

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Borci o Kritični analizi

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije je sprejelo stališča o graditvi našega političnega sistema

Na zadnjem zasedanju, 19. 2. 1986, je predsedstvo slovenske borčevske organizacije – na podlagi izčrpane razprave svojih članov in ob pozornem upoštevanju razpravnih prispevkov občinskih odborov ZZB NOV Slovenije – zavzelo jasn odnos do dokumenta, ki je 22. novembra lani izšel pod imenom: Kritična analiza delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Kakor je znano, je ta dokument izdelal Zvezni družbeni svet za vprašanja družbene ureditve ob sodelovanju istoimenskih svetov republik in AP po dolgotrajnem proučevanju naših družbenopolitičnih in gospodarskih razmer.

To delo je trajalo iz leta 1984 in skoraj vse preteklo leto; vanj se je vključilo sto in sto političnih delavcev in strokovnjakov z vseh področij našega družbenega življenja. Tri mesece trajajoča javna razprava, ki je po izidu kritične analize razgibala jugoslovansko javnost kakor malokatera doslej, je zajela tudi borčevske množice. Mogoče je reči, da je ta razprava med borci postala skoraj identična z delovanjem, ki se uvršča pod aktualni termin: priprava na letošnje partijske in druge kongrese.

Dokument je nastajal v boju mnenj

Ocena predsedstva RO ZZB NOV Slovenije je bila po takih

obsežnih razpravah lahko nedvoumna: Kritična analiza pomeni ustrezno podlago za preseganje razlik v pogledih ter za dograjevanje in razvoj socialističnega samoupravljanja.

Predlogi za dopolnitev in spremembe v našem političnem sistemu, ki stoje izoblikovani in utemeljeni v Kritični analizi, so takšni, da zaslužijo soglasje in podporo jugoslovanskih ljudskih množic.

Ob tej oceni pa predsedstvo ni zamolčalo historiat omenjenega dokumenta. Sklepno besedilo, še posebej pa njegovi separati, so nastajali v izjemno neugodnih družbenih razmerah:

sredi gospodarske krize in idejne zmede pa ob raznovrstnih pritiskih in konceptih, ki so bili skregani s samoupravljanjem.

Položaj na Kosovu je še zaostroval močno načeto idejnopolično in akcijsko enotnost. Med zagovorniki in nasprotniki sprememb političnega sistema so se kresale tudi dokaj neproduktivne razprave. Grozila je nevarnost, da bi politični sistem postal ena poglobitih točk spora v SFRJ – celo med strokovnjaki za politični sistem in tudi širše. Nekateri so bili za korenite, drugi le za neznatne spremembe, spet drugi pa, naj vse ostane, kakor je. Nasprotniki sprememb so branili marsikaj, kar je zdaj v praksi celo v

nasprotju z ustavo. Vladalo je vzdušje nezaupanja, ali bomo z Analizo sploh kaj dosegli. Na družbene svete so leteli očitki, da se akcija zavlačuje. Stvari so postale jasnejše šele po 13. in 17. seji CK ZKJ. Vendar so nekateri skušali še po 22. novembru, ko je bil povzetek separatov dan v javno razpravo, dokument razvrednotiti. Pojavili so se očitki, da hočejo sestavljenci Analize revidirati dolgoročni program gospodarske stabilizacije. Začelo se je tudi tehtanje, kdo bo od Analize imel več koristi in kdo bo z njo več izgubil. Ni manjkalo mnenj, da se dokument dotika političnega sistema samo površinsko. Kakor je ugotavljal J. Vrhovec, so se posebno razdiralno vedli tisti, ki so kritično analizo prebrali površno in malomarno.

Borci so razpravljali organizirano

Člani slovenske borčevske organizacije so nastopali v razpravah, ki so potekale v vsej SZDL, organizirano in konstruktivno. Sledili so priporočilom svojega RO in izražali zahteve, da je treba naloge začeti uresničevati takoj, in ne čakati na spremembe ali dopolnitve normativnih aktov. Javnih razprav o kritični analizi nasplošno ne kaže več podaljševati, bolje proučiti pa še velja tisti njen del, ki zadeva temelje politične-

ga sistema. To pa zategadelj, da bo mogoče o temeljih zavzeti enotno stališče na kongresih ZK in v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti. Spremeniti in dopolniti je treba tiste dele ali člene v Ustavi, ki so se v praksi pokazali za neustrezne ali jih je družbena praksa ovrgla. Nekateri člani so nejasni in jih ni moč učinkovito izvajati.

Člani ZZB NOV so se v razpravi zavzemali za razvoj samoupravljanja kot temeljnega družbenoekonomskega odnosa, za krepitev delegatskega sistema, za dosledno uresničevanje ustave, zakonov, družbenih dogovorov, samoupravnih sporazumov in drugih predpisov ter političnih dokumentov. Odločno so nastopali v prid uresničevanja avnojskih načel, za krepitev bratstva in enotnosti ter enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Bojevali so se proti negativnim pojavom, kot sta nacionalizem in šovinizem. Nase so sprejeli del obveznosti za uveljavljanje ustavno opredeljene vloge delavca v združenem delu, ki naj demokratično in samoupravno odloča o vseh vprašanjih družbene reprodukcije.

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije je zavrnilo idejo o morebitni ustanovitvi tretjega zbora v skupščini SFRJ. Menilo je, da bi s kvalitetnim delom sedanjih dveh zborov ter z okrepljenim delovanjem ZK SZDL Jugoslavije lahko dosegli večjo družbeno, politično, idejno in akcijsko enotnost socialističnih sil.

Tudi zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije bi moral prispevati svoj del k naporom, obveznosti in odgovornosti za uveljavitev ustavno opredeljene vloge SZDL v federaciji. (V nasprotju z dosedanjim pretežnim usmerjanjem k predsedstvu CK ZKJ.)

Dosledneje je treba uveljaviti ustavno opredeljeno vlogo skupščine SFRJ kot najvišjega samoupravnega telesa v državi. V skupščini se morajo usklaje-

vati vitalni interesi delavskega razreda ter vseh delovnih ljudi in občanov na načelih samoupravnega, demokratičnega in delegatskega odločanja.

Tisti del, ki se v kritični analizi nanaša na položaj, vlogo in naloge družbenopolitičnih organizacij v samoupravnem sistemu, bi bilo treba precizneje obdelati. Naloge, pravice, dolžnosti in odgovornosti teh organizacij bo treba konkretno opredeliti.

Razpravljalci so ocenjevali, da je treba v sedanjem trenutku doseči idejno, politično in akcijsko enotnost v samem političnem vrhu. Enotnost mora zavladati zlasti glede ključnih sistemskih vprašanj in glede realiziranja osebne in skupne odgovornosti. Odgovoriti je treba na vprašanje, kdo je storil napake, ki so nas privedle v gospodarsko krizo. Nadvse pomembna je odgovornost za dosledno uresničevanje dogovorjene politike pa za krepitev socialistične etike, ustavnosti in zakonitosti.

Kateri so naši največji ekonomski problemi? Člani predsedstva so mnenja, da so to nebrzdana inflacija, prekomerna emisija, stihijno naraščanje cen. Preveč se krepí etatizem. Naraščajo izgube in dolgovi. Padajo produktivnost, akumulacija, vrednost dinarja, življenjski standard. Večajo se stroški in režija. Priča smo vse večjemu administrativnemu obremenjevanju gospodarstva in še zmeraj nedomišljenim investicijam. Politični dokumenti, ki jih sprejemajo politična vodstva, pretežno opisujejo stanje in razmere, premalo pa povedo, kaj so vodstva konkretno ukrenila za odpravljanje navedenih problemov. Ali so sprejeti ukrepi dali pričakovane rezultate in, če niso, kaj predlagajo? O ukrepih bi se morala politična vodstva hitreje dogovoriti in uskladiti stališča ter nato dosledneje izvajati dogovorjeno.

(nadaljevanje na 6. strani)

Množična udeležba smučarjev tekačev

Kajuhove nagrade

Založbi Borec in Partizanska knjiga sta podelili tradicionalne Kajuhove nagrade za pomembne dosežke na področju leposlovja in zgodovinopisja. Na slovesnosti v Cankarjevem domu je o pomenu Kajuhovih nagrad govoril Tone Partljič, predsednik Društva slovenskih pisateljev, in med drugim poudaril: »Kolikokrat slišim govoriti naše »svetovljane«, da nas je Slovencev za dobro londonsko četrt ali za pariški kolodvor. Take asociacije niso le absurdne, ampak tudi globoko nemoralne. Kajti taka londonska četrt ali pariški kolodvor nimata svoje Lepe Vide, ne Krsta pri Savici, nimata OF in ne Štirinajste divizije z baletniki, harmonikarji, kiparji, pesniki...«

Več o podelitvi nagrad objavljamo na 12. strani.

Organizatorji množičnih spominskih smučarskih prireditev so imeli minulo soboto in nedeljo srečo z vremenom in snegom. Marljivi organizatorji so v soboto pripravili na Srednji Dobravi pri Kropi patroljni tek po poteh Staneta Žagarja. V nedeljo pa so se v Dupljah smučarji tekači pomerili na enajstem teku po poteh Kokrškega odreda. Na obeh prireditvah so v svojih kategorijah tekmovali tudi nekdanji borci in aktivisti NOB. Več o obeh tekmovanjih preberite na zadnji strani.

Zla usoda zveznega poslanca

11 let po nedolžnem v zaporu – Tovariš Tito je osebno zahteval, naj se primer Andreja Bohinca razčisti in pojasni

Novembra lani je Andrej Bohinc dobil iz Beograda dve vabil: predsednik predsedstva SFRJ tovariš Radovan Vlaković ga je povabil, naj se udeleži slovesnega sprejema, ki ga prireja predsedstvo v palači federacije 28. novembra 1985. leta ob 12. uri. Odbor za proslavljanje 40-letnice razglasitve republike pa ga je povabil, naj se istega dne dopoldne udeleži slovesnega zasedanja vseh zborov skupščine SFRJ v skupščini SFRJ.

Za druge delegate zvezne skupščine in republiške delegacije vabili nista bili nič posebnega, toda Andrej Bohinc ju je sprejel kot še en dokument k njegovi sodni rehabilitaciji. Po toliko letih ponižanja, trpinčenja in obrekovanja bo po 38. letih z dvignjeno glavo spet vstopil v prostoro zvezne skupščine. On, ki je bil na prvih volitvah za poslanca ustavodajne skupščine novembra 1945. leta izvoljen za zveznega poslanca. On, ki je bil kot zvezni poslanec obsojen na smrt pod obtožbo, da je bil gestapovski agent.

»Na slovesnost v Beograd smo bili povabljeni vsi še živeči nekdanji poslanci, ki smo pred štiridesetimi leti glasovali, naj se Jugoslavija razglasi za demokratično federativno republiko, tovariš Tito pa za predsednika vlade. Z brniškega letališča smo se odpeljali z letalom. Sprejem v Beogradu je bil čudovit, nepozaben. Bilo je stiskanja rok in objemanja še in še. Stari poslanci so me spraševali, kako se je to moglo zgoditi. Pri tem so mislili na sodni proces, ki je v javnosti znan kot dachauski.«

Bohinca so aretirali oktobra 1947. leta, ko je bil sekretar okrajnega komiteja KPS Jesenice. Njegova žena več mesecev ni vedela, za njegovo usodo. Poklicali so ga namreč v Ljubljano z izgovorom, da bo zjutraj odpotoval na študijsko potovanje v Sovjetsko zvezo.

prostost in se zoper njega ne sme uvesti kazensko postopanje, razen, če je zaloten pri samem zločinstvu. V času med dvema zasedanjima sveta ali če svet ne zaseda, sme dovoljenje dati prezidij ljudske skupščine. Če mu je odvzeta prostost ali če je uvedeno kazensko postopanje zoper poslanca, ki je bil zaloten pri samem zločinstvu, je treba o tem takoj obvestiti prezidij

Andrej Bohinc, fotografiran maja leta 1945

ljudske skupščine, ki sprejeto obvestilo pošlje svetu, brž ko se zbere na zasedanje.

Poslanec uživa imuniteto od pravice od trenutka, ko

Andrej Bohinc

ljivosti) je bil obsojen na smrt, potem pa so mu kazni znižali na dosmrtno ječo.

O dachauskih procesih sta leta 1977 dali izjavi predsedstvu CK ZKS in SZDL Slovenije, javnost pa je bila o tem obveščena šele predlanskim. Preživeli

avtobiografski knjigi Ure mojih dni zapisala tudi misel z vprašanjem in odgovorom: »Toda zakaj smo tudi vsi drugi molčali? Meni je z grozo povedala o dogodkih na Rogu Lili Novy. Morda smo molčali iz istega razloga, kot smo molčali ob zloglasnem dachauskem procesu; bilo nas je kratko malo strah...«

Pred tremi meseci umrla znana partizanska zdravničnica Franja Bojc-Bidovec pa je v avtobiografski knjigi Ni neskončnih poti (založba Borec, 1984) opisala, kako so jo leta 1944 aretirali in dva meseca zasliševali pod hudo obtožbo, da je pri svojem delu kot zdravničnica in upravnica v bolnišnici Franji sabotirala. Obtožnica sta sprožila len in nespodoben komisar bolnišnice in namestnik političnega komisarja divizije, ki je kot ranjenec zase v bolnišnici zahteval privilegij.

V omenjeni knjigi je dr. Franja zapisala:

»V začetku oktobra sem bila poklicana k politkomisarju korpusa.

Svobodna si, mi je rekel. Vračaš se v bolnišnico. Kako si se počutila?

Kakšno vprašanje po vsem, kar sem pretrpela!

Strašno, sem povedala po pravici. Šest iz družine nas je bilo v partizanih, dva sta že padla, oče in mama sta bila zaprta v Begunjah, sedaj sta v nemškem taborišču, jaz pa sem bila za delo z ranjenci obtožena pri partizanih.

Komisar je skušal najti opravičilo.

Vojni časi so, tovarišica Franja, je rekel.

Kaj takega se tudi v vojnih časih ne bi smelo dogajati, sem odgovorila.

Še danes ne mislim drugače, ker se tudi danes vse prelahkotno najde opravičilo za neodgovorno ravnanje. Takrat so se izgovarjali na vojne čase, po vojni na druge okoliščine...

V letih po vojni se mi je razkrilo nekaj resnic, ki jih takrat še nisem slutila. Zato danes vem: tako se včasih sestavljajo obtožnice, ki jim botruje želja, obsoditi nekoga, pa naj je kriv ali ne, ko preiskovalca ne vodi pot k resnici, ampak postavlja besede tako, da vsaka kar najbolj bremeni obtoženca.

Doktorica Franja storjene krivice nikoli ni mogla preboleti. Andrej Bohinc in še mnogi, ki so bili po vojni po nedolžnem zaprti, tudi ne. Nekateri mu zamerijo, ker je po prihodu iz zapora večkrat pisal dolga pisma o krivičnem preiskovalnem postopku in še bolj krivični obsodbi vodilnim ljudem v državi in znanim družbenopolitičnim delavcem (politikom, pisateljem).

74-letni Andrej Bohinc iz Mišać nad Otočami na Gorenjskem je bil pred vojno in med njo zaposlen na mezdernem uradu jeseniške železarne. V omenjeni pisarni ga je januarja 1942. leta Druschke aretirali. Dva meseca je bil zaprt v Begunjah, nato pa je bil 17 mesecev v Dachau. V začetku novembra 1943. leta je odšel k partizanom, potem ko je na Jesenicah odkril snovanje četniške organizacije in črne roke. Bohinčevo poročilo o teh sovražnikih je ohranjeno in sem jaz objavil v knjigi Po sledovih črne roke.

POVODOM ČETRDESETOGODIŠNJICE
PROGLAŠENJA REPUBLIKE

ODBOR ZA OBELEŽAVANJE 40-GODIŠNJICE
PROGLAŠENJA REPUBLIKE

POZIVA *Andreja Bohinca*

DA PRISUSTVUJE

SVEČANOJ SEDNICI VEČA SKUPŠTINE SFRJ

KOJA ĆE BITI ODRŽANA U ĆETVRTAK
28. NOVEMBRA 1985. GODINE U 10,00 ĆASOVA
U SKUPŠTINI SFRJ

DOLAZAK DO 9 ĆASOVA I 45 MINUTA
VELIKA ĆALA

V partizanih je bil Bohinc najprej načelnik gospodarske komisije za kranjsko okrožje, član pokrajinske gospodarske komisije za Gorenjsko, od 1. oktobra 1944. leta pa pomočnik političnega komisarja Kokrškega odreda. Na tem položaju je vodil pogajanja z upravo begunjskih zaporov za osvoboditev vseh zapornikov. Pogajanja so trajala več dni, bila pa so kronana s sijajnim uspehom. Borcem Kokrškega odreda se je 4. maja 1945. leta ob enih popoldne vdala brez boja celotna nemška posadka z upravo, vseh je bilo 92, osvobodjenih pa je bilo 632 jetnikov in jetnic.

Andrej Bohinc je bil obsojen na smrt na drugem dachauskem procesu avgusta 1948. leta. V zaporu je bil 11 let, 2 meseca in 16 dni. Izpustili so ga pogojno in mu strogo zabičali, da se na obsodbo ne sme nikoli pritožiti. To je tudi moral obljubiti upravi zaporov.

Eno od mnogih pisem, ki jih je Bohinc pošiljal na vse strani, je dobil v roke tovariš Tito. V knjigi Spori in spopadi pokojni Ivan Kreft piše (Založba Lipa, Koper 1984):

»Andreja Bohinca sem spoznal šele, ko je prišel iz zapora in se je s pismom obrnil na generalpodpolkovnika Karla Marčiča (brata jeseniškega zdravničnika Marčiča) v Beogradu. V pismu je prosil generala za intervencijo pri Titu, češ da je po nedolžnem zaprt.

General Marčič je sodil, da je nemogoče, da bi se upal nanj oziroma na Tita obrniti človek, ki bi bil zločinec, zato je brez pomiselnja posredoval Bohinčevo pismo Titu. V maršalatu pisma niso zadržali in tako ga je dobil v roke sam Tito. S pripisom na pismo je zahteval, naj se Bohinčeva zadeva razišče in pojasni. Postopek je potem trajal več let. Precej nadaljnjih let pa je preteklo do mojega poslanskega vprašanja v republiški skupščini in potem še do popolne rehabilitacije dachauscev...«

Med preiskavo proti Druschkeju je Bohinc nastopil kot priča na sodišču v Kranju in Heidelbergu. Le redki pa vedo, v kakšni osebni stiski je bil, ko je dobil poziv za Heidelberg. Žena Anica-Jerica je bolehalo že več let, marca predlanskim pa se ji je zdravje iz dneva v dan slabšalo. Zdravniki ji niso mogli več pomagati. Takrat mi je prizadeto potožil: »Jože, imam poziv, naj grem na sodišče v Heidelberg, Jerica pa umira. Same ne morem pustiti. Če pa zaradi tega ne bom šel v Heidelberg, bodo obrekovalci hitreje kot mlin zavrteli jezike: Bohinc ni upal v Heidelberg, da ga ob soočenju Druschke ne bi razkril kot svojega vohuna (agenta). Žena mi je umrla in v Heidelberg sem šel že kot vdovec (popolnoma sam je na Žalah stopal za ženino krsto). Tam pa me je predsednik sodišča med drugim vprašal, zakaj so me naši po osvoboditvi zaprli, če pa sem zaslužen za osvoboditev begunjskih zapornikov.

V predalu moje pisalne mize je več pisem borcev in bork, ki se pritožujejo nad krivicami, storjenimi po vojni. Ženska, ki je bila leta 1943 sekretarka SKOJ v domačem kraju (v občini Škofja Loka), mi je pisala, da je pravo tovarštvo vladalo le do leta 1944. No, to so njene osebne izkušnje, tisti, ki pa smo prišli k partizanom konec leta 1943 in 1944, pa smo še kako čutili tovarštvo. Gotovo pa je, da so se posameznikom že tedaj zgodile krivice. O tem sem govoril tudi na letni konferenci ZB NOV Kodeljevo. Predsednik občinskega odbora ZZB NOV tovariš Marjan Moškrič pa je pojasnil, da moramo razlikovati krivice, ki so bile nekomu storjene namerno, in tiste, ki so bile nenamerne. Pri tem pa naj pomislimo, če nismo tudi mi kdaj komu storili krivico. V življenju se namreč prepletajo veselje in žalost, uspehi in neuspehi, zdravje in bolezen, smeh in solze, krivice, razočaranja in radosti.

Jože Vidic

Kopija poslanske izkaznice Andreja Bohinca.

Ko pa je bila o tem obveščena, je skrila njegovo poslansko izkaznico. Na tej izkaznici, ki mu jo je 1. maja 1946. leta izdala zvezna skupščina, je med drugim natisnjeno tudi tole:

»Imunitetna pravica ljudskih poslancev... Brez dovoljenja Sveta poslancu ne sme biti odvzeta

mu je volilna komisija izdala potrdilo, da je izvoljen.«

Bohinca so odvzeli poslanski mandat šele na januarskem zasedanju leta 1949, kar pomeni, da je bil kot zapornik še celih 16 mesecev uradno poslanec z imunitetno pravico. In v času te imunitete (nedotak-

Brest Cerknica

Banke ne uresničujejo svoje vloge

Cerkniški Brest živi v zavesti našega človeka že vse od leta 1947, ko je nastala iz skromnih mizarских in žagarskih delavnic nova tovarna, ki je v naslednjih letih povsem spremenila življenje tega notranjskega kota. Slovenski pohištveni trg bi si bilo brez Bresta težko predstavljati, saj proizvaja skoraj vse vrste pohištva, od kuhinjskega do spalnic, dnevnih sob, predsob, tapetniškega pohištva, so pa tudi zelo močni proizvajalci ivernih plošč, žagarji (letno sežagajo okoli 50.000 m³ hlodovine) in pa izdelovalci novosti, ki se je uveljavila šele v zadnjih letih, ploda domačega znanja in iznajdljivosti, negorljivih plošč, ki jih je Brest pridobil po zaslugi skupine strokovnjakov pod vodstvom inž. Antona Zidarja.

Nenehna rast Bresta je seveda spremenila tudi kraj in okolico, pripoveduje glavni direktor Tone Kraševac. Cerkniški mizarji zaposlujejo okoli 40 odstotkov vseh zaposlenih v kraju in zunaj njega. To je spremenilo tudi strukturo prebivalstva in povzročilo, da je danes cerknika občina glede na razvinitost v zlati sredini. Ne glede na vse uspehe pa se je tudi v Brestu zataknilo: delovna organizacija nikakor ni več zmožna biti glavni nosilec razvoja v občini. Strojna oprema je izrabljena, dohodkovnost je glede na pogoje, v katerih dela lesna industrija, skromna, denarja je vse manj. Zaradi tega so v Brestu prisiljeni iskati nove razvojne možnosti, tudi zunaj lesarstva, poiskati takšne programe, ki bodo ustreznejši tako za domači kot tudi tuji trg in seveda dohodkovno zanimivejši. Gre za prilagajanje tržišču, za takšne programe, ki bodo vsebovali več znanja, modernejšo tehnologijo in manj zelo dragih materialov.

»Ena takšnih rešitev je proizvodnja negorljivih plošč,« pravi Tone Kraševac, »za katero uporabljamo mineral iz družine sljud. Mineral je zelo odporen proti visokim temperaturam, tudi do 1200°C in ob določeni toploti in postopku poveča svoj volumen tudi za petnajstkrat. Uporabljajo ga predvsem v ladjedelništvu, vendar iščemo možnosti za še kakšno drugačno vključnost. Na primer v gradbeništvu, za predelne stene, povsod tam, kjer hočemo zagotoviti visoko stopnjo odporosti proti ognju. Doslej izvažamo približno 30 odstotkov teh proizvodov, hkrati pa pokrivamo potrebe domačega trga, kjer pa so še možnosti, saj precej tega materiala še uvažamo.«

Cene, šiba božja

V Brestu nekoliko več kot 30 odstotkov dohodka ustvarijo z izvozom. To je že njihova tradicija. Od tega odkupi 80 odstotkov konvertibilni trg, evropske in ameriške države, drugo Vzhod na čelu s Sovjetsko zvezo. Izvoz bo še naprej njihova prednostna naloga. Zaradi zmanjševanja vrednosti dolarja pa so cerkniki mizarji v neugodnem položaju. Moti jih neustrezno prilagajanje tečaja dinarja, stimulacije za izvoznike so skromne ali pa jih ni, kliniško območje je vse bolj zahtevno in ne oprošča več naših napak, na slabše kvalitete, na neizpolnjevanja rokov, ne vsakršnih cen. Tudi na Vzhodu se stvari precej zaostrojuje. Tone Kraševac ocenjuje, da pravzaprav že skoraj ni nikakršne razlike med Vzhodom in Zahodom, celo nasprotno: so stvari, ki so na Vzhodu še bolj zaostrene. Za cene se je treba pogajati z vso ostrino.

Vse več je tudi konkurence, predvsem iz jugovzhodne

Tone Kraševac

Azije, Filipinov na primer, hkrati pa prodirajo na vzhodna in zahodna tržišča tudi vzhodni proizvajalci, Romuni in drugi. Neljubo dejstvo je tudi, da si domači proizvajalci pohištva močno konkurirajo med seboj in si zbijajo cene na tujem tržišču. »Izhod je le v boljši kvaliteti, hitremu prilagajanju tržišču, v manjših serijah, bolj šemu oblikovanju v proizvodih, kjer bo več domačega znanja in materialov.«

Res je, da smo vključeni v skupni projekt izvoza pohištva v Združene države Amerike, da smo se dogovorili za enoten nastop, kjer bi medsebojne konkurence odpadle, vendar moram reči, da je vse skupaj bolj deklarativne narave. Organizacija zunanje trgovine je za zdaj silno razdrobljena, in zatorej tudi ta nastop ne uresničuje naših želja. Tudi sicer nekateri mislijo, da jim v tej družbi ni treba tako dobro delati, poigravajo pa se seveda tudi s cenami. Amerikanci so kaj hitro ugotovili, kako je z našimi težavami in se raje dogovarjajo s posamezniki, saj vedo, da bodo dosegli boljše cene.

Na Brestove razvojne (ne) možnosti močno vpliva tudi

Precejšnje so težave s kooperanti. Zamujanje rokov, stare jugoslovanske melodije, ki jih še nismo uspeli premagati. Ni tako redko, da se je treba soočiti s pomanjkanjem repromaterialov. Včasih se je zaradi tega treba zateči v uvoz.

Odločilnega pomena je tudi dejstvo, da so se tovrstni proizvajalci v svetu odločili za manjše serije proizvodov, naše delovne organizacije pa so bile grajene za velike serije. Prilagajanje novemu položaju brez dvoma ustvarja težave: uvozniki »nenasitno« terjajo novosti!

Devizni Damoklov meč

V zagatnem in včasih zelo neprijetnem položaju se je ob novem deviznem zakonu sprostilo neskončno negodovanje, ki je lesarje (in seveda tudi druge) postavilo ob zid.

»Potisnili so nas na spolek teren«, je očitno nejevoljen Tone Kraševac. »Ne vem, kako se bomo na tem ledu obdržali. Do 15. februarja smo vse naše uvozne potrebe poravnali na banki, vendar doslej, kot sem bil obveščen, v inozemstvu, k našim poslovnim partnerjem ni prispelo niti eno nakazilo. Že se oglašajo, grozijo nam, da nam ne bodo poslali materiala, če tega takoj ne uredimo. To pa brez slepomišljenja pomeni ustavitev enega dela proizvodnje.«

Devize tujim partnerjem, naj poudarim še enkrat, niso izplačane, mi pa smo zakonu zadostili: stvari stojijo pri bankah.

Vprašanje stimulatvnosti izvoza? Na kratko: ni rentabilen v trenutnem položaju. Delavec ve, da je preprosteje, z večjim učinkom prodajati na domači trg in da bo imel več od tega. Ne razumem sedanje ekonomske

ke je to zelo kratkovidna politika.«

Na tem vrtiljaku ni prijetno živeti. Izvažati in ne biti zadovoljen. Doma se prodaja občutno zmanjšuje. Okrog novega leta je še nekako šlo. Ljudje se zavedajo, da ne kaže imeti denarja, ki mu iz dneva v dan pada vrednost, doma, in da ga je treba kar najhitreje vnovčiti. Tedni okrog novega leta so prinesli tudi nekoliko več dinarčkov iz različnih virov. Poslej se bo to zagotovo ustavilo. Kaj potem? Tudi v Brestu?

Na domačem pohištvenem trgu se bodo kajpak kaj kmalu pojavili veliki problemi, je prepričan Tone Kraševac. Kadar standard pada, je, o tem ni dvoma, najprej prizadeta pohištvena industrija. To je pač dobrina trajnejšega pomena, ki se ji človek najla-

dre! Z najvišjo izobrazbo oboroženim strokovnjakom ne morejo ponuditi dovolj stimulativnih osebnih dohodkov in so odločno preskromno nagrajevani. Sicer pa je to slovenski problem. Imajo računalnik, vendar ne dovolj ustrezno usposobljenih ljudi. Proizvodnja še vedno ni povsem računalniško vodena.

Razumljivo je, da vse to povzroča pri ljudeh slabo voljo. Delavci so kritično razpoloženi do teh pojavov, želijo si odločnega ukrepanja, grajajo capljanje na mestu in neodločnost. Vse več je vprašanj, ali bodo imeli dovolj dela, če ga bodo sploh imeli in ali bodo lahko ustvarili tolikšen dohodek, da bodo lahko kolikor toliko normalno živeli. Jezita jih razsipništvo in kronično nespo-

no ubadamo s stabilizacijo, sprejeli smo program, pa se vendarle še kar naprej pogovarjamo, ali je dober ali ne, namesto da bi ga uresničevali. Prva leta so bili ljudje pripravljeni krepko zgrabiti za delo, si zavhati rokave. Očitno je, da tisti, od katerih so si delovni ljudje največ obetali, to niso opazili...

»Takrat smo izgubili ogromen kapital,« je prepričan sogovornik.

Samoupravljalška srenja, seveda tudi Brestova, je sita besed. Jezi jo kvazisamoupravljanje, ki potiska predse teoretično samoupravljanje, delavec pa še vedno upravlja s sila skromnim delom svojega dohodka. Brestovim ljudem so skušali vse kar najbolj razumljivo razložiti. Še vedno so pripravljeni vneto pognati stroje...

Upravna stavba cerkniskega Bresta

že odpove oziroma mora. Visoke obresti in precejšnji plogi onemogočajo prodajo. Zmanjšala se je zidava stanovanj. Izhod: izvoz. A tudi izvoz pozna svoja pravila. Vrtljak je neutrujen...

Stokanje še ni nikogar rešilo. V Brestu pospešeno iščejo rešitve, dejal bi, da so vendarle optimistično razpoloženi, brez kritike pa vendarle ne gre: vselej pač zadeneš na videz nepremagljive težave.

Pesti jih pomanjkanje kadmora. Poklic lesarja postaja nezanimiv zaradi skromnih osebnih dohodkov. Strokov-

štovanje dogovorov. Velika večina delavcev z zaupanjem zre v prihodnost, natlačeneje, to upanje jim pomenijo prihodnji kongresi.

»Kongres bo zgodovinski v vsakem primeru!«

»Brestovi ljudje so prepričani,« poudarja Tone Kraševac, »da na noben kongres v teh štiridesetih letih nismo šli v tako težkem položaju. Vse doslej smo imeli natančno določene vizije, v kongresne dvorane smo prišli z uspehi, razvoj se ni ustavljal, vselej smo bili za korak naprej. Na ta kongres pa bomo prišli z napol prazno torbo.«

Jugoslovani smo vselej nekoliko pretiravali. Včasih je bilo to dobro. Govorili smo – zgodovinski kongres, zgodovinska seja... In vendarle: ta kongres bo zanesljivo zgodovinski in prelomen. Zgodovinski zaradi tega, ker mora urediti stvari, ker mora jasno začrtati pot. Zgodovinski bo v vsakem primeru, če mu spremembe uspejo ali pa ne. V dobrem in slabem pomenu. Naj bo tako ali drugače, posledice bomo morali nositi in v tem je ta zgodovinska. Upam, da smo naposled vendarle došli, da nas te igrice ne peljejo nikamor. Samo spoznanje pa ne pripomore, če ni in ne bo volje – pred kongresi zberimo vso moč in pometimo vsak pred svojim pragom, od občine do federacije.«

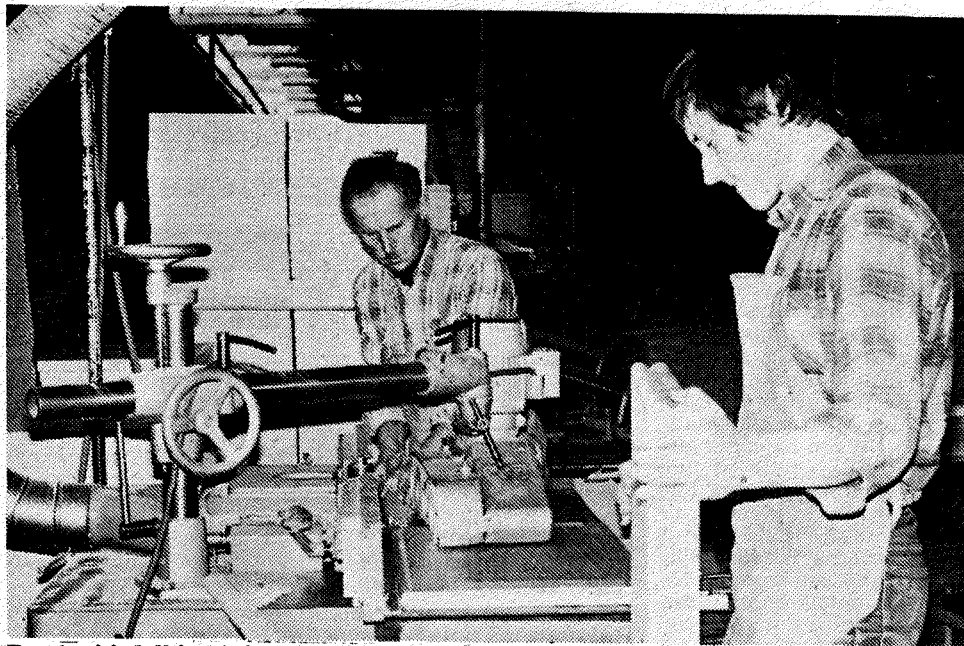
Ko smo Toneta Kraševca povprašali, kaj čuti in misli Brestov delavec, je odgovoril, da pač natanko tako kot vsak slovenski delavec – rahlo je naveličan in razočaran. Že lepo vrsto let se neuspeš-

»Spet pa se stvari zaustavijo, ko nam ponudijo nekaj novega,« pravi Tone Kraševac. »Denimo devizni zakon. Prepričan sem, da so tudi tokrat prevladali politični nad ekonomskimi interesi. Kako to razložiti ljudem, jih potolažiti in govoriti, bo že bolje?«

Se pa v Brestu pohvalijo z rešitvijo ekološke problematike. Že zelo zgodaj so spoznali, kaj pomeni čisto okolje, lepim denarjem so se odpovedali in zdaj so – zadovoljni. Spregovorili smo o porabi.

»Vse, kar človek pove, je le še ponavljanje. Vsi vemo, tudi najvišji vrhovi, da potrebujemo dobro zdravstvo, šolstvo, otroško varstvo, znanost, ki nas bo potegnila iz zaostalosti, kulturo, ki nas bo oborožila s samozavestjo... Kljub temu osebni dohodki capljajo za gospodarstvom, administracija pa se še vedno šopiri. Če nimamo dovolj denarja, se obnašamo selektivno. S tem ne mislim, da bi morali zmanjšati plače učiteljem, gledališkim igralcem, honorarje umetnikom, ne, le dogovorimo se, kaj potrebujemo in česa ne. Veliko možnosti je, tjakaj posega moja misel, v državni upravi. Dajmo jo pod povečevalno steklo. Tudi vso našo zakonodajo. Je res potrebno, da imamo toliko in toliko ljudi zaposlenih v računovodstvih, v finančnih službah, SDK, bankah itd.? Tukaj tičijo ogromne rezerve. Vendar se je prav ta državna uprava že tako razrasla, da jo bo nemogoče spodnesti brez radikalnih posegov. Tudi o tem bi moral spregovoriti kongres komunistov.«

Milenko Strašek

Brestovi izdelki potujejo daleč po svetu

zmanjševanje življenjskega standarda. Vse dražje so tudi osnovne surovine. Marsikaj od tega domače tržišče ne more prenesti brez posledic. To pesti vse proizvajalce pohištva, Marles, Meblo...

politike, ki tečaj dinarja pušča vendar in hkrati široko odpira vrata za čim večji uvoz, ki je v vsakem primeru zelo poceni. Tudi za nas je veliko ceneje, če repromaterial uvažamo. Za vse izvozni-

njaki se selijo. V Brestu ponujajo visoke, obetavne štipe. Ko so pred časom v Cerknici razpustili oddelek srednje lesarske šole, je bilo to zanje udarec po glavi. Šola jim je dajala prepotrebne ka-

Marcos še danes in nikoli več

(Napisano v ponedeljek, 24. februarja)

Medtem ko je filipinski diktator Ferdinand Marcos zaradi »vojaške neposlušnosti« uveljavil izredno stanje v državi, so uporniški vojaki, ki jih vodita obrambni minister Ponce Enrille in namestnik generalštaba filipinskih oboroženih sil Fidel Ramos, za voditelja nove začasne vlade imenovali opozicijsko voditeljico, moralno zmogljivo volitev na Filipinih Corazon Aquino. Ta je pozvala Marcosove privrženice, naj se ji pridružijo pri graditvi dežele. Razmere so zelo zaostrene, postarani diktator pa zatrjuje, da jih nadzoruje in da je njegova »maksimalna popustljivost« proti upornikom končana. Za zdaj je napovedal uporabo lahkega orožja, ne izključuje pa možnosti uporabe topništva in letalstva. Upornika Ramos in Enrille sta sicer zagotovila, da njune čete ne bodo sprožile prvega strela, vendar se bodo postavile v bran filipinskega ljudstva, če bo to potrebno.

Sedanji dogodki, ki kažejo na nezadržan konec dvajsetletne diktature, v kateri Marcos ni izbral sredstev, so samo logičen rezultat popolnoma nelogičnih in nerazumljivih dogodkov, ki so se zavrteli neposredno po izrednih predsedniških volitvah, pa tudi že prej. Filipinskega diktatorja je zdaj doletela podobna usoda kot že številne pred njim, vprašanje je le, ali za njegov dokončen odhod ne bodo padle številne nedolžne žrtve, ob tem pa ne gre prezreti ameriških scenarijev, kajti tudi za najnovejši vojaški puč (neposlušnost) se zdi, da je v tesni povezavi z ameriški potezami in neuradnim ravnanjem.

Ameriška administracija, ki je še pred meseci odkrito podpirala filipinski režim (strateški interesi v zvezi z vojaškimi oporišči Subic in Clark), si zdaj prizadeva, da dogodki ne bi prerasli v odkriti državljanski vojni oziroma povzročili razpada filipinske vojske, tako kot na primer pred leti v Iranu. ZDA se namreč bojijo, da bi

v tem primeru oblast na Filipinih ogrozili »komunistični« uporniki, ki so za letošnje leto sicer že napovedali vojaške akcije v urbanih okoljih. Nekateri ameriški senatorji prav zato predlagajo administraciji, naj Marcosu z javno izjavo zagotovijo politični azil v ZDA, če bi seveda takoj odstopil. Kot kaže, se Marcos za kaj takega (še) noče ogreti.

Najverjetneje kažejo na konec neke diktature tudi dejstva, da prav vojska odpoje poslušnost diktatorju. Ob tem je zanimivo, da je bil Ponce Enrille na položaju obrambnega ministra kar dvajset let, se pravi, da je bil njegov najožji sodelavec. Prav tako ne gre prezreti Fidela Ramosa, generala, izšolanega na ameriškem West pointu, ki je bil, še preden je bil imenovan za namestnika generalštaba, znan po izjavah o nujnih spremembah vojaškega osebja v filipinski vojski, za večjo strokovnost in učinkovitost. In Bela hiša je že pred leti v Ramosu videla pravnjega človeka, ki bi bil sposoben reorganizirati korumpirano filipinsko armado in jo, kar je z ameriškega stališča še zlasti pomembno, usposobiti za boj proti gverilcem.

Upor 30 oficirjev, ki jih vodita Ramos in Enrille, zagotovo ni bil naključje, najtesneje pa je povezan z ameriškim scenarijem, čeprav Reaganova administracija to izrecno zanika. Filipine je le nekaj trenutkov pred »pučem« zapustil poseben Reaganov odposlanec Filip Habib, ki je v Manilo prispel po razglasitvi ponarejenih rezultatov volitev. Med drugim se je sešel s predsednikom Marcosom, predstavnikom filipinske cerkve, kardinalom Sinnom in seveda tudi z moralno zmogljivo volitev Corazon Aquino. Že med razgovori z Marcosom je bilo jasno, da diktator ni pripravljen odstopiti od svoje umazane igre, hkrati s tem pa so v ameriškem Kongresu prevladale zahteve, naj ZDA filipinskemu diktatorju odteg-

nejo vso gospodarsko in vojaško pomoč, kajti skozi ameriška očala naj bi čas na Filipinih tekel v prid komunistov in drugih radikalnih sil. Za zdaj se zdi, da je prav Habibov obisk na Filipinih, ki naj bi v kratkem znova obiskal Manilo, botroval dejanju vojaške neposlušnosti.

So Marcosu štete ure? Ali ga zapuša tudi njegov dolgotrajni zaščitnik?

Marcosova diktatura se brez dvoma končuje, vprašanje je le, kakšen način slovesa bo diktator izbral. Američani so se ga odrekli, prav tako vsa demokratična javnost. Bo bolehní Ferdinand sam zapustil otočje in odpotoval z vsem premoženjem v ZDA, kjer ima velika posestva, ali bo svojo vlogo velikega diktatorja izbojeval do konca na filipinskih tleh. Slednje utegne spričo njemu zvestega vojaškega kadra, ki mu zdaj poveljuje že dvakrat

odstavljeni pa ponovno rehabilitirani, zagrenjeni Fabijan Ver, le podaljšati agonijo, uničiti pa tudi številna nedolžna življenja.

Predsednica nove vlade bo najverjetneje prav Corazon Aquino, ki je s svojimi predvolilnimi govori kot alternativa Marcosu, navdušila filipinske množice, vendar njeni volilni programi o stališčih do Nove ljudske armade in KP Filipinov niso jasno govorili. Prav slednja dva člena v verigi filipinskega vulkana nezadovoljstva

vznemirjata ZDA, ki so razglasile stalno pripravljenost približno 50 tisoč svojih vojakov v vojaških oporiščih na otočju. Zdi se, da Marcosov padec, ki ni več vprašljiv, odpira globlja vprašanja dinamike sprememb na Filipinih.

Miha Lamprecht

* V času, ko je bil naš časnik v tisku, je diktator Marcos že odstopil in si poiskal azil v ZDA.

Naš svet v teh dneh • Naš svet v teh dneh

MOSKVA: V sovjetskem glavnem mestu poteka 27. kongres KPSZ, za katerega številni opazovalci menijo, da bo zgodovinski. Napovedujejo, da bo kongres potrdil pravilnost dosedanjih akcij pomlajenega sovjetskega državnega in partijskega vodstva tako na področju kadrovske kot ekonomske in socialne politike. Ker gre za občutljiva vprašanja, ki zadevajo bistvo sovjetskega političnega sistema, so napovedi negotove.

WASHINGTON: Po več kot enomesečnem »razmišljanju« je ameriški predsednik Ronald Reagan sovjetskemu vodstvu dostavil obsežno pismo s predlogom o umiku jedrskega orožja. Gre za odgovor na sovjetski predlog 15. januarja letos, ameriška administracija pa zdaj predlaga obojestranski umik raket srednjega dosega z evropskega in azijskega ozemlja v prihodnjih treh letih. Ronald Reagan bo te dni govoril v ameriškem senatu, in sicer o ameriški obrambi.

BAGDAD, TEHERAN: Voja v Zalu se nadaljuje z nezmanjšano silovitostjo. Zasedanje VS ZN zaradi veta »velikih« ni sprejel resolucije, s katero bi označil Irak kot napadalca. Zalivske države so razglasile pripravljenost svojih čet, še zlasti Kuvajt, ki poudarja, da je pripravljen odgovoriti na kakršnokoli agresijo.

TEL AVIV: Izraelsko obrambno ministrstvo je sicer napovedalo umik svojih čet z juga Libanona (mini agresija oziroma iskanje dveh izraelskih vojakov, ki so jih pred dnevi ugrabili pripadniki libanonskih gverilcev), vendar je izraelski obrambni minister Moše Levi izjavil, da ne obstaja časovna omejitev izraelskih (nezakonitih) preiskovalnih akcij na libanonskem jugu.

AMAN: Potem ko je jordanski kralj Husein palestinskemu voditelju Jaserju Arafatu obrnil hrbet, številni opazovalci napovedujejo, da izredni arabski vrh ne bi mogel bistveno spremeniti sedanjih razmer na Bližnjem vzhodu.

SEUL: Nova južnokorejska demokratska stranka, ki je največja opozicijska stranka, je napovedala nadaljevanje bojkota proti sedanjemu južnokorejskemu diktatorju Čun Do Hvanu. Vladna policija je namreč morala izpustiti opozicijskega voditelja Kim Dae Junga.

N'DJAMENA: Iz Čada sicer ne poročajo o novih spopadih, menda pa so čete predsednika Hisena Habreja vzdolž tako imenovane rdeče linije, ki to afriško državo razmejuje na dva dela, razmestile nove enote in orožje francoske izdelave.

ALŽIR: Afriške države članice Organizacije držav izvoznic nafte OPEC-a si prizadevajo stabilizirati ceno »črnega zlata« na svetovnem tržišču nafte. Alžirija, Libija, Nigerija in Gabon namreč največ deviznih prihodkov ustvarijo prav s prodajo nafte.

M. L.

Naš svet v teh dneh • Naš svet v teh dneh

Ostal je zapisan v zgodovini

Tako kakor mnogi revolucionarji, soborci in sodelavci v kominterne je bil tudi madžarski ljudski tribun Bela Kun – 20. februarja je bil njegov 100. rojstni dan – obsojen ne le na smrt, temveč tudi za poza. V bistvu pa ima zgodovina le nekoliko drugačna merila kakor njena sopotnica oblast. Temu gre zasluga, da Bela Kun ni pozabljen – izginil je iz svojega moskovskega stanovanja 24. junija 1937 – pa čeprav so poskušali o njem molčati celih 20 let. Po 20. kongresu sovjetske partije so ga znova omenili, nato je dobil ulice s svojim imenom in tudi spomenik. Ob stoletnici rojstva sta se ga spomnili tako politika kakor tudi znanost, pa ne le v njegovi domovini Madžarski.

Kaj danes pomeni Bela Kun, rojen 20. februarja 1886. v Transilvaniji, revolucionar, ki ni zapustil velikih pisanih del in katerega Revolucija svetov je trajala, živela samo 133 dni? Prve izkušnje razrednega boja si je nabral v levem krilu socialnodemokratske stranke v letih pred prvo svetovno vojno. Bil je dober agitator, polemik in aktivist, osebnost, okoli katere so se zbirali revolucionarji novega kova in drugačnih usmeritev kakor oportunistično razpoloženi socialni demokrati. Preobrazba zavesti teh mladih ljudi je potekala hkrati z rastjo boljševiške revolucije v Rusiji.

V prvi svetovni vojni je bil Bela Kun avstroogrski rezervni poročnik. V ujetništvu je stopil na čelo madžarske redečarmajske enote, s katero je obračunal z levimi eseri, ki so se uprli in zavzeli pošto v Moskvi. S tem dejanjem je Bela kun opozoril nase Lenina. Leta 1918. je bil Bela Kun voditelj Internacionalne federacije vojnih ujetnikov – komunistov, organizacije, katerih najaktivnejši člani so postali jedro za ustanovitev mnogih evropskih komunističnih partij.

Friedrich Engels je vnaprej razmišljal o

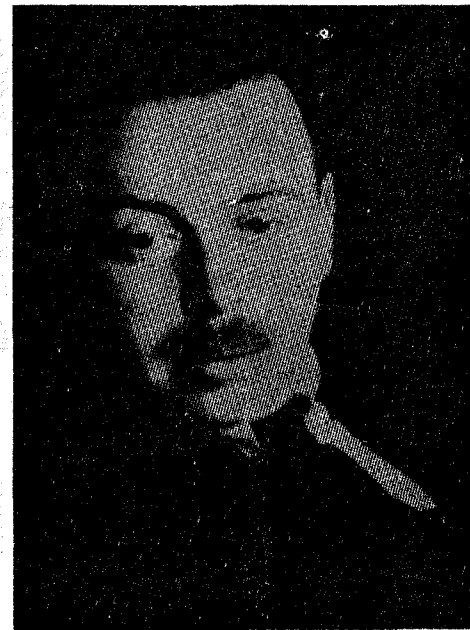
časih, kakršni so nastali vzporedno z rusko revolucijo, in zapisal, da »voditelja radikalne stranke ne more doleteti hujša nesreča, kakor da je prisiljen prevzeti vladno, ki gibanje še ni zrelo za vladavino razreda, ki ga zastopa, ter za izpeljavo ukrepov, ki jih takšna vladavina zahteva«. Prav to je doletelo Belo Kuna. Položaj v premagani, osirotili, demoralizirani in z njenega zornega kota tudi razkosani Madžarski niso krojili razredi, v katerih imenu naj bi Bela Kuna prevzel oblast.

Tedaj je bil zaprt v Pešti, kamor ga je poslala domovina, potem ko se je vrnil iz ujetništva in s somišljeniki ustanovil partijo boljševiškega tipa, pri čemer je bil deležen široke podpore socialnodemokratske levice in demokratične avantgarde. Medtem ko je Bela Kun sedel v zaporu, so se stvari razvijale po svojih zakonitostih.

Kmetje, ki so navdušeno pozdravili republiko (po zlomu Avstro-Ogrske), so naglo ugotovili, da je »republika trajala samo en dan, nato pa so prišli žandarji in jo odnesli«. Za te preproste ljudi je bila republika najbrž tisto, kar so med velikim naredom lahko odnesli z veleposestev, včasih pa tudi kar od sosedov. V Panoniji, kjer je bilo razredno vprašanje predvsem kmečko, ne pa proletarsko, se je oblast krhala prav na tem. Prvi predsednik madžarske republike grof Mihály Károlyi je ponudil kmetom delno agrarno reformo. S tem ukrepom je razjezil kmete, ki so zahtevali več, in razbesnil reakcijo, ki ni hotela dati niti tega.

V takšnih razmerah sta se Antanta in madžarska reakcija strinjali v nečem: Károlyijev režim je maskirani boljševizem! Boljši od njega bi bil režim Bele Kuna, ker bi proti njemu lahko začeli križarsko vojno. Izhajajoč od teh interesov je francoski komisar Vix izročil Madžarski ultimatum, da mora umakniti svoje čete s Sedmograškega (Romuni pravijo temu Transilvanija, Mad-

žari pa Erdelj). Pod pritiskom antante je Károlyi odstopil, socialni demokrati pa so poslali delegacijo v centralno jetnišnico na pogajanja z zaprtim Belo Kunom. Tistega dne, 21. marca 1919., je pretepeni ljudski tribun lahko postavljajl pogoje. Ljudstvo je bilo obupano, madžarska buržoazija je bila prestrašena, antanta pa zvita. Tisto, kar si je

Madžarski delavski tribun, tvorec Republike svetov Bela Kun se je desetletja dolgo še mrtev bojeval za svoj lik in – zmagal.

Bela kun zamišljal kot maksimalne zahteve, je postalo že politična platforma.

Lenin je izbral dejstvo, da je bil prvič v zgodovini socialistični režim postavljen po mirni poti. V pozdravu 27. maja 1919. je sporočil madžarskemu proletariatu, da je

dal še boljši zgled kakor ruska revolucija, saj je dokazal, da je poleg oborožene poti realna in uresničljiva tudi pot revolucije brez prelivanja krvi. Ko je pozdravljal Madžarsko republiko svetov, je Lenin tudi opozoril svojega madžarskega tovariša in privrženca, »da bi bilo napačno, če bi madžarski revolucionarji v svojih specifičnih pogojih le mehanično prekopirali rusko taktiko.«

Kunova agrarna reforma je bila radikalnejša kakor Károlyjeva, vendar ni razdelila kmetom madžarskih veleposestev. Tista posestva, ki so obsegala več kakor 100 juter, so bila namenjena kolektivizaciji, do tedaj pa so bila prepuščena prejšnjim lastnikom. To je bilo več kakor 48 odstotkov obdelovalne površine – dovolj, da so kmetje spet govorili o »republiku, ki so jim jo odnesli«. Prijeli so za najbolj učinkovito orožje, ki jim ga je svetovala tudi reakcija: skrili so prideleke ter s tem obsodili mestne delavce na lakoto.

Svetovne revolucije, ki jo je Bela Kun javno obljubljal, ni bilo od nikoder, prišla pa je intervencija in z njo tudi konec s Horthyjem na čelu. V julijskih dneh 1919. je madžarsko revolucijo napadel in začelo uničevati četrt milijona intervencionističnih vojakov. V obrambo so se vključili tudi Jugoslovani, vse od 15. rdečega polka in Bačve do rdečearmejskih vodov iz Lendave, Murske Sobote in drugih krajev. Kakor za mnoge druge je bila tudi za Jugoslovane madžarska revolucija tudi revolucionarna šola. Ni naključje, da intervencija nikakor ni mogla kreniti iz Jugoslavije, ravno Jugoslovani so se res množično odzvali pozivu na splošno stavko solidarnosti z Madžarsko republiko svetov 20. in 21. julija 1919.

Upanje, da bo Bela Kun začel veliko protiofenzivo, se je izjalovilo. V desetih dneh Republike svetov ni bilo več. Ni se začela v krvi, bila pa je v krvi zadušena.

Toda z zlomom republike ni zbledel lik Bele Kuna, še posebno, ker je bila njegova nadaljnja usoda povezana z usodo nekaterih jugoslovanskih tovarišev, Filipa Filipoviča na primer.

fl-

Govorite, številke!

Te dni so predstavniki republiške vlade pred delegati v slovenski skupščini razgrnili številke o lanskem ter deloma že tudi o letošnjem gospodarjenju, obenem pa odgovorili tudi na nekaj »radovednih« delegatskih vprašanj glede naših razmerij v Jugoslaviji. Nič posebej razveseljivega ne diha iz teh števil. Kar nekaj neugodne so in v marsikom zbujaajo prejkone malodušje.

Toda o malodušju pravijo, naj se mu nikar ne vdajamo. Klic časa bodi prav nasproten: neugodni podatki naj bodo poziv in opozorilo k vnovični mobilizaciji ustvarjalno delovne volje.

Industrijska proizvodnja. V Sloveniji se je lani zvečala le za 1,2 odstotka – namesto 2,7 odstotka načrtovanih. Storitnost v industriji je celo nazadovala, in sicer za 0,6 odstotka.

Kmetijstvo. Pridelali smo za 2,1 odstotka manj kot v letu poprej. Drugod po Jugoslaviji so nazadovali še bolj. Razlog so bile predvsem iz-

jemno neugodne vremenske okoliščine.

Turizem. Slovenski turizem je imel 9-odstotno rast, jugoslovanski celo 12-odstotno.

Zunanja trgovina. Primanjkljaj v jugoslovanski trgovinski menjavi s tujino se je povzpela na poldrugo milijardo dolarjev. Podoba je ublažil priliv od storitev ter od nakazil občanov, tako da imamo vendarle 300 milijonov dolarjev suficita.

Slovenski izvoz na konvertibilno področje se je zvečal le za 5 odstotkov. Ker je bilo uvoza iz tujine za 11 odstotkov več, se je slovenski suficit v menjavi s tujino v primerjavi z letom 1984 zmanjšal na polovico.

Slovenija je v letu 1985 z izvozom »pridelala« po 134 milijonov dolarjev na mesec; v letošnjem januarju je bil iztržek manjši: le 108 milijonov dolarjev.

Deviznega denarja manjka, zato banke za zdaj ne poravnava računov za repro-

material, ki so ga uvozile organizacije združenega dela – in to že povzroča resne probleme.

Izgube. V letu 1985 smo v Sloveniji našli 141 zgubarev (skupni znesek izgub: 20 milijard). Deloma so že pokrite, toda 9,3 milijarde ostaja nepokritih (to velja za 44 organizacij združenega dela). Žal v republiškem skladu skupnih rezerv tolikšnih zneskov ni: na voljo je le ena sama milijarda. Zgubarji bodo del vsote našli v svojih »reproverigah«, ostalo pa...?

Opuščeno je stimuliranje izvoznikov iz zveznih sredstev. Zavoljo tega bo slovensko gospodarstvo imelo izpad 10 milijard dinarjev.

Cene. Neusmiljeno rastejo. V januarju so se v Sloveniji povzpela za 8,1 odstotka, načrtovali smo le 3-odstotno rast.

Odliv sredstev iz SRS v federacijo. Odliv znova narašča. V letu 1985 je znašal delež odlivov 10,7 odstotka

druženega proizvoda naše republike. (Medtem pa se prilivi sredstev iz federacije v našo republiko zmanjšujejo: njihov delež je znašal v slovenskem družbenem proizvodu lani 3,2 odstotka – in se bo letos zaradi opustitve stimulacij izvoznikom zmanjšal še bolj).

Odpisanost opreme. Zbrani so podatki za leto 1984, ko je bila odpisanost opreme v SRS 74,4-odstotna, največja v Jugoslaviji. Po panogah: 98,1-odstotna v proizvodnji barvnih kovin, 95,3-odstotna v proizvodnji naftnih derivatov, 90,7-odstotna v proizvodnji preje, 90,6-odstotna v proizvodnji končnih tekstilnih izdelkov, 89,7-odstotna v predelavi barvnih kovin, 89,1-odstotna v grafični dejavnosti... in tako naprej.

Konvertibilni izvoz. Po še nepopolnih podatkih je izvoz na konvertibilno razporejen tako: SRS – 25,5%, ožja Srbija – 24,6%, SRH – 19,4%, SR BiH – 13,8%, SAP Vojvodina – 8%, SRM – 5,5%, SRČG – 1,6%, SAP Kosovo – 1,4% in federacija – 0,36%.

Povzel: V. K.

Univerza in tretje življenjsko obdobje

Andragoško društvo Slovenije, Filozofska fakulteta Ljubljana in Dom starejših občanov Marija Draksler-Marjana so pripravili okroglo mizo na temo »Izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.« Namenjena je bila pripravi programov Univerze za tretje življenjsko obdobje. Vabljeni so bili ljudje, ki na tem področju že delajo, in predstavniki zvez upokojencev.

Kaj je to – tretje življenjsko obdobje?

Tempo življenja in razvoj znanosti v drugi polovici 20. stoletja sta bila takoh hitra, da jih posameznik ni mogel dohajati na vseh področjih. Velik uspeh je že bil, če je bil lahko na tekočem na ožjem žarišču svojega lastnega vsakdanjega dela.

Ko se človek umakne, da rečemo tako, od tekočega traku življenja v normalnem, starosti odgovarjajočem zdravstvenem stanju, odnese s seboj brez dvoma veliko nakopičenega znanja. V veliko primerih ostane to znanje neizrabljeno, po drugi strani pa se njegovemu nosilcu ponuja možnost, da se lahko začne intenzivneje zanimati za stvari, ki se jim zaradi vsakdanjih nalog ni mogel posvečati.

Dejavnost univerze za tretje življenjsko obdobje skuša povezati ti dve danosti. Kako? Tako, da ustvari ljudem, ki so šli v pokoj, pa ne želijo doma čakati pismonošo ob mesecu in neizbežno smrt, možnost medsebojnega povezovanja in ustvarjalnega stika za doseganje novih spoznanj. Drugače povedano, udeleženci naj bi iz zakladnice svojega znanja dali drugim in prejeli iz zakladnic drugih. To naj bi bila osnovna oblika, čeprav bo v začetku verjetno prevladalo učenje po ustaljeni formuli: učitelj – učenec. Ta oblika izobraževanja je na evropskem zahodu poznana že nekaj časa in se je že močno uveljavila.

Pri nas bo za izobraževanje v tretjem življenjskem obdobju skrbela posebna sekcija Andragoškega društva Slovenije. Razvijala bo zasnove tega izobraževanja, usposabljala mentorje in oblikovala programe univerze za tretje življenjsko obdobje.

Prve izkušnje je doslej že pokazal program za upokojence (tečaj francoskega jezika), ki drugo leto poteka pri Izobraževalnem centru za tuje jezike v Ljubljani.

V okviru univerze za tretje življenjsko obdobje se bo pri Izobraževalnem centru za tuje jezike izvajal tudi letos tečaj francoskega jezika (začetni in nadaljevalni), dvakrat na teden po dve šolski uri dopoldne. Cena tečaja je 5.000 dinarjev, plačljivo v 3 obrokih. Prvo srečanje za letošnje tečaje tujega jezika bo 6. marca 1986 ob 10. uri.

Seminar za usposabljanje mentorjev bo razpisan v kratkem. Namenjen je za mentorje iz vse Slovenije. Na njem se bodo seznanili z značilnostmi sociale in kulture tretjega življenjskega obdobja, s posebnostmi in najnovejšim razvojem izobraževanja za tretje življenjsko obdobje.

V pripravi so že nekateri programi, na primer tečaj novinarstva. Posredovani bodo zvebam društev upokojencev. Glavne komunikacije o izobraževanju za tretje življenjsko obdobje bodo potekale prek časopisa »Vzajemnost«, občinskih glasil SZDL in drugih občil. Sedež Univerze za tretje življenjsko obdobje je v Domu starejših občanov Marija Draksler-Marjana, Bijedičeva 15, kjer bodo tudi potekali seminarji za usposabljanje mentorjev in nekateri programi izobraževanja. (Informacije po telefonu vsak četrtek, od 11. do 13. ure na številki 572-464)

Jože Penca

Omejimo kajenje

Akcijski odbor, ki ga sestavljajo Stanko Hvala, predsednik društva nekadilcev Ljubljana Šiška, Ida Rojko, tajnica društva nekadilcev Ljubljana Vič-Rudnik, in Vladimir Krivic, predsednik sekcije za varstvo zraka pri ZVOS, je poslal skupščini SRS predlog, v katerem priporoča sprejem ustreznih samoupravnih in zakonskih aktov, ki naj zagotovijo, da si bodo vsi družbeni dejavniki prizadevali za omejitev kajenja ter za zmanjšanje njegovih škodljivih posledic.

Škodljive posledice kajenja se hitro večajo zaradi splošnega poslabšanja zraka (posebno v mestih in industrijskih središčih), vpliva ionizirajočih sevanj itd. Ta škodljivi dodatek, ki ga prispeva kajenje, je v sedanjih kritičnih okoliščinah (onesnažen zrak, voda, hrana itd.) še toliko bolj nevaren.

Znanstveniki so ugotovili že pred leti sedem rakotvornih sestavin tobačnega dima! Pljučni rak, infarkt, bronhitis, ulkus, arterioskleroza, bolezn ožilja, oči, itd. naraščajo predvsem tudi zaradi skoraj neoviranega širjenja kajenja v zadnjem času. Vse to zahteva zlati okrepljeno znanstveno in vzgojno prosvetljevanje, posebno med mladino, fizičnimi delavci in ženskami, kjer se kajenje najbolj širi.

Starši, zdravstveni, pedagoški, socialni, športni ter javni politični in kulturni delavci bi lahko s svojim zgledom najbolj pomagali spremeniti sedanje stanje. Posebno škodljivo je javno nastopanje s cigareto (posebno v oddajah za otroke na RTV).

Zdravljenje bolezni, povzročenih s kanjenjem, plačujejo vsi, tako kadilci kakor tudi nekadilci, ker se je razširilo napačno pojmovanje načela solidarnosti in brskiranja ustavne dolžnosti, da je vsakdo dolžan skrbeti za svoje zdravje in da ne sme ogroziti zdravja drugih.

V zadnjih dvajsetih letih se v razvitih državah precej hitro širi spoznanje o veliki družbeni škodi, ki jo povzroča kajenje (Velika Britanija, Francija, Nemčija, ZDA itd.). V nekaterih državah menijo, da je celo kajenje v parkih in drugih javnih mestih nekulturno (na primer v Franciji).

Po 231. členu Ustave SRS ne sme nihče ogroziti zdravja drugih. To pomeni, da ne bi smelo biti dovoljeno kajenje v javnih zaprtih prostorih, ki je najbolj občutljivo tako za kadilce kot nekadilce. Zakajeni prostori so škodljivi za srčne, pljučne, želodčne, živčne in očesne bolnike, še posebej pa za nosečnice in otroke.

kov! Videti je, da nekateri niso spoznali, da ne gre le za zdravstveno škodo in velike stroške zdravljenja obolenih zaradi zastrupljanja s tobakom, ampak tudi za občutno gospodarsko škodo, ki nastaja zaradi bolezenskih izostankov z dela, zaradi neozdravljivih ali težko ozdravljivih bolezni, zmanjšanja produktivnosti dela, gozdnih požarov in drugega.

Nujno potrebno bi bilo hkrati v vzgojnih ukrepih in s prosvetljevalno akcijo, posebno med mladimi, podpreti te aktivnosti s predpisi in s skrbjo za dosledno izvajanje predpisov ter z ustreznimi ukrepi, kadar gre za varstvo nekadilcev, posebno otrok, mladine, nosečnic in bolnikov.

Prepovedati bi morali tudi prodajo tobačnih izdelkov doraščajoči mladini do 18. le-

sokove ter mlečne in žitne izdelke.

Problem kajenja je torej v tesni zvezi ne le z vprašanjem varovanja zdravja, smotrnega gospodarstva, spoštovanja zakonskih predpisov in moralnih norm, ampak tudi kulture in medsebojnih človeških odnosov v samoupravni socialistični družbi.

Akcijski odbor predlaga skupščini SRS, naj vsem republiškim in občinskim oblastnim organom ter organizacijam priporoči sprejem ustreznih samoupravnih in drugih aktov v zvezi s kajenjem. Vsi družbeni subjekti, vključno s sredstvi javnega obveščanja, pa seveda še posebej zdravstvene, vzgojne, športne, mladinske, ženske in druge organizacije naj prispevajo svoj delež k zmanjšanju oziroma opustitvi kajenja. Program zdravstvene vzgoje v vseh šolah, v JLA in teritorialni obrambi naj zajame tudi informacije o sodobnih ugotovitvah glede škodljivosti kajenja. Prepove naj se prodaja tobaka mladini do 18. leta starosti. Uvede naj se progresivna obdavčitev vseh tobačnih izdelkov...

»Mislimo, pravijo, da so predloženi ukrepi nujni, ker je kajenje množičen pojav, ki prizadeva večino prebivalcev, ne le kadilce in njihove družine, ampak tudi nekadilce, posebno otroke, vso mladšo generacijo, občutno zmanjšuje gospodarske, kulturne, športne in druge rezultate itd.«

Akcija za omejitev kajenja je samo del nujne družbene akcije za premagovanje nevarnosti mamil, naporov za zmanjšanje zdravstvenih izdatkov ter omilitve gospodarske krize.

Akcijski odbor prosi vse, ki imajo kakršnekoli pripombe in enaka ali drugačna mnenja, da jih do konca letošnjega novembra sporočijo – pisno, osebno ali po telefonu Vladimiru Krivicu, Skupščina SRS, Ljubljana, Šubičeva 4 (tel. 219-866)

Vladimir Krivic

Dolgoletna sistematično vodena vzgojna akcija Rdečega križa in drugih organizacij, ki je imela za cilj zmanjšanje kajenja in varstvo nekadilcev, ki so često izpostavljeni neželenemu in dokaj škodljivemu »pasivnemu« kajenju, ni dala zadovoljivih uspehov. V družinah, kjer kače odrasli, so ogroženi predvsem otroci, nosečnice in bolniki.

Ugotoviti bi morali vzroke, zakaj ta humanitarna in koristna akcija ne uspeva, kakor smo pričakovali. Zlasti ni bila podprta od vseh odločilnih družbenih dejavni-

ta, ker je v tem obdobju kajenje najbolj škodljivo.

Podcenjevati tudi ne bi smeli vpliva cene tobačnih izdelkov, ki so, kot je videti, še vedno prepoceni, kar posredno učinkuje kot podpiranje kajenja posebno pri mladini in manj premožnih prebivalcih. Cigarete kot najbolj škodljivi tobačni izdelki (ne izvzemši filter, zlasti zato, ker se rakotvorni kadmijski iz telesa sploh ne izloča), bi se morale podražiti bolj kot inflacija? Poceniti, subvencionirati in propagirati pa bi morali zdrave pijače in prehrano kot na primer sadje, zelenjavo, sadne

MONTAŽNO PROIZVODNO PODJETJE

CEVOVOD
MARIBOR

62000 Maribor, Meljski dol 1

Projektiranje ter instaliranje vodovodnih in sanitarnih naprav, centralnega gretja in klimatskih naprav, instalacije hladilnic, termotehničnih in klimatskih naprav, plinskih napeljav, cestnih vodovodov. Proizvodnja izdelkov za instalacije vodovodnih in toplotnih naprav, proizvodnja hlevske opreme, ter izdelkov birotehnike, uvozno izvozna dejavnost in zastopanje inozemskih firm.

KLI okna
LOGATEC

Borci o Kritični analizi Vrsta opozoril iz občinskih organizacij

(nadaljevanje s 1. strani)

Osebnost in skupna odgovornost

Številna opozorila borčevskih organizacij veljajo neuresničevanju osebne in skupne odgovornosti za napake in slabosti v političnem sistemu, v gospodarski politiki, pri vlaganjih, za kršitve poslovnih navad na domačem in tujih trgih, pri kršitvah določil o cenah in drugem. V občinskih odborih ZZB NOV menijo, da ne moremo pričakovati sprememb v družbeni praksi vse dotlej, dokler ne bomo pokazali dovolj politične volje za uresničevanje konkretne osebne in skupne odgovornosti. Borci so skeptični in menijo, da se tudi po 13. seji CK ZKJ ni nič spremenilo, da ponavljamo splošne in znane resnice, obljubljammo doslednost, ki je pa v praksi ni ne pri vrhu, in tudi ne v bazi. Zato delovni ljudje in občani pa tudi številni borci izgubljajo zaupanje v samoupravljanje, v vodstvo države in vodstva na nižjih ravneh. Izražajo zaskrbljenost za prihodnost naših usmeritev. Kljub temu in hkrati s skeptičnimi misli mi pa vendar veje zavest, da se moramo še odločneje borovati za razvoj in krepitev političnega sistema, kakršnega smo začrtali leta 1974, ko smo sprejeli ustavo. Borci dajejo podporo vsem akcijam v tej smeri.

O krepitvi vloge države

O teh vprašanjih so borci menili, da se vloga države in njene administracije preveč krepí, da ima prevelika pooblastila, da je preštevila, predraga, neučinkovita, in da čez vsako mero obremenjuje gospodarstvo mimo tistih, ki ustvarjajo dohodek, kar vpliva tudi na zniževanje osebnih dohodkov. Menili so, da sicer načelno govorimo o

razbremenjevanju gospodarstva, dejansko pa ga obremenjujemo. Tudi to so menili, da je vse preveč »pestovanja bolnikov«, zgubarjev in neuspešnih gospodarjev, da je naš odnos do družbene lastnine sramotno slab, zlasti v primerjavi z odnosom zasebnika do njegovega premoženja.

Številna opozorila merijo tudi na pretirani normativizem, ki, tako so prepričani, zavira demokratizem in samoupravljanje.

Oslabljenost

Občinski odbori ZZB NOV opozarjajo, da se partizani pač niso bojevali za takšno oblast, ki se ne zavzema za razvijanje izročil narodnoosvobodilnega boja in revolucije; menijo, da je sedanja enotnost v Sloveniji in Jugoslaviji v razkoraku s tisto enotnostjo, ki je bila v ljudeh med NOB – vse od baze pa do vrhovnega štaba in nasprotno. Danes, so menili, je enotnost v vrhovih vprašljiva, saj je vse pre pogosto etiketiranje posameznih pojavov v SR in SAP z nacionalizmom, čeravno nimajo ti pojavi z nacionalizmom nobene zveze. Še iz ekonomskih kategorij (če to ravno komu ustreza) naredimo šovinizem. Ljudje se čudijo, kako to, da politična vodstva niso sposobna ustvariti reda in doseči družbenopolitične, idejne in akcijske enotnosti.

Socialne razlike se večajo

Tudi na to vprašanje so opozorili borci, omenjali ob tem neučinkovito davčno politiko in delo inšpekcijskih služb, prevelike razlike na področju družbenih dejavnosti v primerjavi z gospodarstvom pa tudi

na področju družbenih dejavnosti v primerjavi z gospodarstvom pa tudi na različni in povsem nenačeljen odnos do zasebnega sektorja. Številne kritike veljajo slabi poslovnosti in odnosu komunalnih služb do občanov, saj so prav te dejavnosti ljudem pred očmi vsak dan. Nekatere organizacije ZZB NOV so posebej omenile neustrezno vedenje Jovanke Broz in s tem v zvezi opozorile na nerazumno počasnost jugoslovanskega političnega vodstva do ureditve statusnih vprašanj najvišjih državnih funkcionarjev.

Hkrati opozarjajo na težak položaj velikega števila upokojencev in na prepočasno prilagajanje pokojnin gibanjem OD v gospodarstvu – s čimer je razvednoteno minulo delo. Družba, menijo številni med borci, posveča premajhno skrb ostarelim, onemoglim, osamelim in bolnim občanom.

O delegatskem sistemu

Vrsta opozoril se nanaša na delegatski sistem. Značilno je, da si organizacije in člani ZZB NOV prizadevajo za njegovo delovanje, sodelujejo pri oblikovanju programov družbenopolitičnih skupnosti, spremljajo njihovo izvajanje, opozarjajo na odmike in odklone in dajejo pobude za reševanje problemov. Organizacije ZZB NOV seznajajo člane o teh vprašanjih, menijo pa, da so premalo navzoče v sisih.

Borčevske organizacije v občinah ugotavljajo, da imajo prednostno besedo v skupščinskem sistemu izvršni sveti občinskih skupščin in njihovi upravni organi, deloma tudi družbenopolitične organizacije, najmanj pa so upo-

števana stališča delegacij in delegatov, kar ustvarja vtis, da je vse vnaprej dogovorjeno in da gre pri glasovanjih zgolj za formalne potrditve.

Nekaj kritičnih misli je bilo izrečenih na rovaš forumskega dela družbenopolitičnih organizacij ter na nespremljanje uresničevanja lastnih sprejetih stališč in sklepov.

Več občinskih odborov ZZB NOV je opozorilo na neurejen sistem financiranja krajevnih skupnosti; v enem od njih pa so menili, da je za delovanje ZZB NOV vse manj denarja, čeprav je to delo najcenejše med družbenopolitičnimi organizacijami!

Tudi na področje kadrovskih vprašanj je segla razprava; v odborih zveze borcev po občinah menijo, da gre pre pogosto še vedno za odločanje v ozkih krogih (v ozdih – o direktorjih, individualnih poslovnih in kolegijskih organih, v družbenopolitičnih skupnostih pa o političnih aktivih ali o posameznih funkcionarjih). Menijo, da je med evidentiranimi za različne funkcije preveč politologov pa premalo ljudi iz proizvodnje, in da se je treba v kadrovske politiki usmerjati k mlajšim kadrom ter zagotavljati kontinuiteto. Profesionalni kadri da so v družbenopolitičnih organizacijah pretežno usmerjeni navzgor, in ne k bazi. Več borčevskih zahtev je tudi po odpravi rotacije v »horizontalni«, za odstranitev nesposobnih kadrov. Vse to in misli, ki so jih izrekli na minuli seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, so strnili v stališča ob Kritični analizi delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja.

Marjan Lenarčič

Na podlagi 25. in 29. člena Statuta ZZB NOV Slovenije je republiški odbor ZZB NOV Slovenije na seji dne 26. 2. 1986 sprejel sklep o sklicu 7. volilne skupščine ZZB NOV Slovenije

Volilna skupščina ZZB NOV Slovenije bo sklicana 8. maja 1986 v Ljubljani s tem dnevnim redom:

1. Izvolitev organov volilne skupščine ZZB NOV Slovenije,
2. Poročilo o delu ZZB NOV Slovenije med skupščinama 1982–1986, uvodno besedo bo imel predsednik RO ZZB NOV Slovenije,
3. Razprava o poročilu in uvodni besedi;
4. sprejem stališč in sklepov volilne skupščine ZZB NOV Slovenije,
5. spremembe in dopolnitve Statuta ZZB NOV Slovenije;
6. volitve,
7. razno.

Volilne skupščine ZZB NOV Slovenije sestavljajo: po en delegat ZZB NOV občin in posebni družbenopolitični skupnosti, člani republiškega in nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije, novoizvoljeni delegati ZZB NOV v republiški in nadzorni odbor ZZB NOV Slovenije.

Skupščine se udeležijo tudi člani zveznega in nadzornega odbora ZZB NOV Jugoslavije iz SR Slovenije, kandidati za delegate ZZB NOV Slovenije za zvezni in nadzorni odbor ZZB NOV Jugoslavije in delegati ZZB NOV Slovenije na 10. kongresu ZZB NOV Jugoslavije ter gostje.

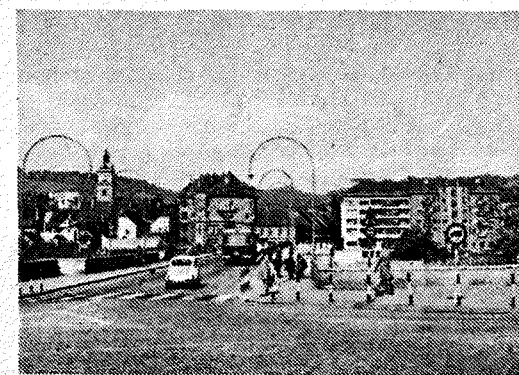
IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Maribor – kritično in konkretno delo

Borci krajevnih organizacij ZB Ljubo Šerčer v Mariboru, so na nedavni volilni konferenci opozorili, da ne morejo razumeti, kako to, da toliko govorijo o odgovornosti, saj morajo odgovorno delo opravljati najsposobnejši in vestni ljudje. Take napovedi pa se ne uresničujejo. Skrbí jih, ker se glas borcev premalo sliši ali pa nič ne zaleže.

Nerazumljivo jim je tudi to, da številni govorniki uporabljajo v svojih pogosto pomembnih govorih tuške, ki jih nekateri ne razumejo brez slovarja. Razen tega tuške kvirajo lep slovenski jezik.

Osrednji problem, ki tare borce v tej krajevni organizaciji in z njimi tamkajšnje občane in delovne ljudi, je vprašanje postavitve doprsnega kipa narodnemu heroju Ljubu Šerčerju. Po njem sta njihova organizacija in krajevna skupnost poimenovani.

Zatikati se je začelo pri iskanju soglasja. Na isti volilni konferenci so se borci zgražali nad birokratskim postopkom posameznih pristojnih upravnih organov. Le-ti naj bi zahtevali enkrat eno, drugič pa zopet kaj drugega. Zdaj pa se je menda pojavilo vprašanje, čigavo je zemljišče, na katerem naj bi postavili doprsni kip.

Slišati je čudno ali pa je celo nerazumljivo, čemu tako vprašanje, ko pa nameravajo doprsni kip odkriti pred poslopjem tamkajšnje krajevné skupnosti. Če ne bi bilo že prej rešeno vprašanje lastništva zemlje, najbrž ne bi smeli zgraditi stavbe krajevné skupnosti...

Borci in občani ter delovni ljudje v tej krajevni skupnosti so se odločili, da bodo to akcijo nadaljevali. Precej sredstev so že zbrali. Doprsni kip nameravajo odkriti ob letošnjem dnevu vstaje slovenskega naroda. Pri tem računajo, da si ne bo nihče upal podreti tega spominskega obeležja.

Krajevna organizacija ZB NOV Ljubo Šerčer je ena izmed zelo delovnih. V njej je vključenih 114 članov in članic, s povprečno starostjo 66 let. Njeno delovno območje so razdelili na 4 okoliše, ustanovili pa imajo namen še enega. V vsakem okolišu dela član odbora krajevné skupnosti, ki se pogovarja z borci, jih seznaja z delom borčevske organizacije, obvešča o nalogah in pobere članarino ter sporoča organizaciji o problemih posameznih borcev. Tako imajo dober pregled ne le o socialnozdruženstvenih in drugih razmerah borcev, temveč tudi, kako so posamezniki družbenopolitično dejavni.

Borci omenjene organizacije aktivno sodelujejo s pododborom 2. SNOUB Ljuba Šerčerja in s taborniki, ki nosijo ime po tej enoti.

Drago Miklavc

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Sklepi Predsedstva RO ZZB Slovenije

1. Sprejema se pobuda v Kritični analizi delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja glede sprememb in dopolnitev tistih delov ustave in zakonov, ki jih je družbena praksa demantirala, ovrgla, so preživela ali nejasna, spremembe in dopolnitve pa bodo prispevale k večji enotnosti in učinkovitosti političnega sistema socialističnega samoupravljanja, delegatskega sistema in ustavno opredeljenega položaja delavca v združenem delu.

2. Dosledneje morajo vsi subjekti uresničevati program gospodarske stabilizacije in protiinflacijski program.

3. Jasneje in konkretno opredeliti v 2. delu Kritične analize ukrepe za učinkovitejšo delovanje političnega sistema socialističnega samoupravljanja, določiti nosilce, roke, po področjih. Iz številnih, presplošno navedenih ukrepov v Kritični analizi selekcionirati na najpomembnejše, toda konkretneje.

4. Zmanjšati pristojnosti države in administracije. Znižati število zaposlenih v upravi in strokovnih službah samoupravnih interesnih skupnosti; znižati režijo.

5. V Kritični analizi je treba jasneje in konkretno opredeliti naloge na področju SLO in DS, zlasti z vidika podružbljanja tega področja in odgovornosti vseh delovnih ljudi in občanov in samoupravnih organizacij ter skupnosti za funkcioniranje sistema. Na področju družbene samozščite se ne smemo zanašati le na normative predpise in inšpekcije, marveč doseči vsesploš-

no poostreitev, skrbí za varovanje družbene lastnine pred napadi nanjo (kriminal, požari, nesreče, okolje, promet itd.).

Odgovornost z upravnih organov hitreje prenašati na samoupravne organe.

6. V družbenopolitičnem zboru uveljaviti fleksibilni mandat; v primeru smrti ali preselitve delegata iz družbenopolitičnega zbora skupščine družbenopolitične skupnosti omogočiti družbenopolitični organizaciji, da delegira takoj novega delegata s poenostavljenim postopkom.

7. Intenzivirati delo vseh vrst inšpekcij, nadzora, delavske samoupravne kontrole ter organov pregona zoper napade na družbeno lastnino; zaostri davčno politiko z namenom zmanjševanja socialnih razlik.

8. Hitreje prilagajati pokojnine gibanjem osebnih dohodkov v gospodarstvu; upoštevati minulo delo.

9. Družbenopolitične organizacije morajo spremeniti svoje metode, oblike in način dela, v smislu tesnejšega neposrednejšega povezovanja v bazo, z ljudmi, članstvom; več posluha za njihove pobude in predloge.

Odpraviti forumske metode dela.

10. Urediti sistem financiranja krajevnih skupnosti.

11. Spoštovati dosledneje načela kadrovske politike v praksi. (Mladi da, toda potrjeni v samoupravnih praksi, kontinuiteta).

12. Predsedstvo republiškega odbora je sprejelo uvodno besedo sekretarja RO ZZB NOV s dopolnitvami v razpravi.

Pogovor s predsednikom komisije za SLO in DS pri mestni konferenci ZK Ljubljana

Povsod še niso doumeli prave vloge komiteja za SLO in DS

Komiteji za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito so v vseh delovnih in življenjskih okoljih pomemben del sistema SLO in DS. Vendar pa v vseh teh okoljih še niso doumeli prave vloge in vloge teh teles. Zato komiteji pogosto delajo tisto, kar bi morali drugi in drugi delajo tisto, kar bi morali komiteji. O problemih in težavah komitejev za SLO in DS na območju Ljubljane smo se pogovarjali z Matijem Božičem, predsednikom komisije za SLO in DS pri mestni konferenci ZK.

»Pobuda za ustanovitev komitejev za SLO in DS sega v priprave na 11. kongres ZK Jugoslavije, ko je delovna skupina sveta za ljudsko obrambo pri predsedstvu SFRJ obravnavala področje SLO in DS. Z njihovo ustanovitvijo naj bi povečali učinkovitost našega obrambnega sistema, zamišljeni pa so bili kot posebni političnooperativni organi pod vodstvom zveze komunistov. K oblikovanju takšnega predloga sta največ prispevala Edvard Kardelj in Vladimir Bakarič.«

Kdaj je bila dokončno sprejeta pobuda o ustanovitvi komitejev?

»Ta odločitev je bila sprejeta na 11. kongresu ZKJ. V kongresnih dokumentih so potrebo po ustanovitvi komitejev opredelili z družbeno naravo in nujnostjo nadaljnjega povezovanja SLO in DS kot dejavnikov za preprečevanje in nasprotovanje vsem oblikam ogrožanja varnosti Jugoslavije v sodobnih razmerah, v katerih je zveza komunistov najodgovornejši nosilec in spodbujevalec organiziranja in uresničevanja. Zveza komunistov mora v vseh, tudi najtežjih okoliščinah povezovati in zagotavljati enotnost akcije vseh organov vodenja, usmerjanja in usklajevanja na tem področju in na načelih enotnega vodenja zagotavljati samoiniciativnost posameznih stopenj odločanja. Dokument tudi pravi, da v okviru politične-

ga sistema ustanovijo enotna telesa za vodenje, usmerjanje in usklajevanje družbene samozaščite in splošne ljudske obrambe v temeljnih organizacijah združenega dela, krajevnih in vseh družbenopolitičnih skupnostih, v katerih bo na vseh ravneh zagotovljena vodilna vloga ZK.«

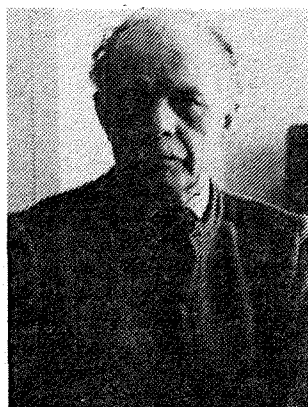
Kdo je prvi začel z uresničevanjem teh kongresnih sklepov?

»Prve konkretne korake sta sprejeli predsedstvi SFRJ in CK ZKJ. Januarja leta 1979 sta sprejeli dokument z naslovom Splošna ljudska obramba in družbeno samozaščita v funkciji varstva ustavnega reda in obrambe neodvisnosti in ozemljске celovitosti Jugoslavije.«

Katera so najpomembnejša načela v tem dokumentu?

»Opozoril bi predvsem na pet načel, in sicer, da so komiteji političnooperativni in koordinacijski organi, ki v skladu s svojo vlogo in odgovornostjo usmerjajo in usklajujejo uveljavljanje nalog in interesov SLO in DS ter zagotavljajo enotnost, pravčasnost in učinkovitost vseh obrambnih in samozaščitnih dejavnosti. Komiteje imenujejo skupščine družbenopolitičnih skupnosti in krajevnih skupnosti, v samoupravnih organizacijah in skupnostih pa organi upravljanja ali njim ustrezni organi. Člane komiteja predlaga ZK, se-

stavljajo pa ga predstavniki ZK in posameznih družbenopolitičnih organizacij ter predstavniki družbenopolitičnih skupnosti ali samoupravnih organizacij in skupnosti in drugi primerni kadri. Stališča, sklepe in smernice komitejev za SLO in DS uresničujejo izvršni, uprav-

Matija Božič

ni, poslovodni in drugi organi samostojno in v okviru svojih pristojnosti, komiteji pa so za svoje delo odgovorni organom, ki so jih imenovali ali ustanovili, in ZK.

Načela, ki sem jih našel, opredeljujejo komiteje za SLO in DS kot izjemno avtoritativne, z visoko stopnjo družbene odgovornosti. To med drugim opredeljuje tudi kadrovska sestava, saj so v njih vodilni kadri, ki v okoljih, iz katerih izhajajo, opravljajo tudi dolžnosti vodij varnostnih in obrambnih priprav.«

Do zdaj sva govorila o komitejih na splošno. Kako pa poteka delo komitejev za SLO in DS na območju Ljubljane in kako vaša komisija spremlja njihovo delo?

»Naša komisija je v letih 1983, 1984 in tudi v lanskem letu opravila številne pogo-

vore z nekaterimi člani komitejev za SLO in DS v krajevnih skupnostih in temeljnih organizacijah združenega dela. Beseda je tekla predvsem o organiziranosti, kadrovske sestavi in delovanju teh organov v KS in tozidih. V pripravi na pogovore smo oblikovali vprašalnik in v njem določili tudi vprašanja o vsebini dela komitejev. Pogovorov je bilo več kot osemdeset, in če k temu dodamo še vsebino sej komitejev občin in mesta Ljubljane, potem ugotovimo, da je to že dokaj zanesljiva osnova za oceno dela teh komitejev.«

Katera so bila prevladujoča vprašanja, s katerimi so se ukvarjali?

»Komiteji za SLO in DS v krajevnih skupnostih in temeljnih organizacijah združenega dela so ocenjevali političnovernostne razmere v svojih ter širših družbenih okoljih in obrambnovernostno načrtovanje v KS in tozidih. Obravnavali so tudi akcije NNNP in svoje naloge v njih, obrambno usposabljanje delovnih ljudi in občanov, organiziranje ter usposabljanje narodne zaščite, stanje organiziranosti in usposabljanje enot civilne zaščite in zagotavljanje materialnih potreb za prebivalstvo in oboroženih sil ob naravnih in drugih nesrečah, izrednih razmerah, v neposredni vojni nevarnosti in v vojni, ter nekatera druga.«

Čprav število sej ne more biti pravi kazalec dela, imate podatke, kolikokrat so se sestali posamezni komiteji?

»Zbrani podatki kažejo veliko razliko med številom sej posameznih komitejev. Tako so se nekateri sestali tudi štirinajstkrat na leto, drugi pa

samo dvakrat. Večina komitejev za SLO in DS v krajevnih skupnostih in temeljnih organizacijah združenega dela pa se je sestala štirikrat na leto. Podatki tudi kažejo, da večina komitejev nima niti okvirnega programa dela za tekoče leto, kar še bolj krni vsebino njihovega dela. Vse to kaže, da bomo morali v prihodnje nameniti večjo pozornost usposabljanju članov teh organov.«

Kako pa delujejo komiteji v občinah in mestni komiteji za SLO in DS?

»Delovanje teh organov je po vsebini vprašanj in problematiki, po številu sej in drugih oblikah dela pestro, aktualno in akcijsko. Podatki za lansko leto to potrjujejo, saj so komiteji obravnavali skupno 107 vprašanj, ocen, načrtov in poročil. Tako so ocenjevali in sprejeli varnostnopolitične razmere ter moralnopolitično stanje in bojno pripravljenost enot in štabov TO ter organiziranost vaj NNNP, obrambno usposabljanje delovnih ljudi in občanov in druga.«

Kaj je značilno za delovanje komitejev na občinskih in mestni ravni?

»Značilna je pestra, izvirna in aktualna vsebina dela, sprotno dokaj organizirano spremljanje, ocenjevanje ter krepitev varnostnopolitičnih razmer, usmerjanje akcij, ki so pomembne za SLO in DS. Veliko pozornosti so namenili še varnostnoobrambnemu načrtovanju, krepitvi bojne pripravljenosti štabov in enot teritorialne obrambe v Ljubljani in sploh krepitvi obrambne sposobnosti našega mesta. Že to bežno naštevovanje vprašanj, ki so jih obravnavali komiteji, kažejo, da so se v minulih sedmih letih usposobili in uveljavili

kot operativno politično telo, in da so usmerjali svoje delo na ključna vprašanja SLO in DS.«

Ob vseh teh ugodnih ocenah dela pa so komiteji imeli tudi probleme in težave. Kaj je po vašem mnenju najbolj oviralo njihovo delo?

»Prav gotovo ne smemo spregledati tudi nekaterih odstopanj in nepravilnosti, ki se zlasti kažejo pri delu komitejev v KS in tozidih. Predvsem so bili odmaknjeni od vodenja nekaterih vaj NNNP, posegali so v pristojnosti drugih organov in nosilcev, včasih so postali privesek poslovnega organa, imeli so izvršilne naloge, kar jih oddaljuje od prvotne političnooperativne, koordinacijske naloge in usmerjevalne vloge. Po drugi strani pa drugi subjekti niso upoštevali njihovih nasvetov, stališč in usmeritev.«

Kaj pa moramo storiti, da bi se izognili vsem tem in podobnim slabostim in še bolj obogatili delo komitejev za SLO in DS?

»Vodstva in organi zveze komunistov v občinah in mestu, v KS in tozidih pa osnovne organizacije ZK morajo v prihodnje namenjati še večjo skrb vsebini in oblikam dela komitejev in se odločno zavzemati za uveljavitev položaja, funkcije in pristojnosti teh organov. Zaradi letošnjih volitev bodo v komitejih določene spremembe, zato bo treba letos določiti programe usposabljanja za vse nove in tudi stare člane komitejev.

V prihodnje pa moramo od komitejev za SLO in DS zahtevati, da o svojem delu poročajo zvezi komunistov in organom, ki jih imenujejo.«

Bojan Kuntarič

Premalo so navzoči v združenem delu

Na programsko volilni konferenci zveze rezervnih vojaških starešin občine Maribor Tabor je njen predsednik Ivan Gradišek med drugim dejal, da se je ZRVS v vseh krajevnih skupnostih uveljavila kot pomemben del fronte socialističnih sil na področju podružbljanja, razvoja in krepitve SLO in DS. Zveza rezervnih vojaških starešin ni bila nikoli usmerjena izključno v zadovoljevanje svojih potreb nalog, temveč je bila od vsega začetka pripravljena pomagati pri obrambnem usposabljanju mladine, delovnih ljudi in občanov. Posebno skrb so organizacije ZRVS namenile podružbljanju SLO in DS, zlasti pa uveljavljanju praktičnih oblik usposabljanja.

V predsedstvih krajevnih organizacij ZRVS je šestdeset odstotkov novih članov, kar zagotavlja osvežitev dela. Pozitivno je tudi dejstvo, da je v vseh organih ZRVS v KS 98 odstotkov mlajših rezervnih starešin. Ob uspehih pa so opozorili tudi na nekatere slabosti, ki jih bodo morali v prihodnje odpraviti. Njihovo delo je premalo čutili v organizacijah združenega dela, kjer se niso uveljavili kot strokovni dejavniki.

Več bodo morali narediti za povečanje udeležbe na strokovnih usposabljanjih. Rezervni starešine premalo uporabljajo strokovno literaturo iz vojaških knjižnic. Precej večje pa je zanimanje za praktično seznanjanje s sodobno vojaško tehniko na tehničnih zborih enot JLA. Ugotovili so tudi, da je več kot 80 odstotkov rezervnih starešin vključenih v najrazličnejše družbenopolitične dejavnosti in organizacije.

Ob koncu konference so izročili priznanja za izjemen uspeh pri delu ZRVS, krepitvi SLO in DS ter uveljavljanju organizacije v naši družbi. Plaketo ZRVS Jugoslavije sta prejela Železniška srednja šola in Jože Gruđen, plaketo ZRVS Slovenije pa Liberat Buždon in Matjaž Škarabot. Jože Brumrn in Zofka Kromar sta dobila zlato znamenje ZRVS Jugoslavije. Štefan Baša, Polde Dolenc, Hinko Kovač, Danilo Muršec in Ernest Šraj pa znamenje ZRVS Slovenije.

Izvolili so tudi novo vodstvo svoje organizacije, ki jo bodo v prihodnjem mandatsnem obdobju vodili predsednik Franc Ošljak, podpredsednik Friderik Kodrič in sekretar Franc Šumrada.

M. K.

Redno usposabljanje

V organizacijah ZRVS v občini Domžale poteka tudi letos vrsta dejavnosti, med katerimi je v ospredju redno strokovno usposabljanje rezervnih vojaških starešin.

Letošnje usposabljanje so začeli lani septembra in poteka po programu republiške konference ZRVS in po programu, ki ga je sprejela OK ZRVS Domžale. Zelo obiskano je bilo predavanje, ki so ga v začetku tega meseca pripravili v Komunalnem centru. Predavatelj Mihajlo Pejović je predaval o moralnem dejavniku v naših oboroženih silah. V drugem delu pa je Igor Kavčič spregovoril o sodobnih in aktualnih vidikih specialne vojne proti Jugoslaviji. S tem pa še

niso izčrpali vseh predvidenih tem in bodo aprila opravili še predavanje o oviranju.

V občinski konferenci ZRVS Domžale ugotavljajo, da so letos predavatelji zelo dobro pripravljeni za svoje delo, niso pa zadovoljni z udeležbo na predavanjih. Kljub vsem naporom se udeležba na različnih oblikah usposabljanja in izobraževanja ne povečuje, zato bodo morala vodstva krajevnih organizacij ZRVS nameniti temu problemu še večjo pozornost.

Vojislav Savković

Priprave na volitve

Tudi v enotah in ustanovah JLA se pospešeno pripravljajo na bližnje volitve delegatov in delegacij za družbenopolitične in samoupravne interesne skupnosti. V obsejni enoti na Goriškem so priprave na ta pomemben dogodek začeli že novembra lani, ko so analizirali dosedanje delo delegatov in delegacij. Kot je povedal starešina Ramiz Duraković, sta v predvolilnih dejavnostih najbolj delavni zveza komunistov in zveza socialistične mladine v JLA. Ob strani pa ne stojijo niti poveljstva niti sindikat civilnih oseb, zaposlenih v JLA.

Vojaški starešine in civilne osebe, zaposlene v JLA

Pomočnik poveljnika obsejnih enot na Goriškem Ramiz Duraković

bodo volile delegate za zbor združenega dela skupščine občine ter za skupščino samoupravnih interesnih skupnosti. V

svojih krajevnih skupnostih pa bodo tako kot drugi občani glasovali za tamkajšnje delegate.

Volili bodo seveda tudi vojaki, in sicer bodo volili delegate in delegacije za krajevske skupnosti, v katerih so živeli pred odhodom v JLA, ter za zbor združenega dela skupščine občine. Tisti, ki so zaposleni, pa bodo glasovali tudi za delegate svojih delovnih organizacij. Vojaki bodo volili na volilnih mestih v vojašnicah in karavlah, v katerih so že imenovali volilne komisije, volilnice pa bodo po pošti poslali občinam, iz katerih so vojaki. Prav zaradi tega bodo vojaki opravili svojo državljansko

dolžnost tri dni prej kot drugi občani.

Prav volitve v JLA so zahtevale veliko priprav. V vseh enotah in poveljstvih so že pred časom naredili seznam vojnih pošt, z naslovi stalnih bivališč vojakov pred odhodom v JLA oziroma z naslovi delovnih organizacij ali organov za ljudsko obrambo.

Vsi vojaki, ki zdaj služijo vojaški rok, bodo volili prvič, zato so jih v enotah še posebej pripravili za ta dogodek. Seznanili so jih z delovanjem delegatskega sistema, s pravicami in dolžnostmi ter s pripravo mi na volitve.

Mile Gojković

V teh dneh se spominjamo

27. februarja

... leta 1893. je bilo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo, ki se je pozneje preimenovalo v Planinsko zvezo Slovenije. Društvo je bilo sprva predvsem narodnoosvobodilne narave, navdušenje do planin je bilo v nekem smislu drugotnega pomena. (V desetletjih, ki so sledila, se je planinska misel med Slovenci naglo širila, tako da je zdaj planinska organizacija eno naših najbolj množičnih gibanj).

28. februarja

... leta 1942. je vrhovni štab NOV in POJ izdal tako imenovane fočanske predpise in z njimi narodnoosvobodilne odbore, zadolžene za oskrbovanje partizanskih enot s hrano, obleko, orožjem in sanitetnim materialom, razglasil za organe ljudske oblasti.

... leta 1942. je izdal izvršni odbor OF obširno izjavo, v kateri razkriva cilje fašističnih oblastnikov, razgalja slovensko kontrarevolucijo in poziva slovensko ljudstvo k največji možni disciplini v boju zoper okupatorje. Istega dne so italijanski vojaki, karabinjerji in policijski agenti že četrty dan zapored izvajali akcije zoper slovensko prebivalstvo po vsej Ljubljani).

... leta 1943. je izdal Tito kot vrhovni komandant ukaz za zrušenje mostu čez Neretvo pri Jablanici ter za hkratni prehod glavne operativne skupine čez Neretvo.

1. marca

... leta 1942. je bila iz sestava srbskih partizanskih odredov formirana Druga proletarska brigada. Štela je približno tisoč mož. (Zlasti se je odlikovala v 4. in 5. sovražnikovi ofenzivi ter med sklepnimi boji za osvoboditev Beograda v oktobru 1944).

... leta 1943. je glavni štab NOV in POS imenoval novi štab Gorenjskega odreda ter ga zadolžil, naj preprečuje nemško mobilizacijo, prenese boje s hribov v dolino ter na Gorenjskem izoblikuje pravo partizansko vojsko.

... leta 1943. so predstavniki komunistov, krščanskih socialistov in levega krila Sokola v OF podpisali Dolomitsko izjavo, s katero so OF opredelili kot enotno politično gibanje.

... leta 1945. je bila narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije preimenovana v Jugoslovansko armado, vrhovni štab v generalni štab in mornarica v Jugoslovansko mornarico.

... leta 1961. je sprejela zvezna ljudska skupščina predpise o gospodarski reformi, o uveljavljanju gospodarskih zakonitosti ter o nagrajevanju po delu.

2. marca

... leta 1919. je bila v Moskvi na predlog Vladimira Iljiča Lenina ustanovljena Komunistična internacionala kot mednarodna zveza naprednih delavskih množic vsega sveta. (Prvo desetletje po ustanovitvi je opravljala pomembno mobilizacijsko vlogo, kasneje pa se je – zaradi Stalinovega hegemonizma – sprevrgla v oviro za nadaljnji razvoj mednarodnega delavskega gibanja).

... leta 1939. so začeli politični jetniki v mariborski, niški in mitroviški kaznilnici gladovno stavko zaradi nevdržnih razmer.

3. marca

... leta 1942. so okupatorska poveljstva na sestanku v Opatiji sklenila začeti ofenzivne operacije nemških, italijanskih in ustašdomobranskih čet proti osvobodilnim silam v Sloveniji, Hrvaški, Bosni in Hercegovini, Črni gori in Sandžaku.

5. marca

... leta 1953. je umrl generalni sekretar sovjetske partije Stalin, pod čigar vodstvom (na položaju je bil od leta 1922. naprej) je Sovjetska zveza sicer postala ena najmočnejših držav sodobnega sveta, vendar je to dosegla s politiko tiranske trde roke in z gojitvijo zloglasnega kulta osebnosti, ki je – hkrati z dejavnostjo informbiroja – povzročila mednarodnemu delavskemu gibanju veliko škodo, nam, Jugoslovanom še posebej.

Velimir Kraševac-Igor

Sodelovanje v ofenzivi 7. korpusa

Deveta v spomladanskih bojih 1944

Komaj so slovenski domobranci spomladi 1944 končali šolanje in zaprisegli zvestobo Hitlerju, jih je nemški okupator takoj uporabil. Aprila so skupaj začeli vdirati proti osrčju Dolenjske. Sedmi korpus je moral nemudoma zasnovati protitudarec.

S ciljem, da vzpostavi in utrdi najkrajšo prometno zvezo med Ljubljano in Novim mestom, obvlada smer Trebnje–Sevnica in pripravi izhodišča za nadaljnja osvajanja, zlasti proti Beli krajini, je 23. aprila 1944 vdrl sovražnik na osvobodeno ozemlje iz treh smeri: Ljubljane, Novega mesta in od Save. Že prvi dan je zasedel in začel utrjevati Žužemberk, v naslednjih dneh pa še Trebnje, Mirno peč, Dobrnič.

Pohodu okupatorja se je 7. korpus takoj zoperstavil. Pripravil je napad na Žužemberk in skladno s tem prestavil divizije ter jim odredil bojne naloge.

Deveta brigada je prišla v Žvirče in Hočevje, da zavaruje smeri Zdenska vas – Hočevje in Kompolje – Zdenska vas. Njena zaščita proti Kočevju je morala minirati cesto Dvor–Stari log–Kleč. Vse brigadne enote so bile 30. aprila na položajih in pri delu.

Napad na Žužemberk je začel 1. in zmagovito končal 4. maja. V teh dneh je sovražnik večkrat hotel posredovati prek Suhe krajine, kjer so bili brigadni bataljoni. Že prvega dne žužemberske operacije je bataljon 9. brigade napadel okupatorjevo kolono, ki je šla iz Ribnice prek Strug in jo prisilil, da se je ustavila in ostala v Žvirčah. Tudi kolono, ki je od Velikih Lašč skozi Zdensko vas prišla do Hočevja, sta dva brigadna bataljona zapletla v boje ter jo zadržala na tem prostoru dva dni. Ker so bili na cesti Grosuplje–Zdenska vas–Rašica stalni premiki sovražniko-

vih vozil, so brigadni minercerj ponoči zaminirali cesto Grosuplje–Krka.

Vrsta ugodnih okoliščin je narekovala štabu 7. korpusa, da je z ofenzivo nadaljeval. Odločil se je za odpravo postojanke v Mirni peči. Deveta je dobila nalogo, da na črti Vrholovo–Malenska vas–Kačja rida zavaruje novomeško stran. Operacija se je začela 19. maja ob 20. uri. Napadajoči bataljoni še naslednjega dne niso strli postojanke, iz Novega mesta pa je že prihajala pomoč. Zarana 20. maja, so se na zaščitnih položajih 9. brigade, od Prečene do Jablana, vrstili zagriženi spopadi. Najprej je brigadni 1. bataljon zavrnil nemško-domobransko kolono 250 mož v Kačji ridi, nato pa sta jo združeno napadla še 3. bataljon Devete in 2. bataljon Desete. Potem je sovražnik na drugem mestu prebil obrambo in se spet pojavil pred brigadnimi bataljoni, jih naskočil, a je bil s protijurišem odbit. Tako sta se tudi v nadaljevanju boja 1. in 3. bataljon 9. brigade večkrat reševala z jurišem. Zapisano je, da sta 3. bataljon Devete in 2. bataljon Ljubljanske jurišala trikrat, 1. bataljon Devete pa kar šestkrat. Pri tem je Nemce in domobrance izdatno podpiralo topništvo iz Novega mesta. Boji na zaščitnih položajih akcije za Mirno peč so trajali do 20. maja opoldne. Šele po 16. uri se je sovražnik prebil v napadeno postojanko. Z rešeno posadko se je takoj vrnil v Novo mesto, borci pa so zasedli Mirno peč.

Celotna operacija za Mir-

no peč je terjala 18 padlih in 28 ranjenih partizanov, koliko od teh iz 9. brigade, ni zanesljivih podatkov. Prav tako ne o izgubah nasprotnika.

Devet dni zatišja, ki so sledili bojem za Mirno peč, je Deveta preživela ob cesti v Kačji ridi in rajonu Trebelna. Medtem je štab 7. korpusa pripravil akcijo na Trzišče in bližnji Sv. Jurij. V obeh teh postojankah je bilo skupaj do 220 mož, katerim so na dan napada poslali še 100 v okrepitev. Neposreden napad je bil zaupan Ljubljanski brigadi, 9. SNOU brigada je spet bila na zavarovalnih položajih. To pot naj bi zapirala dohod iz smeri Šmarjete, Škocjana in Bučke, v noči na 30. maj pa bi morala napasti sovražnika v Kronovem. Operacija je začela 30. maja ob 4.30 uri. Šest ur pozneje je padla postojanka Sv. Jurij, uro in pol zatem pa še Trzišče.

Bataljon devete brigade, ki je zarana šel nad Kronovo, je med potjo napadla sovražna zaseda, s katero

se je spustil v obstreljevanje. Zaradi zamude je moral odstopiti od nameravane akcije.

Dne 3. maja je brigada pri Hočevju spet udarila po nemško-domobranskem oddelku, ki se ji je umaknil. Potem pa je okrog 20 sovražnikovih vojakov vdrl v Korinj in tam presenetilo brigadno šolo za novince. Okupatorjeve bojne skupine so potem še večkrat poskušale priti za obrambne položaje Devete, vendar so jih borci uspešno zavračali. V večini teh primerov so Nemci in domobranci uporabili taktiko prikritega premikanja, da bi nenadoma vdrli oziroma napadli. Dne 6. maja se je 9. brigada za 3 dni premaknila k Muljavi.

Ko je 7. maja sovražnik izpraznil območje Žužemberka, je 7. korpus spet obvladal vso Suho krajino. Zda se je odločil likvidirati Trebnje, zato je izvršil prerazporeditev svojih sil. Deveta brigada je bila poslana na črto Zalisec–Vrbovec–Lipovec, kamor je

Nekaj starešin iz Devete po ogledu položajev

Mitja Ribičič

Iz osvobodilnega boja severne Slovenije

Mobilizacija pa je še dolgo po dešenski konferenci uspevala le v Zasavju.

O tej mobilizacijski plimi je prispeval zanimiv podatek Jože Štok – Korotan: Samo v času od 3. do 12. januarja se je zasavski bataljon povečal s 65 novimi borci. Iz Zasavja jih je prišlo 16, z Litijskega 14, iz Moravske doline 16 in iz Jevniške 19.

Glede Borovnega mišljenja, da je treba računati na kontinuiteto gibanja na Štajerskem, pa je komandant Kranjc trdil, da spet ne bi smeli zbrisati pomena mejnikov – tak mejnik je bil prihod II. grupe odredov, ko so bili po reorganizaciji na Dobrovljah ustanovljeni najprej trije, potem pa še četrti bataljon z znanim polemom in ofenzivnostjo štajerskih partizanov; drugi mejnik je bila ustanovitev Šlandrove brigade z novo kvaliteto v bojevanju; tretji mejnik pa je bil prihod XIV. divizije, ko so bili ustvarjeni pogoji za večje akcije in za ustvarjanje osvobodjenega ozemlja in četrti sklepne operacije štajerskih enot skupaj s 3. armado.

Peter Zupancič-Stojan, ki je prišel na konferenco v Dešen kot organizator mladine, je povedal, da je bil določen za komandanta koroskega bataljona Franc Pasterk-Lenart, ki je bil tudi sam udeleženec na Korosko – pri napadu na vojaško postojanko v Mežici prve dni aprila 1943. leta.

Ivan Tlaker-Luka, organizator obveščevalne mreže in tudi soodgovoren za varstvo konference, je povedal, da se je takrat pripravljala sovražna ofenziva proti Zasavskemu bataljonu. Ta bataljon je v noči s 14. na 15. februar –

to je nekaj dni pred konferenco, opravil akcijo v Dolu, vendar so nemške enote prišle v Zasavje z zamudo.

Vojaška akcija v Dolu je bila ena večjih akcij Zasavskega bataljona v tistem času. Partizani so se spustili daleč v dolino, na močno obljudenem območju, v bližino domžalske, kamniške in drugih nemških postojank. Odmevala je tudi prek nemško-italijanske meje do Ljubljane. Z Marokom (Lojze Kolman – komandant Kamniško-savinjskega odreda) sva govorila ljudem v kino dvorani. Ta akcija in še mnoge druge močno zavrnejo kritiko o zimski neaktivnosti štajerskih enot, saj so akcijo partizani organizirali ne glede na to, da je to povečevalo ogroženost partijske konference v Dešnu.

Šele dober teden po konferenci so številne okupatorjeve čete izvedle široko sovražno ofenzivo in prečesale vse gozdove okrog Moravske doline. Znotraj nemškega obroča je bil Zasavski bataljon, vendar partizani in štajersko partijsko vodstvo niso imeli žrtve zaradi spretne taktike umika.

Na konferenci v Dešnu je bil navzoč celoten štab Kamniško-savinjskega odreda, ki se je oblikoval 14. januarja 1943 na Lesu. Moravski bataljon, ki je takrat štel že 180 partizanov, se je preimenoval v Zasavski bataljon Alojza Hohkrauta, ustanovljen je bil Savinjski bataljon Slavka Šlandra, z že omenjenim ukazom Glavnega poveljstva NOV in POS pa je prišel v sestav tega odreda, 4. operativne cone tudi Kamniški bataljon (do ukaza GP od 26. de-

cembra 1942 je bil v sestavi 1. grupe odredov). V razpravi konference sem torej poročal kot politični komisar tega odreda in kot organizacijski sekretar litijskega okrožja KPS in OF.

Od svojega prihoda na Moravsko po bitki na Dobrovljah 7. novembra 1942 (takrat sem tudi po odobritvi Skale lahko deponiral ciklostilni leseni zaboj, ki sem ga kot osebno dragocenost nosil na svojem hrbtu z občutkom, da je močno primerna tarča za nemške brzostrelke) sem se lotil predvsem organiziranja tehnike. S tehnikom Petrom (pozneje ga je raznesla bomba, ki jo je imel v nahrbtniku) sva v bunkerju v Zaloški graščini imela radijski sprejemnik in malo razmnoževalnico za radijsko poročila s front. Drugi bunker je bil v Tustanjski-Pirnatovi graščini, na več krajih v Drtiji, v Čenčnjicah in v Podkrajju pa sva imela skladišča tehnične materiala, papir, arhive in drugo. Material sva dobivala pretežno iz Domžal in Kamnika prek terenskih zvez. Obenem s tehniko sem pomagal Metodu in Lojzki pri terenskem delu in štabu Zasavskega bataljona pri političnem delu v vojski. Nastalo pa je takrat tudi nekaj mojih partizanskih pesmi, ki so jih partizani radi peli.

Navzoča je bila tudi zamisel, da bi oblikovali v okviru cone tudi štajersko brigado. Oblikovanje dveh brigad na Štajerskem je takrat načrtovalo tudi glavno poveljstvo, vendar je odločitev prepustil presoji štaba cone. Konferenca se je odločila za bataljonski način partizanske taktike, s čim večjim prodiranjem proti revirjem in Savinjski dolini.

Konferenca je bila za nadaljnji razvoj partijske organizacije na celotnem štajerskem ozemlju velikega pomena, opredelila se je tudi glede kadrovske zasedbe ter ločila terenske partijske funkcije od političnih funkcij v vojski. Določeni so bili vodilni kadri za litijsko, revirsko, kamniško, mežiško, celjsko-mislinsko okrožje. Konferenca je zaostrela boj proti sektaštvu v partiji, vendar ob krepitevi partije v čim širši fronti vseh patriotskih, narodno zavrednih in za boj proti okupatorju pripravljanih ljudi in organizacij.

Morda za politično usmeritev dešenske konference ni bilo brez pomena, da je bil njen glavni pobudnik Dušan Kraigher-Jug eden organizatorjev OF v Ljubljani od prvih dni okupacije do odhoda v partizane. Jug je vodil leta 1941 izjemno široko organizirano partijsko tehniko v Ljubljani. V tem vodstvu sem delal tudi sam, pod imenom Ščuka, od njenih začetkov do njene reorganizacije spomladi 1942, ko je odgovornost za našo skupino prevzel Milan Škerlavaj-Petrac. Albert Zornada-Marko je takrat odšel za partijskega tehniko za Dolenjsko, Adolf Arigler-Bodin za Gorenjsko, mene, Ščuko-Cirila, pa so poslali organizirati partijsko tehniko na Štajersko.

Z Jugom sva imela dragocene izkušnje v organiziranju frontovskega gibanja z vsemi tistimi drobnimi, a potrebnimi in pomembnimi pomožnimi sredstvi – to je široko mrežo ciklostilne tehnike, radijskih zvez, terenske obveščevalne mreže in kurirske zveze, preskrbovalni sredstvi, zdravstveno ilegalno organizacijo itd. Predvsem pa so nama bile povsem jasne programske temeljne smeri fronte, vloga partije v njej, boj za enotnost in trdnost tega največjega vseljudskega gibanja v naši zgodovini.

Prav v času dešenske konference je nastala – na pobudo KPS, znamenita Dolomitska izjava, po kateri je Izvršni odbor OF postal enotno politično in organizacijsko vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja. Čez dva meseca je zbor aktivistov na Pugledu, 27. aprila 1943, sprejel to »izjavo« brez pridržkov. Dešensko konferenco lahko danes v nekem smislu štejemo kot delegatsko bazo tudi za ta zbor. Čeprav tam ni bilo delegatov s te konference, so bile ocene štajerskega vodstva brez dvoma navzoče na tem zboru.

Zaradi opozoril slovenskega političnega vodstva na puskove vrvanja bele garde prek začasne nemške meje je bila povečana budnost frontovskih organizacij in obveščevalne službe. Vendar je na konferenci prevladovala trezna ocena glede možnosti takšne infiltracije, in niso bila navzoča nikakršna pretiravanja,

prišla zarana 10. maja. Pet dni pozneje so jo prestavili v cono Mirna peč, kjer je z enim bataljonom obkolila postojanko Mirna peč, z drugimi pa prevzela nadzor nad cesto Novo mesto-Mirna peč in Novo mesto-Soteska. Napad na Trebnje je začela Cankarjeva brigada v noči na 15. maj in uspešno končala 17. maja zvečer.

Da prepreči posredovanje mirnopedške posadke pri Trebnjem, jo je 16. maja zvečer 9. brigada napadla z vso silo. Minometi in gorski top so kmalu uničili dva bunkerja, drugo orožje pa je Nemce in domobran-

ce zaposlilo vso noč pri obrambi Mirne peči. Naslednje jutro je en brigadni bataljon zavrnil izpad dela posadke oblegane postojanke, drugi bataljoni v Kačji ridi in pod Golobinjekom pa so se ves ta in še naslednji dan spopadali s posredovalnimi oddelki, ki so iz Novega mesta silili proti Mirni peči. Pri tem so bili brigadni položaji močno izpostavljeni napadu topništva, vendar sovražnik ni uspel priti v Mirno peč in še manj do Trebnjega. V tej akciji je, po pregledu glavnega štaba, skupaj padlo 9 in bilo ranjenih 36 borcev Devete. Padel je

tudi načelnik operacijskega štaba Franc Tavčar.

Komaj se je začel boj pri Sv. Juriju, so že šle posredovalne kolone iz Novega mesta v smerih Hmeljnik-Trebelno-Vrh in Šmarjeta-dolina Laknice. Slednja je imela 3 tanke, 2 oklopnika in kamione z okrog 300 do 400 vojakov. Pri Sv. Lenartu blizu Šmarjete je sovražnikova pehota krenila proti položajem brigadnega 1. bataljona, ki jo je odbil. Nemci in domobranci so se hitro uredili v tri skupine in začeli napadati iz smeri Žaloviče, Lakota in Zgornje Toplice. Takrat se je oddelek

1. bataljona umaknil na Jerengo in s tem odprl pot v Lakenško dolino. Tudi del posredovalne kolone, ki je šla mimo Hmeljnika, je ob manjših ovirah prišel do Trebelna in naprej v smeri Mokronoga.

Tega dne 9. brigada ni opravila zaupane naloge. Zanesljivega podatka o brigadni izgubah v tej akciji, ni na voljo. Iz divizijske evidence povzemamo, da je bilo 30. maja 1944 v Deveti na seznamu 717, na mestu pa 557 borcev.

Z uničenjem postojank Tržišče in Sv. Jurij je 7. korpus uspešno končal majsko ofenzivo.

Partizanski znaki in medalje

(124)

Politični pregnanci na Sardiniji - Slovanska četa

Tudi ta spominska medalja naših borcev sodi v celoto prekomorskih spominskih medalj. Nastala je po sklepu odbora skupnosti borcev - političnih pregnancev na Sardiniji. Odbor je tudi sklenil, da mora biti na medalji kot simbol krog z zastavo nove Jugoslavije in

Rafael Nemec iz Nove Gorice. Tudi sam je bil v internaciji na Sardiniji. Izdelava medalj je bila zaupana Aureli Celje, skupno je bilo izdelanih 800 medalj, vse so bile oštevilčene. Sklenjeno je bilo, da bodo podeljene 19. oktobra 1985 v Postojni na zborovanju ob 40-letnici vrnitve s Sardinije. Do medalje so upravičeni živeči pripadniki skupnosti borcev.

Na Sardiniji je imela fašistična Italija internirane mnoge Slovence in Hrvate. Tudi po padcu fašizma se razmere zanje niso spremenile. Manjše skupine so uspele pobegniti in se vključiti v prekomorske brigade, iz približno 6000 internirancev pa so bile ustanovljene tako imenovane Slovanske čete. Kot samostojen preskrbovalni polk so se v okviru 7. ameriške armade udeležile bojev v južni Franciji. Te Slovanske čete so imele močno organizirano narodnoosvobodilno gibanje, poveljevali so jim slovenski oficirji in njihovi pripadniki so nosili na rokavih tudi posebne oznake. Zaradi po- vojnih razmejitvenih zapletov z Italijo so se pripadniki teh enot vrnili v domovino šele novembra 1945.

Janez J. Švajncar

Spominska medalja političnih pregnancev na Sardiniji - borcev Slovanskih čet

napis Jugoslavija. Tak našitek je namreč nosil na levem rokavu vsak izmed pripadnikov Slovanskih čet na Korziki in v južni Franciji. Likovno je medaljo oblikoval akademski slikar

Drago Kumer

Pripoved Štefke Dolšak iz Gotovelj

Na zunaj jo je eno samo zdravje. Dokaj visoke rasti, fizično močna, zgovorna, rada se nasmeje, ko spregovori o svojem in moževem življenju.

»Pestijo me različne bolezni, ki pa jih s tarnanjem ne bom pregnala. Bilo je tisoče ur trdega dela, da sva si z možem Tonetom ustvarila lastno streho. Težave so premagane, mož še hodi na delo. Je izučen mizar in je že dolga leta zaposlen pri Jarji v Petrovčah. Kot monter pohištva najrazličnejših vrst kroži širom po Jugoslaviji. Rad ima svoje delo in v spodnjem prostoru si je ustvaril dobro opremljeno delavnico, ki mu s trdim delom prinaša dodaten zaslužek.«

Mati Štefka se je pred 57. leti rodila v Žalcu. Bila je otrok, ko je umrl oče, in tako sta ostali z materjo sami.

»Sobica 3x3 je bilo najino stanovanje. Mati ni dobila prave zaposlitve, začasno se je udinjala pri bogatih Žalčanih. Ni bila trdnega zdravja. Opravljati bi morala samo lažja dela, žal pa je ni nihče spraševal po zdravju. Klicalo je delo. Sezonski delavci so bili v tistih letih slabo plačani, zato sva živeli zelo skromno.«

Zdi se mi, da je omenila tudi brata. Ne vem, je bil starejši ali mlajši od matere Štefke. Kar naprej je ponavljala, da o njej ni vredno pisati, jaz pa sem ji prigovarjal, da je potrebno pisati tudi o tako imenovanih »malih« ljudih.

»Mati se mi je zaradi nenehne garanje hudo smilila. Sama sem sklenila, da si grem služiti kruha, obleke, obutve. Česa vsega nisem delala! Seveda sem bila najprej varuhinja. Mati mi je vedno govorila: Štefka, vsako delo je častno, le z veseljem ga je treba opravljati. Zarana me je naučila delovnih navad, ki so me spremljale vsepovsod, kjer sem se

pehala za ta naš ljubi kruhek.

O materi moram povedati tudi to, da je bila narodno zavedna. Vedno me je opominjala, da naj se nemško le naučim, češ da več jezikov znaš, več veljaš, Nemcu pa ne služiti. Nikoli, na nobenem koraku. Kdo je materi vcepil to zavednost, ne vem. Tako sem v strogi tajnosti prenašala partizanski časopis in razne letake. V Levcu sem videla smrt: Nemec je ustrelil našega človeka. Prizor me je močno pretresel. Težave so bile med vojno, za mnoge pa so tudi danes. Rodila sem dve hčeri, obe sta pri kruhu. Moj košček pa bi bil brez moževega zaslužka zelo tanek, saj znaša moja pokojnina komaj dva stara milijona. Samo da sem za silo zdrava, da živim pod lastno streho. Vedno si mislim - so še revnejši. Človek pač ne sme obupati.

Ob razkazovanju moževe delavnice je povedala, da se je Tone izučil obrti pri mojstru Strahovniku v Žalcu, sicer pa je doma na Kozjanskem. Na Pilštanju pri Kozjem mu je tekla zibelka. Imeli so mlin in malo grunta, za dve kravi, dva prašiča. Za starša in pet otrok je bilo precej premalo. Živeli so

skromno, vendar so bili kar vsi veseli narave. V družini je bila doma lepa slovenska pesem. Tonetov oče je sodeloval v NOV vsa štiri leta.

Tone je bil v družini najmlajši, bil pa je tudi na domačem področju med najmlajšimi kurirji. Često ponosi, češ, podnevi je moral na pot. V suknjiču zašito pošto je prenašal od javke do javke. Najtežje je bilo pozimi. Ne sneg in ne mraz ga nista ustavila. Ker je bil telesno droban, je bil videti še pravi otrok in prav s tem je do zob oborožene Nemce često preliščil.

Tone Dolšak, izvrsten mizar, ki je za pomoč sočloveku vedno pripravljen, je tudi danes vester in vesel možak. Še danes mu je v krvi in pri srcu lepa slovenska pesem. Ko pa nanese beseda na vojna leta, rad poudari: »Oba z ženo sva delala za našo stvar, hvale pa ne marava, saj je bila to sveta dolžnost slehernega zavednega Slovenca.«

Na koncu se oba Dolškova - ženin dekleški priimek je bil Košir - srečno poudarita, da jima ni bilo v življenju ničesar podarjenega. Vse, prav vse, kar sta si pripravila, je plod trdega in poštenega dela.

Organizatorji osvobodilnega boja na Štajerskem. Od leve proti desni: Franc Rozman - komandant Stane, Peter Stante-Skala in Dušan Kveder-Tomaž.

ki so bila značilna za kasnejše razdobje v boju proti plavogardištni nevarnosti po enakem opozorilu slovenskega centra. Bolj kot proti sami beli gardi je bil potreben političen boj proti sredinskem geslom o avanturizmu in brezperspektivnosti kakršnega koli odpora, o čakanju na drugo fronto in na prihod zaveznih armad in drugo. Nemška propaganda pa je v glavnem širila zastrašujoče grožnje s streljanjem, selitvami in požigi.

Na omenjenem sestanku še živečih udeležencev na republiški konferenci SZDL Slove-

nije smo ugotovili seznam vseh navzočih na dvodnevem posvetovanju v Dešnu:

- 1/ Dušan Kraigher-Jug, instruktor CK KPS, namestnik političnega komisarja 4. operativne cone (padel na Dobrovljah 15. 6. 1943),
- 2/ Peter Stante-Skala, namestnik komandanta 4. operativne cone in član PK KP za Štajersko (umrl 1980. leta),
- 3/ Franc Rozman-Stane, komandant 4. operativne cone (padel novembra 1944),
- 4/ Dušan Kveder-Tomaž, politični komisar 4. operativne cone in član PK KP za Štajersko (umrl 1986. leta),
- 5/ Vera Šlander-Lojzka, sekretarka PK SKOJ za Štajersko (padla 15. 6. 1943),
- 6/ Alojz Kolman-Marok, komandant Kamniško-savinjskega odreda (padel 1944. leta),
- 7/ Mitja Ribičič-Ciril, politični komisar Kamniško-savinjskega odreda,
- 8/ Josip Berkopce-Mišelj, politični komisar Zasavskega bataljona,
- 9/ Rudi Knez-Silas, šef VOS za Štajersko (obsojen pred sodiščem prve stopnje Glavnega štaba NOV in POS, 26. 10. 1944 zaradi kriminalnih dejanj),
- 10/ Ignac Sterlekar-Joze, instruktor KP za Gorenjsko, na konferenci imenovan za sekretarja litjskega okrožja,
- 11/ Polde Eberle-Jamski, član okrožnega komiteja KP Litija, na konferenci imenovan za sekretarja okrožnega komiteja KP Mežiška dolina (padel 1943. leta),
- 12/ Jože Gričar-Metod, član okrožnega komiteja KP Litija,
- 13/ Stane Kokalj-Slave, član okrožnega komiteja KP Litija (umrl po vojni),
- 14/ Jakob Molek-Mohar, član okrožnega komiteja KP Kamnik, (padel aprila 1944. leta),
- 15/ Viktor Stražišar-Silvester, na konferenci imenovan za sekretarja okrožnega komiteja KP Kamnik (padel aprila 1943. leta),
- 16/ Peter Zupančič-Stojan, sekretar SKOJ okrožja Kamnik,
- 17/ Franc Pasterk-Lenart, na konferenci imenovan za komandirja koroške čete (padel 1943. leta),

18/ Tone Cerar-Ciril, sekretar odbora OF za Moravsko dolino,

19/ Julij Cerar, aktivist OF v Moravski dolini (padel 1944), Slednja sta bila navzoča samo prvi dan konference.

20/ Feliks Pečar-Mijo, (njegovo navzočnost omenja J. G. Metod)

Udeleženci delovnega sestanka v spomindešenske konference so sklenili, najbi na pročelju hiše Vinka Ribiča-Osoleta odkrili spominsko obeležje. Sklep je bil uresničen 22. julija 1978. Slavnostni govornik je bil Viktor Stopar - nekdanji instruktor CK KPS. Gospodar Osole je bil takrat zraven, umrl je 22. 12. 1983. leta.

Ko pišem to poročilo o partijski konferenci v Dešnu - sedaj po trinštiridesetih letih, se zavedam velikih vrzeli in pomanjkljivih virov. Glavni organizatorji in referenti na konferenci niso več živi. Sedaj v letu 1986 živi še šest udeležencev. Zanimivo je tudi, da se v spominu zelo slabo ohranjajo podobni, čeprav pomembni dogodki iz časov revolucije. V izredno dinamičnem dogajanju tistega časa, ko so usodni dogodki kar prehitevali drug drugega, so najhitreje zbledeli spomini na različne konference in sestanke. Za tisti čas mi je akcija v Dolu veliko bolj živo pred očmi kot dve noči trajajoče zanimivo posvetovanje v Dešnu. Sovražne ofenzive, naše partizanske akcije, bežanje tristo domačnov iz Moravske doline pred nasilnim izganjanjem in aretacijami, ustanavljanje civilnih taborišč, streljanje talcev, smrti prijateljev in soborcev, boj za življenje in smrt za obstoj narodnoosvobodilnega gibanja, ki je bil obenem boj za obstoj slovenskega naroda - vse to je prekrilo in potisnilo v ozadje naše zavesti takšne vrste sestankov, kakršna je konferenca. Skonferencosmo se hoteli zatruvati, da bi ocenili položaj, in se potem organizirano ponovno vrnili v vrvež aktivistične in partizanske aktivnosti.

Z vso gotovostjo lahko trdimo, da nas je konferenca prežela z novim upanjem, optimizmom in prepričanostjo v nepremagljivost in zmago ljudstva. Napotke konference smo pre-

nesli v življenje in aktivnost štajerskih kadrov v vojski in na terenu.

Pričujoči zapis, ki je do te strani zapisan po pripovedi še živečih udeležencev konference in drugih vodilnih ljudi v enotah in na terenu v severni Sloveniji, daje sicer zelo dragoceno podobo dešenskega sestanka, vendar ga moramo dopolniti in primerjati z ohranjenimi pisanimi dokumenti tistega časa.

Ti dokumenti so:

1/ - poročilo Dušana Kvedra-Tomaža in Franca Rozmana-Staneta Glavnemu poveljstvu slovenskih partizanskih čet 27. oktobra 1942,

- poročilo Dušana Kraigherja-Juga CK KPS, 27. novembra 1942,

- poročilo Dušana Kvedra-Tomaža CK KPS, 14. novembra 1942,

- poročilo Franca Rozmana-Staneta 26. novembra 1942,

- poročilo Petra Stanteta-Skale CK KPS, 26. novembra 1942,

- dve pismi Dušana Kraigherja-Juga CK KPS, 10. in 15. januarja, ki pa sta bili oddani šele 21. januarja 1943.

2/ Glede poročil in smernic osrednjega slovenskega političnega vodstva štajerskemu vodstvu pa so najpomembnejši tile ohranjeni dokumenti:

- pismo CK KPS pokrajinskemu komiteju, ki ga je podpisal Edvard Kardelj-Krištof, 28. decembra 1942,

- pismo CK KPS pokrajinskemu komiteju za Štajersko, 6. aprila 1943, ki ga je podpisal Boris Kidrič-Peter.

Tu nismo našli drugih poročil, ki so dotekala iz okrožnih komitejev v pokrajinski komite ali pa tudi naravnost CK KPS, na primer mariborskega sekretarja Toneta Grčarja, Borisa Čizmeke-Bora, Franca Povha-Izaka o položaju na Koroškem, v Mislinjski in Gornji Saleški dolini, inž. Pavla Žaucerja-Matjaža s Koroške, Vilija Vreske-Urbana iz revirjev in drugih.

(se bo nadaljevalo)

Franc Avbelj-Lojko Iz spominov

Aprilskega dne 1941 se je zbralo v Znojilah pri Lukovici staro in mlado. Starejši ljudje so bolj optimistično gledali na prihod Nemcev kot mi mladi. Janez Maselj pa je nenadoma udaril s pestjo po mizi in rekel: »Naši vojaki so res odvrgli puške, toda te in strelivo bomo spet potrebovali za boj proti okupatorju«. Nekaterim med nami je bilo to jasno, drugim ne.

Nemci so svoje obljube, ki so bile na videz laskave, kmalu spremenili v strahotno nasilje. Več delavcev in uslužbencev sploh ni dobilo plače in odvedli so jih v zbirna delovna taborišča. Sledila je policijska ura.

Najbolj zavedni so si še zapuili in zvedeli, da so v gozdovih »gošarji«, drugi spet so rekli upornikom komunisti, tretji pa regularna jugoslovanska vojska.

Res so prav komunisti začeli upor. Pritegnili so tudi nekaj kmetov in delavcev v OF. Ta močna organizacija je bila naše edino upanje. Oklepali smo se prekaljenih komunistov in jim sledili.

Prvi organizatorji OF so organizirali trojke po terenih in v podjetjih. Vedno več je bilo sabotaž.

Dne 27. 7. 1941 se je začela na kamniškem območju splošna vstaja. Z bratom Tonetom sva bila določena, naj ob 11. uri zvečer čakava na mostu pri Podrečju. Toda skupine, ki naj bi minirale most, ni bilo. Tone mi je še petajete rekel, naj greva domov. Doma sva premisljala, zakaj naši niso prišli.

Komaj se je zdanilo, ko sem se odpeljal s kolesom proti Mengšu. Že na mostu pri Bistrici sem opazil požagane telefonske drogove in prerezane žice. Ker sem bil sam na cesti, sem bil prepričan, da me bo dobila nemška patrulja. Toda do Most pri Komendi je ni bilo, nanjo pa sem naletel na križišču cest v Kranj in na Jezersko. Stražar me je ustavil in zahteval legitimacijo. Ker je nisem imel, sem mu nekako dopovedal, da grem na delo. Pustil me je naprej.

Na delovišču v Kokri so delavce nenehno nadzorovali. Spominjam se, da sem nekega dne zvedel, da se ponotiči »gošarji« odnesli vse strelivo iz barake in jo naposled še zažgali. Strojnik, ki je bil zadolžen za stroje, je izginil z »gošarji«. Nadzor je bil vsak dan ostrejši.

Neke noči smo zaslišali avtomobilsko brnenje na cesti. Zagledali smo dolgo vrsto avtobusov. Prvi delavec Jože nas je klical, naj pridemo ven. Vsem nam je zastal dihanje. Že ta večer so Nemci odpeljali s sabo šest naših delavcev.

Naslednji dan mi je dejal prijatelj Tone: »Zdaj bomo mi na vrsti!« Odgovoril sem mu, da bova morda le imela srečo, premišljal pa sem, kaj naj naredim. Skušal sem dobiti drugo delo, pa se mi ni posrečilo. Nekega dne pa sem končno dobil obvestilo, da lahko pridem na delo v Papirnico Količevo. Z obvestilom sem vstopil v pisarno starega podjetja, da bi dobil odpustnico. Ves vesel sem jo

vzel iz rok administratorke. Že sem hotel oditi, ko mi je rekla, da jo mora podpisati delovodja tega podjetja. Šel sem naravnost k njemu in mu ponudil list v podpis. Zapičil je vame oči. Čutil sem, da postaja vse večji in večji. Takrat pa je grozno zakričal, raztrgal tisti papir in me napodil nazaj na delo.

»Kaj pa me še gledaš, bandit banditski!« je zarjul. Ubogal sem ga, nič drugega mi ni preostalo.

Bilo je v septembru 1941. V Kokri smo delali na cesti. S Tonetom sva se nanadoma na vse kriplje lotila dela. Oba sva namreč opazila delovodjo, ki je iskal z očmi prav mene. Delal sem se kot da ga ne vidim. Odšel je proti gradbišču ceste, s Tonetom pa sva se naprej pogovarjala. Povedal sem mu, kaj se mi je zgodilo, ko mi je ta »Slavec« raztrgal odpustnico. Prijatelj lju Tonetu sem zaupal. Bil je dober fant. Omenil sem mu tudi, da bi rad šel čez mejo na italijansko stran. Dejal mi je: »Tudi jaz sem že mislil na to!«. Domenila sva se, da bova opoldne, ko bo konec tedenskega dela, vzela kar največ predurja z izgovorom, da si bova kupila obleki. Tako sva dvignila vsak 30 mark. Vesela sva odšla z dela v Kokri in nihče ni vedel, da se nimava namena vrniti.

S kolesom sva se odpeljala proti Viru. Med vožnjo sva se le malo pogovarjala. Samo mojemu bratu Tonetu sva povedala, kam greva. Vendar: kako priti čez mejo? Imela sva težka nahrbtnika in kolesi.

Odpejala sva se proti Dolu in Savi proti Zalogu. Na nekem ovinku sta nama pripeljala naproti gestapovca-Kočevarja. Ustavila sta naju. Začudeno sva gledala. Z roko sta nama kazala, kam mo-

rava iti, v neko hišo pač. Vedel sem, da se nama ne obeta nič dobrega. V trenutku se mi je porodila misel na beg. Divje sem se pognal na kolo in šele na prvem ovinku sem dal kolo na rame in se zadrevil v breg. Ves zasopel sem se ustavil v zaraščenem hribu. Gledal sem, kaj se bo zgodilo s Tonetom. Na dvorišče hiše je prišel eden od gestapovcev. Verjetno je iskal mene. Ko je videl, da me ni, je zakričal in s tem privabil na hišna vrata svojega kolega. Kot nora sta jo ubrala za menoj do ovinka. Tam sta se ustavila, ker ni bilo za mano nobene sledi. To njuno zmedo je izrabil Tone in srečno pobegnil v nasprotno smer. Za to sem izvedel šele po enajstih letih v Dolenjskih Toplicah. Začudno sva se pogledala. Tone je spregovoril: »Veš, France, takrat si me ti rešil s svojim begom. Izrabil sem ga, stekel v nasprotno smer in se v letu 1942 pridružil partizanom!«

Vesela sva bila, da sva preživela vojno. Tone je bil v JLA. Toda vrnem naj se k mojemu begu. Po naključju sem moral iti takrat skozi Štango in do Sostrega. V dolini sem spet sedel na kolo. Za prvim ovinkom sem znova zagledal tri nemške žandarje. Kaj storiti?

V hipu sem se odločil, da se peljem naprej. Začel sem si zvižgati koračnico in se prepeljal mimo njih. Poznal sem teren in ugotovil, da sem tik pred nemško-italijansko mejo. Zavil sem v hrib. Oddahnil sem se. Tedaj pa sem zaslišal šumenje. Bila je nemška patrulja, ki je nadzorovala mejo. Potuhnil sem se, dokler niso odšli. Nada-ljeval sem pot po ozkem kolovozu navzgor. Mislim sem že, da sem na italijanski

strani in res na varnem, ko sem zagledal kmečko hišo, pred njo pa dve postavi. Eden od njiju je zaklical nekaj nerazumljivega. Spet sem se pognal v beg. Bilo je že temno. Zašel sem v gosto grmovje in nisem vedel, kje sem. V dolini sem videl luči. Skozi vas Orle sem prišel končno k prijatelju na Lavrici. Bil je Karel Pirman. Z ženo Urško sta me začudeno pogledala. V nekaj stavkih sem jima vse pojasnil. Karla je zanimalo, kaj se dogaja na Gorenjskem. Povedal sem mu, kako se ljudje bojijo Nemcev in domačih izdajalcev. Spomnil sem se Janezovih besed, da bomo še letos potreboval puške. Odšel sem k njemu v Notranje Gorice. Bil je mlinarski pomočnik in aktivist OF. Zaupal sem mu, da bi rad odšel v partizane. Janez je gorel od sreče. Obljubil mi je, da bom šel, vendar moram počakati zvezo. Zaupal mi je manjše naloge, ko na primer širjenje literature OF. Nekega večera mi je stisnil v roke šop letakov OF in rekel, naj jih odnesem v italijansko postojanko v Notranje Gorice. Previdno sem vozil proti stražarju pred vhodom v postojanko in mu za hrbtom raztresel letake.

Ker zveze še ni bilo, sem si poiskal začasno zaposlitev v Planini pri Rakeku, vendar sem že po treh tednih dobil odpoved.

OF se je v Notranjih Goricah že precej razvila. Odhajali smo na sestanke v Vnanje Gorice, v neko gostilno. Po Dolenjski in Gorenjski so bile že večje sabotažne akcije in celo napadi na sovražne postojanke, v Ložu in Bezuljku na Notranjskem.

Bližala se je zima. Še vedno sem bil nezaposlen. Skrbelo me je, vendar se je le posrečilo: delo sem dobil na

Vodovodni cesti v Ljubljani. Kmalu sem dobil celo stike z aktivisti na Gorenjskem. Ciril Habat, ki je hodil na delo iz Trzina, mi je zaupal, da je njegov brat že med »gošarji«. Janez pa mi je pred odhodom na delo dajal letake OF. Trosil sem jih po delovišču. Nekega dne, ko sem se vračal z dela po Dunajski cesti, sem srečal italijansko vojaško godbo. Mirno sem se peljal s kolesom mimo njih. Takrat pa me je neki velikan, ki je vodil godbo, strašno grdo pogledal. Že se skočil proti meni, da bi mi primazal zaušnico, ker nisem stal mirno pred italijansko himno. Zaušnici sem se sicer izognil, venar mi je fašist zbil kapo. Kolo sem pognal naprej. Kapo je za menoj prinesel fantič.

Na ljubljansko barje je pritisnila megla. Neko noč so se mimo hiš pomikale nekakšne kolone in se združevale v večjo skupino, ki je šla prek Brezovice na Brdo pri Ljubljani. Straže so zavzele mesta. Le redkokdo je vedel, kakšno akcijo pripravljajo. Prišli so do nenaseljene hiše, kjer je bila v kleti skritih več kot 160 pušk in strojnic. To so odnesle s sabo. Vsak je vzel dve ali tri puške ali strojnico, nato pa so v tišini odšli. Tudi jaz sem bil med njimi. Bila je to sijajna akcija. Bližali smo se Polhograjskim Dolomitom. V gozdu so nas že čakali partizani. Dali so nam navodila, kje naj gremo po eden ali dva. Pouchili so nas še, kako se naj pogovarjamo, če bi nas zajeli Italijani, natančneje, kako naj se izgovarjamo, ko bomo odšli domov. Recite, da ste bili pri dekletih v vasi. K sreči se je vse skupaj obrnilo ugodno za nas: partizani so dobili orožje, mi pa smo se srečno vrnili domov.

KAREL KUMŠE

Partizansko gospodarstvo na Primorskem

Razvoj in organizacija vojne oblasti 9. korpusa NOV in POJ

Glavni štab NOV in POS je z odredbo o zaledni vojaški oblasti v Sloveniji (13. 9. 1943) ustanovil za devet političnih okrožij na osvobojenem ozemlju šest vojnih področij. Število političnih okrožij se je kmalu zmanjšalo na pet. Zato je Glavni štab NOV in PO Slovenije 6. 10. 1943 preuredil zaledno vojaško oblast. Poslej so obstajala tri vojaška področja – novomeško, ribniško in belokranjsko ter trinajst natančno določenih komand mesta. Komande vojnih področij so postopoma razvile ustrezne odseke, npr. ekonomski, sanitetni, veterinarski odsek, komande mesta pa so organizirale evidence in skladišča. V večjih krajih so bile postavljene partizanske straže – pomožni organi komand področij in komand mesta – z nalogo, da zavarujejo pomembne objekte. Po vaseh je opravljala njihove naloge narodna zaščita. V Sloveniji so ustanovljali organe zaledne vojaške oblasti že prej – takrat so jih imenovali krajevna poveljstva – vendar so bili ti organi le začasni in so imeli naravno poveljstva vojaška posadka. Organi zaledne vojaške oblasti, ustanovljeni na osvobojenem ozemlju v Sloveniji leta 1943, so bili stalni in večstopenski: zaledno vojaško oblast korpusa ali cone so sestavljale komande vojnih področij in njim podrejene komande mesta.

Takšno zaledno organizacijo je Vrhovni štab NOV in POJ uvedel že septembra 1942 na osrednjem osvobojenem ozemlju v zahodni Bosni. Njen cilj je bil razbremeniti operativne vojaške enote nekaterih neoperativnih nalog ter olajšati organom ljudske oblasti upravljanje vojaško-mobilizacijskih in drugih nalog.

V Slovenskem primorju so ustanovili stalne organe vojaške zaledne oblasti pol-druge mesec kasneje kot na osvobojenem ozemlju Dolenjske in Notranjske.

Najprej si ogledimo takratni razvoj dogodkov v širšem okviru.

Kapitulacijo Italije so pričakale v Slovenskem primorju samo manjše enote, vendar je ljudstvo spričo poraza fašistične sile, ki ga je 25 let zatirala, zajel tak val navdušenja, da se je vzdignilo v splošno vstajo in izrazilo odločno voljo bojevati se za dokončno osvoboditev in združitev v skupni domovini, Sloveniji in Jugoslaviji pod Titovim

vodstvom. Kapitulacijo Italije so v Slovenskem primorju pričakali brigada (S. Gregorčiča) ter 3 odredi (Severnoprimorski, Srednjeprimorski in Južnoprimorski).

Tako je ob kapitulaciji fašistične Italije – 8. 9. 1943 – prišlo v Slovenskem primorju do ljudske vstaje in ustanovljeno je bilo 30 partizanskih bataljnov. Naše enote so prehitale nemško vojsko ter razorožile italijansko vojaštvo, ki je odhajalo domov. Ti bataljoni so se 14 dni bojevali na goriški fronti proti močnejšemu in izurjenemu sovražniku. Po zlomu goriške fronte in reorganizaciji vojaških enot je glavni štab 21. dec. 1943 formiral 8. korpus. Ta je ustanovil 6 brigad in 7 odredov ter opredelil operativno področje, ki je obsegalo Slovensko primorje, Gorenjsko, Koroško in Dolomite. Nemška okupacijska oblast, ki je delovala v mestih, predvsem v Trstu, je za okupirano območje ustanovila pokrajino Jadransko Primorje, ki je v glavnem segala do bivših avstroogr-

Štab 9. korpusa poleti 1944. leta. Z leve na desno so: načelnik štaba Albert Jakopič-Kajtimir, namestnik komandanta Peter Štante-Skala, komandant Lado Ambrožič-Novljan in politični komisar Janez Hribar.

skih meja.

Štab 9. korpusa je na tem območju formiral Triglavsko divizijo (kasneje 31. divizija) z brigadami: SNOUB Ivana Gradnika, 7. SNOUB Franceta Prešerna in 16. SNOUB Janka Premrla-Vojka ter Goriška (kasneje 30. divizija), v katero so bile vključene 17. SNOUB Simona Gregorčiča, 18. SNOUB Bazoviška in 19. SNOUB Srečka Kosovela. V okviru ukrepov za organizacijo svobodnega ozemlja pa je bila ustanovljena komanda idrijskega vojnega področja s komandami mesta Cerklje, Vojsko, Čepovan, Črni vrh nad Idrijo in kasneje Žiri, in to kot zaledno oblast Triglavsko divizije, tolminsko vojno področje pa kot zaledno vojaško oblast Goriške divizije, ki je imela v sestavi komando mest Kobarid, Sovodnje, Šmartno v Brdih in Sela na Tolminskem. Na pol-osvobojenem območju Krasa, Vipave in

Gorice pa je zaledne vojaške posle opravljala brigada Srečka Kosovela. Tako so bile privikrat ustanovljene zaledne enote, dva meseca kasneje kot na osvobojenem ozemlju Dolenjske in Notranjske.

Obe področji sta uspešno opravljali svoje posle vse do obsežnejših vojaških priprav na novo novembrsko ofenzivo. Medtem je postalo očitno, da je takšna organizacija neustrezna.

Odlok o ukinitvi področij je izdal štab 9. korpusa, ki ga je po razpustitvi Alpske operativne cone ustanovil Vrhovni štab NOV in POJ.

Očitno je bilo, da zalednih vojaških nalog ni mogoče uskladiti z operativnimi, ker so divizije spremenile način bojevanja. Predvsem so zaledne enote razpustili zato, da bi se povečala manevrska sposobnost brigad. (se bo nadaljevalo)

Jože Jakomin-Crni Spomladi 1942 na Kočevskem

Zavzeli smo Brod na Kolpi. Ljudi je zajela opojnost. Prepričani so bili, da je konec vojne. To, da so bili Italijani v Kočevju, jih ni motilo. V dolino Kolpe jih ne bo več. Zapustili so tudi Banjaloko, Moravo in Kočevsko Reko. Mi smo imeli svobodno ozemlje, prvo v Sloveniji.

Na Brodu med Petrinjo sem postavil stražo. Poveljstvo nad novo ustanovljeno četo sem prepustil Lojku. S političnim komisarjem Nikolom sva odšla v Kuželj, da poiščeva zvezo s hrvaškimi partizani. Po dobrih dveh kilometrih poti od Broda nama je naproti prihitel terenec Ivan Lokovšek, učitelj iz Koželja. Povedal nama je, da so Hrvati že na poti proti Brodu. Vrnil sem se in pripravil četo za sprejem hrvaških borcev.

Ob prihodu hrvaških partizanov sem postrojil četo na polovici mostu med slovensko in hrvaško stranjo. Potem sem dal povelje: »Hrvaškim borcem za svobodo, pozdrav na desno!«

Njihov komandir je napravil isto. Segel sem mu v roko, on pa me je poljubil. Bil je človek srednjih let. Videti je bilo, da ima že velike izkušnje. Bil je večš poveljevanju. Od Ivana Lokovška sem zvedel, da mu je ime Lenac in da je španski borec.

Na Brodu smo ostali skupaj približno teden dni. Tovariša Lenca pozneje nisem več videl. Proti koncu vojne sem slišal, da se je leta 1944 na Visu ustrelil, ko ga je poklical na pogovor vrhovni komandant...

Za obrambo Broda

Druga maja je prišel na Brod Ante Novak. Strašansko se je jezil. Nisem vedel, kaj pravzaprav hoče. Po njegovih besedah sem sklepal, da ne bi smeli pustiti Italijane pobegniti, ampak bi jih morali razorožiti ali vsaj goniti do Kočevja. Nisem ugo-

varjal, vendar sem premišljal, kako bi z desetimi možmi razorožil ali podil 500 vojakov. Očital nam je tudi, da nismo poslali poročila in da štab bataljona ni bil pravočasno obveščen o umikanju Italijanov. Povedal sem mu, da sem za italijanski umik zvedel šele jutraj, ko so bili oni že v Kočevju. V tej ner vozi sem mu komaj utegnil povedati, da so me imenovali za komandirja čete. Dobil sem navodila, kaj naj naredim, če bi Italijani spet prodrli na Brod.

Po enem tednu so Italijani zlomili obrambo hrvaških partizanov pri Skradu in ponovno zavzeli Brod na Kolpi. Mi smo se umaknili z Broda in ostali v prazni kočevski vasici Drežnik. Že prej nam je dal Ante nalogo, naj preprečimo prodor Italijanov z Broda na osvobojeno ozemlje. Postavil sem močnejšo zasedo nad vasjo Krkovo, ta pa je pošiljala izvidniške patrulje v dolino Kolpe.

Obveščevalna služba nas je obveščala o vsaki spremembi na Brodu. Cesto med Faro in Moravo smo s pomočjo civilistov temeljito uničili. Na več krajih smo jo prekopali štiri metre počez in dva metra globoko. Porušili smo podpirne zidove in vsa velika drevesa ob cesti podrli.

Ob umiku 1. maja so Italijani pustili na osvobojenem ozemlju več živine. Ta je ostala tam 1941. leta, ko so se preselili Kočevarji. Italijani so jo zbrali ter ustanovili ekonomije. Mi smo se iz njih oskrbovali z mesom. Tudi mleka nam ni primanjkovalo. Nekaj časa je imel partizan Gams v Banjaloki pravo mesnico. Od zaklane živine je vzel meso za četo, drugo pa je (po kilogram na družino) dal ljudem, če so prinesli nakazilo od vaškega odbornika.

V drugi polovici maja je iz čete odšel politični komisar

Alojz Založnik-Nikola. Postal je politični komisar bataljona. V četo je za političnega komisarja prišel Dušan Hrzič. Poznala sva se že s Kožljeka. Pred vojno je bil kuhar na trgovski ladji Kraljica Marija.

Z odhodom tovariša Nikole je skrb za četo padel name. Prej je on skrbel za politično delo, prehrano in za zveze s terenci. Pozneje sem dober del tega dela opravljal sam. Dušan je precej neresno jemal odgovornost za četo.

S komandirjem 2. čete Jordanom sva nekega dne streljala na italijanske vojake, ko so se na Kolpi umivali. Jordanu je bila ta akcija strašansko všeč. Predlagal je, da kaj podobnega spet napravi. Pri tem je poudaril: »Da bomo videli, kdo bolje strelja; ti ali jaz.« Šla sva. Tudi Lojko je hotel iti z nama. To pa Jordanu ni bilo všeč, vendar je moral popustiti. Okrog četrte ure popoldne smo že čaka-

li na tarče. S tremi strojnimi smo čakali večjo skupino Italijanov. Okrog petih se nam je ponudila dobra priložnost. Jordan je izbral za svoj cilj tri oficirje ali podoficirje, ki so se tam sprehajali. Lojko je vzel na muho skupino, ki je balinala, jaz pa tiste, ki so jih opazovali. Vžgali smo hkrati. Med Italijani je nastala zmešnjava. Nekaj jih je padlo, drugi pa so se razbežali. S tem smo mi opravili svoje in se vrnili proti Stružnici. Kmalu smo slišali italijanskega trobentača, ki je dejal znak za alarm. Čez deset minut so začeli Italijani slepo streljati v hrib. Niso nas zadeli. Tudi to je bila naša zmaga.

Medtem je naš orožar v taborišču pregledal in popravil orožje. Nekaj dni potem v boju ni hotelo delati deset pušk. Poklical sem ključavničarja, da bi ugotovil vzrok. Kaj kmalu me je vprašal, kdo je skrajšal udarne igle. Ključavničar je te puške popravil.

Začel sem premišljati o Jordanovem streljanju na Italijane in o orožarjevem popravljanju pušk. Povezal sem te stvari in vsiljevala se

mi je misel, da nekaj ni v redu. Od obveščevalne službe sem izvedel, da v skupini, na katero je streljal Jordan, ni bil zadet nihče. Sklenil sem, da se o vsem tem pomenim s komandantom bataljona. Kaj kmalu se je pokazalo, da sta Jordan in Martin saboterja.

V pasti

Vasja me je poklical v štab na Medvejku. Počasi sva jezdila tja in se pomenkovala o različnih dogodkih. Bila sva brez skrbi. Italijani lahko pridejo sem gor le, če strejo našo obrambo. Iz doline Kolpe vodi sem samo ena stezica, ki jo brani Jordanova četa. Toda zgodilo se je, da je nemogoče postalo mogoče. Jordan je prav po tisti stezi spustil Italijane sem gor. Nenadoma je kurir zavpil: »Crni, Italijani!«

Kurir je že pognal svojega konja v dir. Moj konj pa se je sam pognal v beg. Šele tedaj so naju opazili Italijani in vžgali. Pod točo rafalov sva prejahala več kot sto metrov. Sreča je bila za naju, da so bili Italijani nižje kot midva. Komandantu sem v štabu sporočil, kaj se mi je zgodilo

na poti, kako je Martin »popravil« puške in kako je Jordan streljal. Vasja mi je obljubil, da bo vso zadevo preiskal, do takrat pa naj molčim.

Kmalu smo ugotovili, da je Jordan borec pretil s streljanjem, ker ti niso hoteli zbežati pred Italijani. To edino stezico bi lahko rešil en sam mitraljezec. Jordan pa je zapovedal borcem, naj zapustijo položaj. Ker so se borci obotavljali, jim je Jordan pojasnil, da je tak »dogovor« z mojo četo, češ da se Italijani spuste v Drago in Ravne in jih bomo tam uničili. Seveda o tem ni nihče nič vedel. Zvedeli smo še, da je bil Jordan pred vojno v Mariboru tajni policist in da so ga k partizanom poslali Nemci. Dobil sem nalog, naj ga aretiram.

Čeprav je bil Jordan tajni policist, je zelo naivno padel v zanko. Vasja je poslal ponj s poveljem, naj pride na Žago zaradi dogovora za napd na Stari trg. Če je kaj slutil, da vemo za njegovo izdajalsko ravnanje, ne vem. Vendar ga je njegova vohunska dolžnost prignala na Žago, da bi zvedel za načrt napada in ga poslal Italijanom.

Opazovali smo ga, kako je prihajal. Ko je prišel do nas in se hotel pozdraviti z menoj, sem mu rekel: »Jordan, v imenu partizanskega zakona te aretiram. Roke gor!« Pogledal je okrog, vendar pobegniti ni mogel. Borci so namerili puške vanj. Le s težavo je dvignil roke in pogled mu je švignil po naših obrazih. Nenadoma je vrgel med nas kragujevko in zavpil: »Pazi, bomba!« Padla mi je pred noge, pobral sem jo in jo vrgel, vendar se ni vžgala. Ko smo Jordana preiskali, smo pri njem našli majhno pištolo, za katero ni nihče vedel.

Čez dobro uro smo aretirali še »orožarja«. Oba sta bila obsojena na smrt. Zvedel sem še, da Jordan ni bil samo saboter, ampak tudi gestapovec. Spoznal sem, zakaj ni hotel, da bi šel Lojko z nami obstreljevat na Breg. Kaj lahko bi se zgodilo, da bi koga od nas ubil in potem rekel, da so ga ubili Italijani.

Skupina borcev na Kočevskem spomladi 1942

Milan Guček

Po sledovih Šercerjeve brigade

Iz Kozarišč sem se vračal skozi Pudob. Bi se zglasil še enkrat pri Janeževi Danici, ker me je pred dvema letoma odpravila kar na kratko, čeprav sem od nje, ki je tudi bila na pohodu, pričakoval dosti koristnih podatkov? Morda je pa sedaj boljše volje?

Bila je doma in vsa kot prerोजना. Medtem se je dokopala do borčevske pokojnice. Kar sijala je od zadovoljstva in zdravja. Sedaj se mi ni več izgovarjala, češ da jo je spomin zapustil. Povedala mi je za skoraj vso beležnico uporabnih zanimivosti in navedb.

Vprašal sem jo, če je morda njena družina v sorodu s Stankom Janežem, Šercerjevem in pohodnikom iz Babnega Polja? Tudi njega bi rad obiskal. Pred leti me je peljal k njemu prav nalašč iz Ljubljane v strupeni zimski Valušnikov Franci, pa ga nisva našla doma. Sedaj je priložnost, da mi pove vse, kako je bilo onega jutra 24. februarja 1944 pri kmetu Robonu nad Rastokami pri Ljubnem v Savinjski dolini, ko se je prepolovljena Šercerjeva brigada in z njo prav takšna divizija umikala v koroške hribe. Pa so na obveščevalno patruljo, v kateri je bil Franci vodja, Stanko pa puškomitraljezec, trčili Nemci in so oba zajeli. Potem so pa napadli še brigadno kolono in ubili štiri najst bork in borcev, nekaj jih ranili, še več pa zajeli. Tako se je končal zadnji spopad štirinajstnikov na pohodu. To bo zanimiva zgodba!

Saj ga ni več, Stanka. Možev bratranec je bil. Obesil se je...

Vendar sem obrnil avto proti Babnemu Polju. Morda pa je ostalo po Stanku kaj zapuščine in morda ve vdova kaj o njegovih doživetjih?

S sinom sta bila pravkar pri zimskem kosilu, ko sem vstopil v kar čedno in na zunaj in znotraj snažno hišo, takšno, kakršne so pogoste v teh krajih in v Gorskem Kotarju. Razveselila sta se me, ko sem povedal, da sem bil Stankov soborec. Moral sem sesti za mizo in gospodinja je predme postavila krožnik juhe, kruh in kozarec vina.

Da, Stanko. Tako rad je imel konje že z majhnega in ko se je še ne dvajsetleten vrnil iz partizanov in kasnejšega ujetništva, si je brž kupil par konj in z njima vozil les iz gozda. Ne, v službi ni bil, ker je bil rad sam svoj gospodar. Priden pa tako, da malo takih. Tudi tole hiško sta si kmalu postavila.

Pa se je neko zimsko opoldne odpravil s konji v Stari trg. Ko je raztovoril, se je ustavil v gostilni, kot je to furmanska naveda. Bilo je menda devetindesetega leta, beseda je dala besedo, pa mu je pokazal Mlakarjev Jože neke slike v reviji Borec, češ, Stanko, mar nisi tole ti?!

Med drugimi objavljenimi fotografijami, ki da so jih zaplenili nedavno tega v zapuščini nekega štajerskega gestapovca, je bila tudi podoba dveh, z verigo vklejenih partizanov. Eden nosi oficirsko uniformo in je lep, visok, črnolas, drugi pa je droban fanti-

ček povešenih oči in s krvavimi sragami po ogljavju. Fotografije so bile objavljene, če bi kdo bralcev spoznal na njih kakšnega znanca in kje so bile napravljene.

Stanku se je kar stemnilo pred očmi. Seveda je to on. Pred njiju je na Ljubnem v Savinjski dolini vrgel nemški stražar napol dogoreno cigareto, in ko se je Stanko sklonil, da bi jo pobral, ga je Nemec usekal s korobačem nekajkrat po glavi, tako da se mu je ulila kri iz presekanke kože. In potem so ju takšna fotografirali.

Stanko je skušal z dolgimi in globokimi požirki žganjice potešiti spomin. Do večera je popival, v megli in temi in na levi strani ozke zasnežene ceste pa se je v njegovo vprego, ki je ni mogel voditi, zaletel kamion in mu ubil oba konja. Zanju je dobil le toliko, kolikor je navrgla koža.

Od takrat je bilo s Stankom konec. Novih konj ni mogel kupiti, na delo ga ni vzel nihče in obup in samota je dušil v pijaci. Za družino je morala prevzeti skrb žena in je hodila vsak dan več kot deset kilometrov daleč na delo v tovarno.

To pa je Stanka le spravilo pokonci. Šel se je zdraviti zoper zasvojenost s pogubno pijačo in domov se je vrnil ves prerujen. Vendar – zanj ni bilo dela. Preveč so si ga zapomnili kot pijanca. Medtem je odrasel že sin in tudi on je moral v tovarno, da so lahko živeli. Stanko pa brez dela. To ga je žgalo, da ga morata vzdrževati žena in sin. Mar ni zaslužil vsaj kakšno denarno priznavalnino, tako, kot jo ima ničkoliko njemu niti ne enakih? Saj je bil vendar partizan in hraber mitraljezec?

Zaprosil je na občino službo za borčevske in invalidske zadeve, pa so mu odgovorili 16. avgusta 1978 z odločbo št. 191-5/3-1978,

da se zahtevek za dodelitev priznavalnine kot stalne oblike pomoči zavrne, ker je ugotovljeno, da preseže skupni mesečni dohodek v družini na člana za 35 din – (petintri-deset) mejni znesek ali cenzus, ko bi priznavalnino lahko dobil...

Od takrat se je Stanko ves spremenil. Pil sicer sploh ni več že kar deset let, toda ta krivica ga je podrla do konca. Govoril je samo še to, da se bo končal. Uboga preprosta žena si ni znala pomagati. Hodila je k zdravniku po pomoč, pa so ji rekli – saj je vaš mož zdrav! Od nikoder nobene pomoči. Niti od borčevske organizacije, nikogar od Stankovih vrstnikov iz vojnih časov ni bilo blizu. Slutila je, da se bo zgodilo pri hiši nekaj hudega.

Teden dni pred dnevom mrtvih sta šla s Stankom na pokopališče, da bi še kaj postorila za praznik. Pa ji je rekel: »Saj bi se kar sedaj končal, pa bi me ljudje kleli, ker imajo že urejene grobove...«

Tako je žena vsak dan, ko se je vračala z dela, trepetala. Se bo še kadilo iz domače hiše?

Šestega aprila lani pa se ni več. Tekla je domov in planila v hišo. Na mizi v kuhinji je bilo na hrbtni strani njene odločbe za letni dopust napisano – »Draga moja žena naprej ti ne morem več pisati«. In zraven je bil položen svinčnik.

Stankova žena je kot brez uma tekala iz prostora v prostor. Kje je Stanko?

Našla ga je v kleti, obešenega na tram. Okopal se je, obril, pristregel brčice in očistil nohte pa belo srajco si je oblekel, pod nogo pa je položil na pometena tla mrtvaški prt. Stanko je mislil na vse in se je pripravil za odhod v neznano praznovanje tako, kot se spodobi pokončnemu človeku in borcu.

(se bo nadaljevalo)

Podeljene Kajuhove nagrade

V Cankarjevem domu v Ljubljani so minuli petek izročili že tradicionalne Kajuhove nagrade, ki jih za najboljša literarna, poljudnoznanstvena in zgodovinopisna dela vsako leto podeljuje založbi Borec in Partizanska knjiga. Po odločitvi 9-članske žirije so letošnje Kajuhove nagrade prejeli: Rado Bordon za antologijsko zbirko sonetov Sipine, Branko Gradišnik za generacijski roman Leta, Marjeta Novak Kajzer za roman Kristina, Sandi Sitar za sintetični pregled Letalstvo in Slovenci – Pionirsko obdobje in prva svetovna vojna in dr. Velimir Vulikić na monografijo Zobozdravstvena služba v narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

Podelitev Kajuhovih nagrad je spremljala slavnostna prireditev, na kateri so učenci OŠ Karel Destovnik-Kajuh iz Ljubljane recitali Kajuhove zgodnje pesmi, zbor te šole pa je zapel tudi nekaj pesmi. Predsednik žirije Franček Bohanec in slavnostni govornik predsednik Društva slovenskih pisateljev Tone Partljič sta v govorih ob podelitvi opozorila na plemeniti in ustvarjalni pomen Kajuhovega pesniškega izročila.

Tone Partljič je s posebnim poudarkom dejal: »Prav je, da založbi Borec in Partizanska knjiga skrbita za Ka-

bodo in resnico. Pisanje o tem je velika odgovornost...«

V imenu Kajuhovih nagradencev se je za nagrade zahvalil najstarejši izmed njih, pesnik Rado Bordon z nekaj spomini na Kajuha, čigar vrstnik je bil, ter z nekaj duhovitimi priložnostnimi verzimi.

Obrazložitve

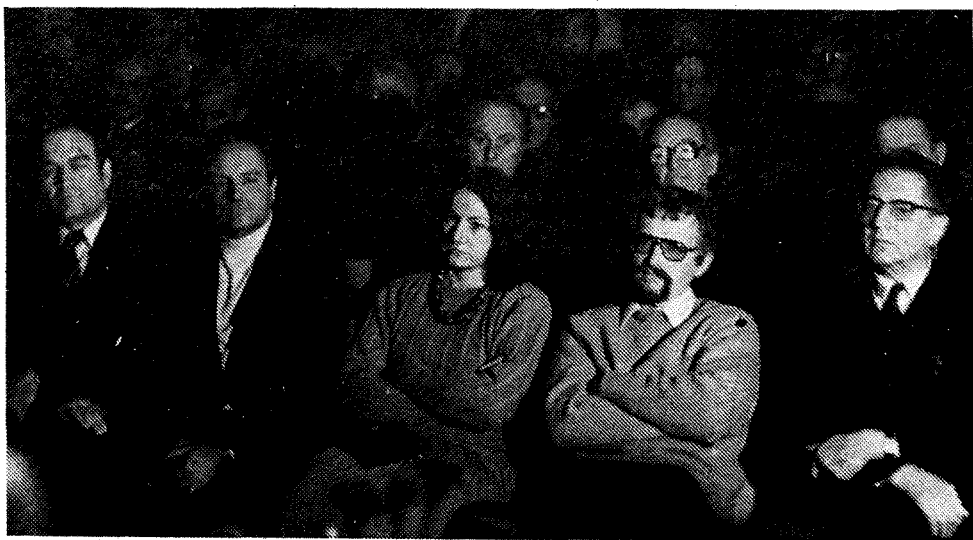
Branko Gradišnik za delo Leta

Branko Gradišnik je s svojimi Leti skušal opozoriti na stisko generacije, ki se je v določenem trenutku znašla v

sebe, svoj hod skozi življenje, pri tem pa je nadvse dragocena njegova lastnost, da svoje notranje podobe ni odtrgal od občeživljenjske resničnosti. V galerijo pesniških podob ni prispeval le portreta za lastno ogledovanje, marveč je svoj obraz postavil sredi ljudi in usod v svojem okolju. V skladu s takšnim svežim pesniškim nazorom sta Bordonova široka tematika in pestra motivika. Pesnik pa sebe in sveta ni zrl z odmaknjeno držo, ampak se je z vsem, na kar je trčil, tudi spoprijel. Iz tega spopadanja so nastali tako intimni pešniški zapisi kakor tudi prodorne miselno-poetske refleksije in satirične bodice, za vse pa so značilni slikovit jezik, jasen slog in dognana sonetna oblika. Bordonovi neposredni, domiselni in raznoliki pesniški odzivi na svet in čas so bogat, trajen prispevek v zakladnico slovenskega pesništva.

Dr. Velimir Vulikić za delo Zobozdravstvena služba v NOB na Slovenskem

Dr. Velimir Vulikić je v svoji monografiji natančno in dokumentirano raziskal

Letošnji dobitniki Kajuhovih nagrad: od leve na desno: Dr. Velimir Vulikić, Sandi Sitar, Marjeta Novak-Kajzer, Branko Gradišnik in Rado Bordon

organizacijo in razvoj zobozdravstvene službe v NOV in PO Slovenije, tako v operativnih enotah kot v zaledju, delovanje zobozdravstvenih ekip in problematiko zobnih in ustnih bolezni med borci. S prikazom udeležbe slovenskih zobozdravstvenih delavcev v NOB in kadrovske sestave zobozdravstvene službe je njeno podobo zakrožil v celovito zgodovinsko delo. Avtor je s to knjigo ustvaril dragocen prispevek k zgodovini narodnoosvobodilnega boja in revolucije slovenskega naroda, prispevek, ki je hkrati tudi prva monografija o zobozdravstveni službi v partizanski vojni v Jugoslaviji.

Sandi Sitar za delo Letalstvo in Slovenci – Pionirsko obdobje in prva svetovna vojna

Sitarjevo delo je prvi sintetični pregled razvoja in zgodovine letalstva pri Slovencih, od prvih hotenj in razmišljanj o letenju, prek balonov do prvih letal in prvih zračnih bitk. Avtor do potankosti razkriva, kako je pionirsko obdobje letalstva prihajalo med Slovence, in nazorno dokumentira, da smo se Slovenci dostojno zapisali v začetke evropskega letalstva od balonov do konstruktorjev in pilotov, tako civilnih kot vojaških. Sandi Sitar je tudi sam pripravil pionirsko delo in nam predstavil množico podatkov, ljudi in pro-

jektov, ki prvič vstopajo v našo predstavo o preteklosti tehnike na Slovenskem. Posebnega pomena je tudi bogato ilustrirana dokumentacija, ki jo je avtor uspel najti in jo je nadvse uspešno predstavil.

Marjeta Novak Kajzer za delo Kristina

Kristina Marjete Novak je vnovično, v domači in svetovni književnosti že prever-

jeno iskanje posameznikove identitete, toda tokrat glavna junakinja ob razkazovanju globoke povezanosti s svojim prekmurkim rodnom odkriva predvsem sebe, svoja, iz pesniških čipk stkana čustva, polna nesramežljive odkritosrčnosti in sveže jezikovne ubeseditve – ko primerja dva svetova, najde preverjen in edino možni prostor na soncu: v zavedanju same sebe.

Jože Čurin

Revija Borec 1/86

Težko je v recenziji revije Borec, ki v vsaki številki prinaša vrsto zanimivosti in tehničnih prispevkov, naštevati in na kratko poročati o vsem, kar je v njej vredno branja. Zato sem se tokrat odločil, da izberem iz prve letošnje številke Borca, ki prinaša tudi več umetniških fotografij, predvsem troje: razpravo o medvojnem sodelovanju slovenskih in italijanskih partizanov, nekaj novosti iz dela in življenja borca pisatelja Franceta Kozarja ter nekaj besed o pesmih Rada Bordona.

Tone Ferenc piše v razpravi slovensko narodnoosvobodilno gibanje in Furlanija 1942–1943 o nekaterih dogodkih iz druge svetovne vojne. Gre za plodno sodelovanje slovenskih in italijanskih partizanov, kakor tudi za stike obeh partij, KP Italije ter pokrajinskega komiteja KP Slovenije za Primorsko. Protifašisti in komunisti obeh strani so se že leta 1942. dogovarjali o ustanovitvi italijanskih partizanskih čet, vendar v začetku brez vidnih uspehov. Na italijansko stran so začele hoditi slovenske patrulje, da bi zbiralale prostovoljce, vendar so bile tudi med prostovoljci ostre prestižne razprave o tem, kaj je italijansko in kaj je slovensko ozemlje, predvsem v Benečiji. Kje bodo torej nove meje obeh držav? Naj citiramo, kaj pravi Ferenc o prvih partizanskih patruljah v Furlaniji: »Treba je povedati, da neugodna poročila omejenih patrulj o odhodu italijanskih ljudi v partizane niso vzela poguma vodstvu narodnoosvobodilnega gibanja za Primorsko. Tako, kot je centralni komite Slovenije... spodbujal k ustanavljanju italijanske vojske, je tudi pokrajinski komite KP Slovenije za Primorsko spodbujal ustrezne okrožne komiteje in enote na stičnih območjih.« Vidimo torej, da so se slovenski partizani že po začetku stikov zelo zavzemali za skupni boj z italijanskimi partizani, kar je končno obrodilo sadove predvsem po kapitulaciji Italije.

Revija prinaša v rubriki Borec in kultura zanimiv prispevek z naslovom Neznani zapis Franceta Kozarja iz zapore v Kikindi. Ta zapis, ki ga je prispeval Emil Cesar, odkriva novo stran v delu Kozarja, književnika in borca. Kozar je tudi sodeloval s svojo napredno literaturo v almanahu Knjiga drugova (Knjiga tovarišev), zaradi česar so bili vsi sodelujoči obtoženi komunizma in so prišli v ječo v Kikindi. Cesar je našel Kozarjev dnevnik iz tega časa, ki ga je hotel Kozar pozneje uporabiti za avtobiografski roman. Ta roman si je Kozar že skiciral in opisal nekaj dogodkov od svoje revne mladosti do revolucionarnega delovanja, od svojega pastirstva prek zaporov do pisateljevanja. Še posebej je literarno zanimiva Kozarjeva drobna skica za zgodbo o mravlji, ki je zablodila med zidove jetnišnice (nekaj podobnega je pozneje opisal Ciril Kosmač v svoji znameniti Gosenici).

In končno: pesmi Rada Bordona, ki je lani praznoval življenjsko sedemdesetletnico in vsaj štiridesetletnico javnega dela, česar se spominja Borec z Bordonovimi verzi za simfonični epitaф pod naslovom Vražji dol (to je v ljudski govorici kraj na Notranjskem, kjer so fašisti leta 1942 ubili 49 prebivalcev). Bordon je tudi v tej kratki pesnitvi pesnik z vsem občutenjem in razumom: je vsebinsko angažiran in oblikovno izbrušen, a mu sodobni literarni zgodovinarji in kritiki posvečajo malo ali nič prostora, bolje povedano: o njem molčijo. O tem toži v kratkem spisu tudi Bojan Štih, ki grenko sprašuje, zakaj slovenska javna občila vse bolj redko objavljajo recenzije in kritike domačih literarnih zgodovinarjev. Molče so obsla tudi Bordonove sonete Sipine in druga Bordonova leposlovna dela. Samo zato, ker niso pisana »po modi«, v neki nedoumljivi govorici?

Bordonova pesnitev Vražji dol vabi skladatelje, naj jo uglasbijo. Pesnik jo je tudi napisal (leta 1980) z željo, da bi bila uglasbena.

Dušan Mevlja

L. K.

Marjeta Novak prejema nagrado za roman Kristina

juhovo izročilo in za izročilo revolucije. Le tako je mogoče ločevati, kaj je pravo, resnično, kaj izhaja iz revolucije, kaj pa je le videz, demagogija, ki se skriva za revolucionarnimi izročili. Danes nam je potreben resničen duh Osvobodilne fronte in duh revolucije, ne pa »duhovitosti« na ta račun.

Kajuh je v svojih pesmih globoko čustvoval, ni je bilo stiske, ki je ne bi opeval, napisal je pesmi o Španiji in Češki v svoji zgodnji mladosti. Oddolžili se mu bomo, če bomo spoštovali mladost, mladostno zagnanost, svo-

ideoloških precepov in dvomih, ki jim zdaj skuša avtor moško, zrelo, neprizanesljivo in z esejistično natančnostjo določiti razmerje med resničnostjo in možnostjo, kar pomeni, da imamo pred sabo besedilo z žgočo, večno tematiko – razkrivanje in razodevanje odnosov ne samo med očeti in sinovi, marveč tudi med zgodovinskim večraj in individualnim jutri.

Rado Bordon za delo Sipine

Rado Bordon je s svojo antologijsko zbirko sonetov Sipine prepričljivo predstavil

V imenu vseh nagradencev se je za nagrade zahvalil pesnik Rado Bordon

direna tikva), Simon Verner (Dvajset let pozneje), Fuquier-Tinville (Dantonova smrt)...

Jože Zupan je bil v vsakem gledališču, kjer je nastopal, med tistimi igralci, ki so jih režiserji najbolj zasedali, zelo uporaben, in zanesljiv interpret karikaturnih vlog najrazličnejših značajev, ki jim je dajal učinkovito zunanjo podobo z uspelimi maskami. V poslednjem času se posveča monodramam (Janez Svetokriški, Sokratov zagovor), ki jih obvladuje s sonorno in markantno govorniško spretnostjo.

Na festivalu jadranskih gledališč je dosegel imeniten uspeh, prejel je diplomu za vlogo Vrača v drami Orfej se spušča. Na 47. esperantskem kongresu v Koppenhagenu je v družbi s hrvatskimi igralci nastopil v Držičevi komediji Dundo Maroje v esperantskem jeziku. V Onklu Maroju (esperantski naziv) je igral vlogo Tripča de Kotora.

V mariborski Drami obstaja že več kot deset let Gledališče ljudske vstaje in Jože Zupan je med njegovimi najaktivnejšimi člani. V njem

nimi igralci tega gledališča. Po osvoboditvi je postal poklicni dramski igralec. Svojo kariero je začel pri Mestnem gledališču v Ljubljani, nato pa ga je nemirna partizanska narava vodila iz kraja v kraj: igral je v gledališčih v Kranju, Kopru, Pulju in Leskovcu. Končno se je ustalil v Mariboru, kjer je v ansamblu mariborske Drame okrepil kader karikaturnih igralcev.

V vseh teh gledališčih je odigral množico pomembnih vlog: bil je Pravdač (Celjski grofje), Anže (Večer v čitalnici), Peter Kobar (Pohujšanje v dolini šentflorjanski), Pastir (Kralj Edip), Cordeau (Noči jeze), Wirgil (Avtobusna postaja), Pedro de Sotomajor (Mariana Pineda), Vrač (Orfej se spušča), Agnost (Lisica in grozd), Host (Karolina Reška), Mihol (Raztrganci), Miladin (Sumljiva oseba), Ružičić (Pokon-

Gledališki umetniki, udeleženci NOB

Jože Zupan

Ob 65-letnici rojstva

Slovenska gledališka zgodovina pozna kar dva Jožeta Zupana: starejšega (že pokojnega) dramskega igralca ljubljanske Drame, rojenega leta 1909 v Ljubljani, in mlajšega Jožeta Zupana, igralca mariborske Drame v pokoju, ki se je rodil 15. februarja 1921 v Zasipu pri Bledu.

Naš jubilar Jože Zupan je postal recitator in igralec med narodnoosvobodilno vojno na Primorskem v igalski skupini Devetega korpusa. S svojimi umetniškimi programi in predstavami je to frontno gledališče obiskovalo slovenske kraje do skrajnih narodnostnih meja. V kulturnem domu v Cerknem je priredilo ves teden dramskih predstav. Uprizorilo je Finžgarjevo Verigo, Borovo Težko uro, enodejanki Čehova Medved in Snubač ter Vodopivčevo spevoigro Kovačev študent. Jože Zupan je bil med vodil-

CERKLJE

Delavni člani KUD
Davorin Jenko

Redni letni občni zbor je imelo kulturno-umetniško društvo Davorin Jenko iz Cerklj. Na zboru so pregledali delo, opravljeno v preteklem letu, izvolili novo vodstvo ter sprejeli bogat program dela za letošnje leto.

Moški pevski zbor KUD Davorin Jenko je v lanskem sezoni sodeloval na vseh pomembnih prireditvah v Cerkljah in okolici, imel 15 samostojnih koncertov, naštudiral pa so 30 novih pesmi. Lanska sezona je bila zelo delovna. Lani je zbor dostojno proslavil 25-letnico obstoja zbora, in zato priredil samostojni koncert, zelo uspela pa je tudi proslava ob 150-letnici rojstva slovenskega skladatelja Davorina Jenka, ki se je rodil v sosednjih Dvorjeh. Zbor je tudi sodeloval na občinski pevski reviji v Kranju, poleti pa so sodelovali na dveh prireditvah na prostem, kjer so bili zelo toplo sprejeti, in sicer v Suhadolah in Adergasu.

Tudi letos bodo sodelovali na tekmovanju slovenskih pevskih zborov v Mariboru, na občinski reviji v Kranju, imeli bodo letni koncert in smenali bodo za Radio Ljubljana. Zbor zelo uspešno vodi Jože Močnik.

Zelo delavni so bili v preteklem obdobju člani dramske sekcije. Pripravili so komedijo Kje je meja, ki jo je občinstvo zelo lepo sprejelo. Letos pa se bodo občinstvu predstavili z igro Dve vedri vode ali Hodl de Bodl. Predlog pa je bil, naj se dramska skupina preimenuje po cerkljanskem rojaku Ignaciju Boršniku.

Največji problem knjižnice do nedavnega so bili prostori. V prenovljeni knjižnici pa so začeli z delom lani 10. marca, in sicer dvakrat na teden, sodelujejo pa tudi s potujočo knjižnico iz Kranja. Urediti želijo tudi oder v dvorani, žal pa tudi letos kinopredstav v Cerkljah še ne bo!

J. KUJAR

JESENICE

Civilni invalidi vojne
Gorenjske v
Dražgošah

V nedeljo, 12. januarja, ob 44-letnici junaškega boja Cankarjevega bataljona z Nemci so se med 4000 pohodniki udeležili pohoda po stezah partizanske Jelovice tudi invalidi medočinjskega društva CIV Kranj iz vseh občin Gorenjske. Invalidi smo poslušali govor slavnostnega govornika komandanta Teritorialne obrambe Slovenije generalmajorja Edvarda Pavšiča, ki je na koncu daljšega govora poudaril, da kljub vsem sedanjim gospodarskim težavam uspešno premagujejo vse naloge. Civilni invalidi vojne se obvezujemo, da bomo tudi v prihodnje ohranili tradicijo in se udeleževali pohoda vsako leto v Dražgošah in ohranili spomine našega narodno-osvobodilnega boja pod Jelovico.

JOŽE MROVLJE

LJUTOMER

Spomin na talce

Dne 15. januarja je minilo 41 let, odkar so nacisti v Prlekiji izvršili že drugo streljanje talcev za svobodo. Tako so 15. januarja 1945 nacisti v ljutomerskih zaporih najprej izbrali Ignaca Ficka s Kamenščaka in Viktorja Staneka z namenom, da ju ustrelijo kot talca. Istega dne zjutraj pa so z vlakom iz Gornje Radgone pripeljali partizanko Angelo Pilipenko-Fine iz Kijeve v SSSR, ki se je priključila našim partizanom, in so jo nacisti na Razkrižju ujeli. Pripeljali so

Jožeta Verbiča iz Zbigovcev in Stanka Topolnika iz Banovcev pri Ljutomeru. Na dvorišču sodnih zaporov v Ljutomeru so že čakali vlasovci, gestapovci in orožniki. Viktorja Staneka so izločili in vrnil v zapore, ker je bil mladoleten. Druge talce pa so vlasovci vodili mimo takratne Tovarne usnja Iva Martinuša (sedaj Konus) proti gozdu in jih v bližini domačije Franca Krambergerja v Ljutomeru ustrelili ter jih šele naslednjega dne sramotno pokopali ob ograji ljutomerskega pokopališča.

Ustrelitev talcev je močno odmevala v Ljutomeru in okolici, vlasovci pa so nadajevali z zločini v Prlekiji in drugod. Nepozabni dan bo ostal za vedno kot spomin na najhujše dni pred NOB ter na zatiranje slovenskega naroda s strani okupatorja vse do končne osvoboditve naše dežele.

STANE FEUŠ

ANHOVO – DESKLE

Premalo o kraju in
ljudeh

O našem kraju se navadno piše le tedaj, če se kaj zgodi v našem velikanu Salonitu Anhovo, posebno če je kaj neprijetnega kot požar, pogin rib in podobno. O ljudeh v tem kraju in njihovi prizadevnosti pa zelo malo, čeprav se marsikaj naredi.

Dne 20. decembra 1985 smo v Delavskem domu v Desklah priredili pravo proslavo, tako kot jo v tem kraju lahko priredimo in take proslave prirejamo že vrsto let. Nastopala je domača godba na pihala s prav pestrim sporedom, domači moški pevski zbor, oboji pripadajo DPD Svoboda Anhovo. Program je bil dopolnjen z govorom predstavnika ZRVS o pomenu praznovanja in krajsimi recitali vojakov, osnovnošolcev in mlčkov iz vrtca. Obenem je bilo podeljeno občinsko priznanje zaslužnemu članu Ivanu Conitu. Tudi obisk je bil prav dober.

V nedeljo, 22. 12. 1985, smo se s kombibusom odpeljali na obisk k vojakom v karavle na našem območju. Na vseh treh karavlah so osnovnošolci in mlčki iz vrtca pokazali, da tudi oni nekaj znajo. Po izrečenih čestitkah so jim izročili skromna darila. Tudi predstavnik KS je v imenu DPO v KS izročil skromna darila. Osrednje srečanje je bilo v lovski koči na Srednjem ob že tradicionalnem vojaškem pasulju. Tudi tu so se mlčki izkazali s krajsim nastopom.

Med vožnjo je bil v vozilu pravi živžav, čeprav je bilo le kakih 10 mlajših (otrok). Prav prijetno jih je bilo poslušati, kako ubrano so s pomočjo spremljevalk Darje in Metode donele melodije partizanskih pesmi, tudi takih, ki sem jih kot partizan že zgubil iz spomina.

Da nam je to uspelo, ni samo zasluga KO ZRVS, temveč vseh nastopajočih in sindikalnih organizacij Salonit Anhovo za materialno pomoč ter SGP Primorje Ajdovščina, gradbišče Anhovo za prevoz na karavle.

JOŽE FABJANČIČ

LESCE

Pomembno poslanstvo

Zaostrene gospodarske razemre, zlasti pa težave za zagotavljanje denarnih sredstev in nakup potrebnih materialov in opreme, ki naj bi omogočili nemoteno delo Alpskega letalskega centra Lesce, niso bistveno vplivale na uspešno dejavnost prizadevnih članov tega, po športnih uspehih najbolj znanega tovrstnega centra v Jugoslaviji.

Obvestilo

V rojstni hiši narodnega heroja in legendarnega partizanskega komandanta Franca Rozmana-Staneta v Spodnjih Pirničah 41 pri Medvodah je Mestni muzej iz Ljubljane uredil njegovo spominsko sobo.

Po dogovoru med krajevno skupnostjo Pirniče in oskrbnikom Martinom Rozmanom, je spominska soba Franca Rozmana-Staneta odprta za ogled vsak torek in petek med 8. in 12. uro. Zunaj tega časa pa je ogled možen po dogovoru s krajevno skupnostjo. ZZZB NOV Ljubljana Šiška

Posebno velja omeniti pomen in vlogo ALC Lesce v obrambnih pripravah in pri praktičnem vključevanju v akcije teritorialne obrambe. Poleg rednega urjenja pilotov – rezervnih starešin so motorni piloti sodelovali na različnih trenajzih in drugih vajah ter sodelovali v rednem programu pokrajinskega in občinskega štaba teritorialne obrambe. Na nekaterih praktičnih vajah so sodelovali tudi padalci. Najpomembnejše pa je vsekakor poslanstvo ALC Lesce v šolanju novih letalcev in padalcev, ki se potem redno dopolnilno usposabljaajo in pomenijo izjemno pomemben kader tudi za JLA oziroma vojno letalstvo.

JR

ŠEMPETER

Vedno med boljšimi,
toda kritični

V Šempetru pri Gorici so imeli člani ZRVS programsko volilno konferenco. Predsednik Lado Batistič je poročal da je šempetrska organizacija ZRVS ena izmed najboljših v občini. Organizacija šteje 211 članov, od teh je 150 obveznih in 71 neobveznih, 98 oficirjev in 52 mlajših oficirjev. Med temi je kar 93 članov ZK. V organizaciji pa se še vedno čuti, da je vse premalo mladih oficirjev vključenih v ZK. V zadnjem obdobju so organizirali več idejnopolitičnih, splošnovojaških in samozaščitnih predavanj. Odkar prejemajo člani ZRVS samo vabila za predavanja ali druge udeležbe, je ta zelo slaba. Discipline ni, samozavest pa je popolnoma popustila. Tako so ugotovili, da je bila udeležba na predavanjih za obvezne starešine pod 50 odstotki, pri preverjanju znanja pa le nekaj nad 55 odstotkov. Zavzeli so se in tudi razprava je to potrdila, da je potrebno sprejeti ostrejšje ukrepe. Oficirje, ki se sploh ne udeležujejo predavanj, ne prihajajo na preverjanje znanja, naj bi predlagali za znižanje ali odvzem čina.

Zelo delavni so bili kot mentorji in predavatelji pri obrambnem krožku osnovne šole Ivana Roba. V prihodnje pa bodo sodelovali tudi pri obrambnem dnevu šolske skupnosti. V občinskem tekmovanju so od 26 ekip lani zasedli četrto mesto, sodelovali so v streljanju z vojaško puško, s svojo ekipo pa nastopali na 20. jubilejnem pohodu 9. korpusa. Še posebno imajo dobre odnose s karavlo Vojka Premrla v Šempetru. Le-to večkrat na leto obiščejo, organizirajo pogovore in prijateljska srečanja. Uspešno sodelujejo z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, društvi ter krajevno samoupravo. Slabše pa je sodelovanje z aktivni ZRVS v OZD. Ti aktivni ne delujejo, in tako tudi povezave ni prave. V letu 1985 je 16 rezervnih vojaških starešin iz te organizacije napredovalo v višji čin. Tudi aktiv ZK v organizaciji ZRVS je zaživel. Imel je več sestankov in med drugim obravnaval dva mlajša oficirja za sprejem v ZK.

Na konferenci so se še posebej zavzeli za širjenje revije Naša obramba.

LEOPOLD KOTAR

Zahvala

Jože in Lojzka JAPELJ iz Iške vasi sva bila ob obisku petih članov krajevnega organizacije ZZZB NOV Iška vas ob najinem starostnem jubileju, 70- in 80-letnici, počaščena in prijetno presenečena. S svojim obiskom, darili in cvetjem ste nam povedali, da še vedno mislite na naju.

Vaša darila so nama dragocena, vaša pozornost naju je ganila. Za trenutek, ki nama predstavlja prelep spomin, se vsem skupaj iskreno zahvaljujemo.

Jože in Lojzka Japelj

založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

Z

založništvo – 320-497, revija Borec – 320-477, revija
kurirček 320-496, knjigotrštvo 320-476, uredništvo TV-
15, 327-965, 320-496

Založba Borec vam predstavlja:

Franci Strle

TOMŠIČEVA BRIGADA 1942–1943

Nadaljevanje prve, razprodane knjige o prvi in najslavnejši brigadi slovenske partizanske vojske.

- 285 fotografij, med njimi vrsta še neobjavljenih
- 58 barvnih skic in tabela
- 32 strani seznama borev Tomšičeve brigade iz tega obdobja in imenska kazala
- 12 strani dopolnitev in popravkov prve knjige
- skupaj skoraj 1000 strani pričevanj

Knjigo lahko do vključno 31. marca 1986 naročite po nižji, prednaročniški ceni 5.500 dinarjev v knjigarnah ali pri Založbi Borec, Miklošičeva 28/I, Ljubljana, tel. (061) 320-476.

Knjiga izide sredi aprila 1986.

NAROČILNICA TV-15

Naročam drugi del epopeje o Tomšičevi brigadi. Prednaročniško ceno 5.500 din bom poravnal po prejemu položnice Založbe Borec najkasneje do 10. aprila 1986.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Poštna številka in pošta: _____

Datum: _____

Podpis: _____

Knjigo vam bomo po plačilu poslali po pošti, če pa jo želite prevzeti osebno, nam to označite na naročilnici.

Pojasnilo

V številki TV-15, ki je izšla 20. februarja 1986, šte. 7, je v članku Enakomerni razvoj kulture – dojenček v povojih o meni zapisano, da sem dokončal srednjo tehnično šolo, da pa nisem uspel, kljub veliki želji, dokončati fakultete.

Tako je zapisano zato, ker pogovor z novinarjem v uradnem delu, snemanem na magnetofonski trak, ni zajel vseh podatkov o meni. Opravi sem tele šole:

1. Enomesečno Srednjo partijsko šolo na kmetiji blizu Ljubnega oktobra 1944 s prav dobrim uspehom. Spričevala so nam bila podeljena 1. novembra 1944. Takrat sem bil tudi sprejet v ZK oziroma KPS.
2. Končal sem z diplomom Gradbeni tehnikum LRS v Ljubljani 29. 6. 1949.
3. Inženir gradbeništva sem postal 7. 5. 1971, ko sem uspešno zagovarjal diplomsko nalogo na opravljenem študiju ob delu na Višji tehniški šoli v Mariboru.
4. Diplomirani politolog sem postal dne 26. 9. 1985, ko sem po opravljenem študiju ob delu uspešno zagovarjal diplomu na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Danijel Dane Debič

Ali se jih kdo spominja?

Naš beograjski sodelavec inž. Antun Benčević, ki raziskuje boje starojugoslovanskega letalstva v aprilski vojni leta 1941, prosi vse pilote in člane posadk bivšega sedmega bombniškega polka, predvsem 211. in 212. eskadrile, naj mu pomagajo pri identifikaciji tovarišev, ki so pokopani pri cerkvi v Pranjanih v občini Gornji Milanovac.

Dne 10. aprila 1941 je z letališča Baluge v Preljini pri Čačku poletel bombnik, ki je bil namenjen v Mostar. Takoj po vzletu so ga napadli nemški lovci in ga sestrelili. Letalo italijanske izdelave je padlo na območje Pranjana. Potem ko je eksplodiralo vse strelivo in se je ogenj umiril, so začeli domačini zbirati posmrtno ostanke po-

sadke in jih zlagati na odejo. Pet žrtev je bilo, med njimi tudi pilot Slovenec.

Enega od umrlih letalcev je prepoznal Miladin Jovanović iz vasi Katrge pri Čačku, to je bil njegov sin Vučić Jovanović, podnarednik, mehanik strelec na bombniku. Vseh pet umrlih letalcev so še isti dan pokopali pri cerkvi v Pranjanih.

Kljub precejšnjim naporom Antun Benčević še ni mogel odkriti imen še štirih drugih mrtvih letalcev. Zato prosi vse preživele za kakršenkoli podatek o padlih s tega bombnika, da bi lahko njihove družine seznanili, kje so pokopani njihovi svojci. Podatke naj pošljejo na naslov: inž. Antun Benčević, J. Gagarina 111/114 Novi Beograd ali na telefon 011 172-265.

Ob 400-letnici smrti Primoža Trubarja prinaša Okence

»Moji lubi Slovenci«

V osnovni šoli Luis Adamič Grosuplje so ob kulturnem prazniku, 8. februarju, izdali posebno, jubilejno številko svojega glasila Okence, ki so jo posvetili 400-letnici smrti Primoža Trubarja in šolstva na Slovenskem (1586-1986). V njej so predstavili Trubarja kot znanstvenika, pisatelja in človeka, prikazali so razvoj šole Grosuplje in podružničnih šol, zraven pa so učenci zbrali še pripovedi staršev in starih staršev, kako so se šolali nekoč.

»Celo letošnje leto nam bo Trubar v našem spominu nekoliko bližji, še posebej pa se ga bomo s hvaležnostjo spominjali ob 400-letnici njegove smrti v juniju. Naše misli bodo posvečene ustvarjalcu in velikanu slovenske književnosti, saj je Primož Trubar dosledno ter mogočno izpolnjeval ter visoko presegel človeške splošne možnosti in dolžnosti. Poleg tega pa si je kot znanstvenik in zlasti tudi kot prvi slovenski ustvarjalec pridobil neminljive zasluge za naš narod, in to v davnih časih, ko je živel, pa vse do današnjih in jutrišnjih dni,« piše Tajka Golob

iz 8. b razreda in nadaljuje: »Kot človek je bil velikan svojega časa. Preprost kmečki sin iz Rašice na Dolenjskem je že v ranih mladostnih letih občutil vso težo življenja malega slovenskega človeka, ki je trpel pod krutim gospostvom fevdalstva in cerkve. Postal je borec za novo, lepšo podobo sveta in človeka v njem. Od njegove začrtane poti ga niso odmaknile niti lepe besede niti grožnje niti preganjanja.«

»Iz čiste volje, da 'lube Slovence' dvigne iz kulturne in verske zaostalosti, predvsem pa, da jih pridobi za protestantstvo, je dal leta 1550 v

Tübingenu natisniti prvi slovenski knjigi: Catecismus in der windischen Sprache Abecedarium,« dodaja Tajkina sošolka Tatjana Skubic iz 8. e razreda. »S tem se je pokazal kot znanstvenik. Ker sta bili obe deli natisnjeni v gotških črkah, je dal obe knjižici ponatisniti še v latinici. V njem je tlela živa zavest skupnosti z ljudstvom, iz katerega je izšel. Jezik tega ljudstva je imel za svoj jezik, svojo besedo, to ljudstvo pa je nagovarjal z »moji lubi rojaki« ali »moji lubi Slovenci« in predstavljal se je »za aniga perjatila vseh Slovencev«. Želel je pokazati rojakom, kako neutemeljeno je njihovo mnenje o robosti materinega jezika.

V zgodovino slovenskega naroda oznanja Trubarjev program jutranjo zarjo novega dne. Posebni pomen re-

formacije tiči v njegovem spoznanju, da potrebuje tudi slovensko ljudstvo v kulturnem boju svoje kulturno orožje. Povzdignil je kmečko slovenščino na raven gospodarske nemščine in učenjaške latinščine. Med slovensko ljudstvo je prihajal s slovensko reformacijo opomin, da je tudi njemu potrebna umetnost branja. Že so se kazali prvi uspehi: ljudstvo se je od leta do leta z večjo ljubeznijo oklepalo slovenske knjige...

Primož Trubar je eden izmed tistih ljudi, ki čutijo krvne vezi s svojim narodom, a ne vprašajo, ali je ta narod mnogo ali malo številčen, ali leži na njem mogočna ali neznatna zgodovina, ali se mu obeta sijajna ali temna prihodnost, ampak si poiščejo svojo dolžnost, ker slutijo, da po svojem rodu delajo za človeštvo.

Pogovor med Hrenom in Trubarjem

Škof Hren iz Višenj sedi na svojem prestolu. Nena doma nekdo potrka. Strežniki odprejo cerkvena vrata. Na pragu stoji Primož Trubar, prvi protestantski pisec na Slovenskem. Cerkveni strežniki ga odpeljejo v sobo, kjer se zadržuje škof. Trubar se pokloni in sede nasproti Hrenu. Ta pride hitro in z odločno besedo na dan: »Zakaj, Trubar, ti preprosti mestni mož, jeziš me s svojimi novimi knjigami? Pa menda ne posnemaš tistega nemškega predrznega in krivoverca – Lutra? Priporočam ti, da se preobrneš, ali pa te bom dal

zapreti. Prav nič mi niso všeč tvoje protestantske ideje. Kmetje naj bi brali sveto pismo? Kaj kmet rabi čtivo in pisavo? Kmet je rojen garač, zato naj dela!«

Trubarju škofove zadnje besede niso prav nič všeč. Prekine ga in povzdigne glas: »Zakaj vi, prečastiti škof, delate razlike med cerkveno gospodo in kmeti? Vsak človek mora znati brati in pisati, naj bo škof ali kmet. Nazadnje je sveto pismo tudi cerkvena knjiga.«

TOMAŽ GRUDEN, 8. d

Okupatorjevo maščevanje je bilo strašno

Krajani Branika, Komna in še nekaterih okoliških vasic se še vedno zberejo v velikem številu, da bi se spomnili groznega 15. februarja 1944, dneva, ki jim je skupen v trpljenju. Njihove misli veljajo vsem, ki so plačali visoko ceno za uresničitev svojega cilja biti svobodni in neodvisni.

Še vedno je živ spomin na 2. februar 1944, ko je skupina borcev Južnoprimorskega odreda pod vodstvom narodnega heroja Antona Šibeljca Stjenka napadla sovražnikovo kolono, ki je peljala hrano in strelivo v postojanko v Rihemberk. Napad iz zasede je uspel, saj so partizani kmalu onesposobili vse tovornjake in oklepne avtomobile. Po hudem boju je na bojišču med Komnom in Branikom obležalo veliko sovražnikov. Smrti je uspelo uiti le enemu nemškemu vojaku. Ta se je zatekel k fašistom v Rihemberk.

Sovražnik se nad partizani ni mogel maščevati, zato je stresel svojo jezo na nedolžno prebivalstvo, med katerim je bilo veliko otrok, žena in starcev.

Mračno jutro se je dvignilo nad dolino, kot bi bilo slutilo gorje, bolečino, ponižanje. Z veliko silo je okupator 15. februarja pridrvel v vas, jo obkolil in pustil za seboj ogenj, dim, pepel in ruševine. Poleg Branika je požgal in opustošil tudi Komen, Tomačevico, Mali Dol in Škrbino. Pobil je veliko nedolžnih vaščanov, jih oropal za domove in za vso, tako težko pridobljeno srečo. Kako boleč je bil pogled na razdejane... Ogenj in dim sta se zarezala globoko v srca. Oči, polne solza, toda nemeh, so objemale košček zemlje, ki jo bodo morda videle zadnjič.

Sovražnik je odgnal v internacijo več kot 1000 ljudi. V tuji deželi niso imeli pri-

hodnosti. Njihove usode so bile različne, različna so bila doživetja; skupna pa sta jim bila trpljenje in neustavljiva želja po vrnitvi. Čeprav so hranili v srcih podobo uničenja, gorja in krvi, je bilo njihovo domotožje veliko.

Na vrnitev v požgane domove pa so morali čakati dolgi sedemnajst mesecev, sedemnajst mesecev trpljenja, zatiranja in hrepenenja. V tujini jim ljubezen do domovine ni zamrla. Nasprotno! Rasla je, se utrjevala in postala vir upanja, ki ga ni mogoče zatreti. Vendar pa se veliko tistih, ki so 15. februarja odšli od doma, ni nikoli več vrnilo. Za vedno so ostali v tuji zemlji.

Preživeli so se vrnili v svojo porušeno vas, na svoje požgane domove. Vse razdejano pa v njih ni zlomilo upanja na lepši, svetlejši jutri. Vaščani, vajeni trdega dela, so se zagnano lotili ob-

nové tistega, kar je sovražnik porušil.

Prvi domovi so bili zasilni. Ker je bilo le malo hiš primernih za življenje v njih, se je v nekaj sobicah stiskalo skupaj po več družin. Vsi so bili srečni, da so le bili zopet doma.

Po vojni je vas na novo zadrževala. V njej ni sledu o prejšnjem gorju. Ostal je le spomin, ki ne bo nikoli zbrisan. Vsako leto se vaščani Branika 15. februarja zberemo ob spomenikih v Braniku, na Preserjah, v Spodnji Branici in v Dovcah, kjer se vrstijo slovesnosti, na katerih obudimo spomin na 2. in 15. februar 1944 in na katerih se poklonimo padlim borcem ter umrlim v internaciji. Petnajsti februar je naš krajevni praznik.

ALJA ZGONIK, 8. razred
MOJCA VODOPIVEC, 8. razred

OŠ Angel Besednjak
Branik

Pohod mladih po poteh 14. divizije

V ponedeljek, 10. 2. 1986, je močno sneženje pozdravilo pred domom kulture v Titovem Velenju 74 mladih pohodnikov in precejšnje število občanov, med katerimi so bili tudi člani ZZB NOV in rezervni vojaški starešine. Po programu in polaganju vencev pri spomeniku tovariša Tita in pri spomeniku onemle puške so se udeleženci pohoda odpravili na prevzem pohodnega prapora slovenske udarne divizije na Dobrno.

Tako se je začel pohod po poteh 14. divizije in sicer v treh etapah po velenjski občini, po strminah proti Paškemu Kozjaku, po več kot pol metra visokem snegu, ta-

ko da so z veliko zamudo šele okrog 23. ure prispeli čez Paški Kozjak v dolino Pake do osnovne šole, kjer so jih pričakali domačini, topli prostori, res že dvakrat pogreta večerja in težko pričakovani počitek.

V torek, 11. februarja, so pohodniki nadaljevali pohod po visokem snegu po strminah vse do škalskih Cirkovc, Plešivca, Graške gore in šele proti večeru prispeli do osnovne šole v Ravnah pri Šoštanju, kjer so imeli večerjo, kulturni program, kviz na temo 14. divizije, miting in nato počitek.

V sredo, 12. februarja, dopoldan se je začela zadnja težka pot po snegu mimo

Osreških peči, domačije Lesnik v Ravnah in vse do končne cilja pohodnikov 3. etape, ki se je ob 12. uri končala v Zavodnju nad Šoštanjem.

V zasneženi vasi Zavodnje je pričakalo pohodnike 3. etape veliko domačinov, borcev NOV, članov ZRVS, pripadnikov JLA in TO ter udeležencev 4. pohodne etape iz mozirske občine.

Po programu in prevzemu pohodnega prapora 14. divizije so mladi in člani ZZB NOV iz mozirske občine ter vojaški iz garnizije Postojna so pričeli s pohodom – spet tri dni. Vsi udeleženci pohoda so se udeležili končnih

slovenosti 14. februarja 1986 na Ljubnem ob Savinji.

V vseh štirih etapah pohoda, od Sedlarjevega ob hrvaški meji pa do Ljubnega, so se pohodniki ustavljali ob spominskih obeležjih NOV, polagali vence, imeli kratke kulturne programe in poslušali pripovedovanja o dogodkih udeležencev NOV. Med njimi so bili tudi nekdanji udeleženci takratnega naporega, vendar zmagovitega pohoda 14. divizije pred 42 leti. Pohodniki so se ustavljali tudi pri partizanskih domačijah, se jim simbolično oddolžili s priznanji in knjižnimi nagradami za trud in zahvalo ter vsestransko pomoč in pozornost nekoč in tudi sedaj – do mladih pohodnikov.

Martin Slatinšek

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Razpisujemo

Sedmi nagradni
natečaj Bogo
Flander-Klusov
Joža

Leta tečejo in številke se kar nizajo. Že sedmi naš nagradni natečaj! Pa se mi zdi, da smo komaj lani začeli z njim. Koliko mladih peres je v teh sedmih letih ob svojem pisanju naslajalo misli na znanega partizana in slovenskega pisatelja Boga Flandra, po katerem smo poimenovali naš natečaj. Iz vseh strani Slovenije smo prejeli sestavke na razpisano temo in jih skrbno nizali na kupček. Komisija je vedno imela težko delo – izbrati najboljše med najboljšimi za knjižne nagrade.

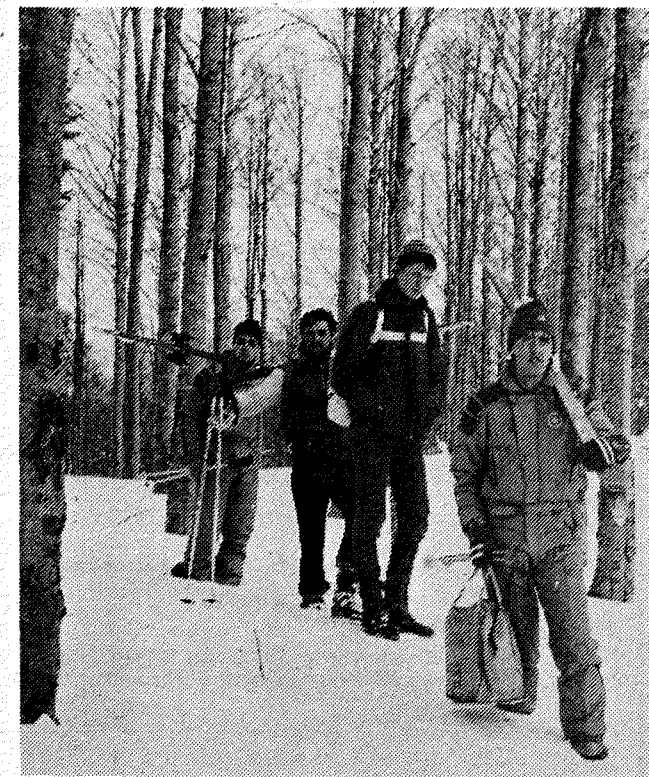
Večkrat se je zgodilo, da so nam nekateri naši mladi prijatelji poslali svoje spise zadnji hip ali pa so celo malo prekoračili rok. No, tudi te smo upoštevali pri izboru. Razumemo, da je v tem zgodnjem pomladanskem času v šolskem programu cela vrsta obveznosti, zanimivosti in privlačnosti, ki zahtevajo čas tudi zunaj šolskih prostorov. Pa si mislimo, da je naš natečaj že tako stalen in razpis po zimskih počitnicah v februarju tako tradicionalen, da šole, predvsem pa naši mladi dopisniki in njihovi mentorji, računajo z njim in ga uvrščajo v svoj program.

Lani smo pisali o Titu in o mostovih, ki rastejo iz preteklosti v prihodnost. Želja vseh, ki so nam pisali, je izzvenela v enotno misel, naj ti mostovi povezujejo ves svet. Kako pa bi letos naslovili naš natečaj? Letošnje leto smo poimenovali »leto miru«, zato tudi mi pišemo o miru. KORENINE SVOBODE IN MIRU. Dovolj širok naslov in ne pretežak, kajne? Lahko sežete v daljno zgodovino Slovencev, ki so se skozi stoletja bojevali za svoj obstoj, se ustavite v narodnoosvobodilnem boju, kjer sta se zakoreninila naša svoboda in mir, in stopite še korak naprej, v današnji čas, v svet, kjer sta mir in svoboda samo lepa želja. Toda nekoč bosta... ne, nič več naprej. To prepuščam vam, dragi naši mladi dopisniki.

Pišite nam na naslov Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana – (za nagradni natečaj Bogo Flander-Klusov Joža). Vaše sestavke bomo zbirali do 15. aprila. Čakajo vas lepe knjižne nagrade. Zdaj pa le pero v roke in ne čakajte »na april«!

Živa

JANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Radio klub Snežnik YU
3 DGO

Četvorica mladih radioamaterjev, članov radio kluba Snežnik YU 3 DGO iz Ilirske Bistrice se je prejšnjo soboto z vso potrebno opremo odpravila na vrh Snežnika. Enajst ur so pešali skozi snežni metej. Imeli so nalogo, da postavijo radijske postaje in antene za skorajšnje prvenstvo na območju IARU regije, ki bo v začetku marca. Pa ne samo za tekmovalne, radioamaterji bodo radijske postaje izrabili tudi za enajsti tradicionalni vzpon na Snežnik, ki ga ponavadi 15. in 16. marca vsako leto organizira planinsko društvo Snežnik iz Ilirske Bistrice.

Petar Nikolić

Ivan Pogorevcnik

Decembra lani smo se na Barbari poslovili od našega člana Ivana Pogorevcnika, rojenega leta 1918 v Mislinjski dolini. Bil je borec Šerčerjeve brigade in se je bojeval v različnih krajih Slovenije.

Heda Rozman

Decembra lani smo se na Breznici pri Zirovnici poslovili od Hede Rozman. Rodila se je pred 82 leti v Za-

gorju v delavski na- predni družini. Ko je okupator zasedel našo deželo, je vedela za svoje dolžnosti in vsestransko pomagala OF. Dva njena sinova sta postala partizana. Eden od njih je padel v zadnji ofenzivi na Primorskem.

Marija Bolje

Zadnjo nedeljo v decembru smo se na pokopališču v Hruševici pri Štanjelu zadnjič poslovili od Marije Bolje, rojene v Ponikvah na Krasu leta 1904. Bila je ena prvih aktivistk na tem območju, saj se je že septembra 1941 aktivno in organizirano vključila v NOB. Postala je kurirka in obveščevalka. Njen mož je bil eden prvih partizanov na območju Štanjela. Vsa njena

družina se je aktivno vključila v NOG. Fašisti so ji prišli na sled in jo začeli preganjati. Tudi po vojni najdemo Marijo v prvih vrstah bork pri obnovi domovine. Za medvojno in vojno udejstvovanje je prejela vrsto odlikovanj in priznanj.

Vida Tomšič-Tomašev

V devetindesetem letu starosti nas je nenadoma za vedno zapustila Vida Tomšič-Tomašev. Zaprta, ki smo bile skupaj z njo zaprte v kazenski mladinski celici št. 15, se je spominjamo kot zavedne in zveste tovarišice, ki nam je kljub hudi invalidnosti v tistih hudih časih vlivala pogum in nam vedno stala ob strani.

Jakob Perme

Na Dobrovi pri Ljubljani smo se novembra lani poslovili od člana naše borbovske organizacije Jakoba Perme. Za NOB je začel delati že leta 1941. Leta 1942 so ga aretirali in odpeljali v internacijo na Rab. Leto dni pozneje, ob kapitulaciji Italije, se je vrnil in nadaljeval delo za OF. V organizaciji ZB NOV Dobrova je bil deset let zastavonoša. Po osvoboditvi je aktivno sodeloval v množičnih organizacijah. Za svoje delo je bil tudi odlikovan.

Miroslav Bežan

Prvega februarja je umrl tovariš Miroslav Bežan, nosilec partizanske spomenice

1941, rojen leta 1921 v Ljubljani. Od leta 1941 naprej je bil član SKOJ. Marca 1942 so ga aretirali in poslali v internacijo v Gonars, Treviso in Pietrafita. Po kapitulaciji Italije so ga aretirali Nemci in ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau, kjer je ostal do konca vojne. Po vojni je postal prvi predsednik delavskega samoupravljanja pri železnici. Bil je tudi član mestne skupščine v Ljubljani.

Ahmed Okamović

V začetku letošnjega leta smo se na pokopališču Barbara nad Prevaljami poslovili od našega borca Ahmeda Okamovića, rojenega leta 1904 pri Bihaću. Med nas Ko-

rošce je prišel takoj po vojni leta 1945. Med NOB se je bojeval v različnih krajih Slovenije od maja 1944 do osvoboditve.

Bil je borec Kozjanskega odreda in pozneje Gubčeve brigade. Za svoje delo je bil odlikovan z redom zaslug za narod.

Na območju krajevalne organizacije ZB NOV Franjo Vrnun Dolgo polje - Celje so v drugi polovici leta 1985 umrli tile naši člani:

Ana Gaber: Rojena je bila leta 1907. Bila je naša članica od leta 1956. Njen mož je bil med okupacijo ustrelen.

Franč Struna: Rodil se je leta 1922 v Kočevju. Bil je borec od 9. 9. 1943. Po osvoboditvi je služil v JLA kot kapetan 1. razreda. Za zasluge je prejel red hrabrosti in red zaslug za narod III.

Albin Lesjak: Rodil se je leta 1916 v Polšniku pri Trbovljah. Leta 1943 je bil zaprt v celjskem Starem piskru. Septembra 1944 je vstopil v Kamniško-zasavski odred, nato pa je bil v zaščiti glavnega štaba. Za zasluge je prejel odlikovanja.

Pavla Kovačič: Rojena je bila leta 1910 v Vojniku pri Celju. Takoj aprila 1941 se je vključila v organizirano delo za NOV in sicer s prvo Celjsko četo. Skrbela je za ilegalce in obveščala. Leta 1942 jo je gestapo zaprl. Odpeljali so jo v zloglasno koncentracijsko taborišče Auschwitz, kjer je ostala do osvoboditve.

Rozalija Metličar: Rodila se je v Križan vrhu leta 1924. V novembru 1941 je bila s starši, bratoma in sestro izseljena v taborišče v Nemčijo, kjer je ostala do osvoboditve.

Anica Trivan: Rodila se je leta 1917 v Lokrovcu pri Celju. Od maja 1944 pa do osvoboditve je delala kot kurirka na ožjem celjskem območju.

Peter Zorko-Urh

Nenadoma, tiho in nepričakovano je prerano ugasnilo življenje Petra Zorka-Urha, udeleženca NOB, komunista in zaslužnega dolgoletnega aktivnega družbenega delavca, večletnega delavca organov za notranje zadeve, nekdanjega sekretarja izvršnega sveta skupščine SR Slovenije in tajnika skupščine SR Slovenije ter člana sveta republike.

Peter Zorko je bil že v bivši Jugoslaviji napredno usmerjen. Tik pred drugo svetovno vojno, ko je ideologija nacizma prodirala na območje severne Slovenije in Maribora, kjer je živel, se je kot zaveden Slovenec vključil v društvo Sokol in v okviru protinacistično usmerjenega dela te organizacije nastopal proti nacifastični ideologiji in proti bližajoči se vojni nevarnosti. Takšna nazorska opredelitev ga je privedla v vrste OF slovenskega naroda na območju Duplice pri Kamniku, kjer je našel zaposlitev. Postal je član odbora OF Perovo-Kamnik, komandir narodne zaščite, obveščevalec in član komisije varnostno-obveščevalne službe za okrožje Kamnik. Kot sekretar partijske celice v Tovarni pohištva Duplica je zaslužen za uspešno mobilizacijo mladih delavcev in kmečkih fantov v partizansko vojsko. Leta 1944 je bil po nalogu partije poslan na delo v Oddelek za zaščito naroda za oblast 9. korpusa NOVJ, kjer je ostal do osvoboditve, nato pa 12 let na odgovornih dolžnostih v organih za notranje zadeve, sprva kot pomočnik, nato pa podsekretar v državnem sekretariatu za notranje zadeve. Leta 1958 je bil izvoljen za ljudskega poslanca in za člana izvršnega sveta ljudske skupščine Slovenije, leta 1963 je bil imenovan za tajnika skupščine SR Slovenije. Na tej dolžnosti je ostal dve mandatni dobi.

Petru Zorku-Urhu gre zahvala in priznanje za njegov velik prispevek k razvoju, organizacijski, kadrovski in strokovni graditvi področja notranjih zadev z zanj značilno izjemno delavnostjo, zavzetostjo, doslednostjo in vztrajnostjo, kakršno redko najdemo v družbeni praksi. Posebej pomembno in uspeš-

no je bilo njegovo delo pri organizaciji in delu kriminalistične službe, ki jo je bilo treba iz temeljev na novo postaviti.

Svoje bogate delovne izkušnje je kasneje prenesel v izvršni svet Ljudske republike Slovenije kot poslanec in sekretar izvršnega sveta. V sodelovanju s pokojnim Borisom Kraigherjem, sprva ministrom za notranje zadeve, nato pa predsednikom izvršnega sveta, je veliko prispeval k razvoju in organizaciji ter kadrovski in strokovni krepitvi republiške uprave na novih osnovah.

Bogate organizacijske izkušnje in strokovno znanje, politično razgledanost in doslednost, ki si jo je pridobil v preteklih obdobjih med NOB in po osvoboditvi, je prenesel v delovanje skupščine SR Slovenije. Uspešno je sodeloval pri graditvi skupščinskega sistema na osnovah na novo sprejete ustave SR Slovenije iz leta 1963. Uspeh je zbral v skušini sposobne, visokostrokovne kadre ter na novo organizirati strokovne in druge službe v skupščini ter zagotoviti potrebne možnosti za zahtevno in odgovorno delo skupščine. Njemu gre velika zasluga, da je skupščina med prvimi sprejela svoj poslovnik, na osnovi katerega je več let uspešno delovala.

Nenad Vukadin

Nenadoma je umrl Nenad Vukadin, predvojni član SKOJ, udeleženec NOB od leta 1941 in rezervni major JLA.

Nenad Vukadin je bil rojen 25. novembra 1917 v Trstu, v železniški družini. Njegov oče je bil Srb iz vasi Vrbnik pri Kninu, mati pa je bila Slovenka, doma iz Logatca. Po italijanski okupaciji Trsta se je družina preselila v Slovenijo. Nato se je z družino preselil v Split, kjer je leta 1936 končal realno gimnazijo. Istega leta se je vpisal na gradbeno tehnično šolo v Ljubljani. Študij je gradbene tehnike pa je končal kot vojaški študent leta 1948 na univerzi v Zagrebu, kjer je postal diplomirani inženir gradbeništva.

V napredno mladinsko gi-

banje se je vključil zelo mlad in je že leta 1939 postal v Splitu skopjevec. V Ljubljani je bil odborik Slovenskega kluba. Dne 11. avgusta 1941 je kot prostovoljec stopil v Prvi splitski partizanski odred, ki pa ga je sovražnik razbil, tako da je od 43 borcev ostalo živih samo 12. Nato se je Nenad prebnil v Split, kjer je ilegalno delal za NOB vse do 15. januarja 1942, ko so ga aretirali in odgnali v taborišče Nartesev v bližini Terama v Abruzzu. Nato so ga premostili na otok Ustico, pred izkrcanjem zahodnih zaveznikov na Sicilijo pa v taborišče Chiesanova pri Padovi. Po kapitulaciji Italije so ga zgrabili Nemci, toda v Zagrebu je zbežal s transpor-

Marjan Lenarčič

ta in po partizanski zvezi prišel v Livno.

Oktober in novembra 1943 je bil na partijskem tečaju kandidatov za mornarico NOVJ, od decembra 1943 do februarja 1944 pa na političnem delu v štabu baze NOVJ v Barju in Monopoliju.

Ko je bil imenovan za pomočnika političnega komisarja 3. prekomorske brigade, je s to brigado odpotoval na Vis, kjer je bil do začetka junija 1944, ko se je vrnil v mornarico. Postal je pomočnik političnega komisarja 4. pomorskega obalnega sektorja (Vis), nato pa politični komisar vojaško pomorske šole v Divuljah in član politične uprave štaba mornarice JLA. Dosegel je čin majorja.

Po diplomu na univerzi v

Zagrebu se je zaposlil v gospodarstvu. Bil je med drugim šef gradbišča v Varešu in železarne Ilijaš (1955), asistent na tehnični fakulteti v Sarajevu (1955 do 1957), glavni inženir HE Peruća in Split. V letih 1965 do 1972 je bil direktor del v Egiptu, v letih 1972-1976 pa tehnični direktor del v Peruju. Leta 1977 se je upokojil in je živel v vasi Goče na Vipavskem.

Bil je odlikovan z redom za hrabrost, redom partizanske zvezde s puškami, redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, redom zaslug za narod s srebrnimi žarki in redom dela z rdečo zastavo. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 in poljskega odlikovanja.

Albert Klun

Avgust Špacapan-Strnad

Umrli je tovariš Avgust Špacapan-Strnad, nosilec partizanske spomenice 1941, rojen 6. 5. 1914 v Renčah pri Novi Gorici.

Že v aprilu 1941 se je vključil v delo na terenu, nato pa se je priključil 1. primorskemu partizanskemu bataljonu Simon Gregorčič, kjer je ostal do decembra leta 1942, ko je nadaljeval delo na terenu.

Opravljal je različne funkcije: bil je član goriškega okrožja KP, sekretar okrožnega komiteja KP za Kras, sekretar okrožja za Baško, inštruktor KP pokrajinskega

komiteja za Slovensko primorje in od decembra 1944 vodja upravnega oddelka pokrajinskega načelstva narodne zaščite za Slovensko primorje.

Po vojni je deloval v različnih organih: bil je član revizijske komisije okrajnega komiteja KP, član okrajnega komiteja KP, član okrajnega odbora SZDL, predsednik občinskega odbora ZBZB NOV Šempeter in član komisije za zgodovino KP pri občinskem komiteju ZK.

Prejel je več visokih odlikovanj.

Mirko Kovač

Pred dnevi je množica krajanov iz Šentvida in Planine nad Sevnico pospremila na zadnji poti Mirko Kovača, zaslužnega aktivista OF, političnega interniranca KL Mauthausen in borca Kozjanskega odreda.

Mirko Kovač je z očetom okusil vse grozote in trpičenja v celjskem Starem piskru, ko je gestapo izvršil množične aretacije v jeseni 1942 na Kozjanskem. Po dvomesečnem zasiljevanju in mučenju je bil kot talec v mariborskih zaporih, kjer je bilo 4. novembra 1942 ustreljenih kar 97 zavednih Slovencev, med njimi tudi njegov oče. Sledila je pot v Borj pri Ptuj, od tod pa v zloglasno taborišče smrti KL

Mauthausen. Po delu in mučenju v najtežjih delovnih taboriščih je bil Mirko Kovač pod posebnimi pogoji predčasno odpuščen v domači kraj. Vsak dan se je moral zgledati na postaji krajevalne žandarmerije v Planini nad Sevnico. Vse grozote, ki jih je pretrpel kot aktivist OF, ga niso odvrgle od nadaljnega dela za svobodo. Vključil se je kot partizan v Kozjanski odred, kjer je bil pogumen borec.

Po osvoboditvi se je z vsem srcem vključil v delo krajevalnih organizacij, bil pa je tudi član občinskega odbora ZBZB NOV v Šentjurju pri Celju.

Karel Jug

Po poteh Kokrškega odreda

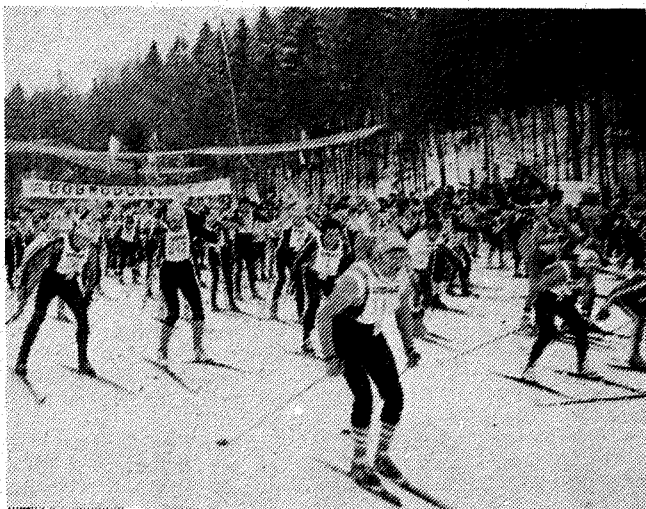
Po velikih težavah s snegom je v nedeljo organizacijskemu komiteju TVD Partizan Duplje uspelo spraviti pod streho 11. množični tek na smučeh Po poteh Kokrškega odreda. V zadovoljstvo vseh je v celoti uspel. Tudi tokrat kot vsa leta doslej je bila pokroviteljica DO Slovenijales iz Ljubljane.

Za nami je deset uspešnih prireditev smučarskih tekov, znanih pod imenom Po poteh Kokrškega odreda Duplje. V teh športnih prireditvah, začelih s 77 udeleženci leta 1976, je sodelovalo okrog 18.000 tekmovalcev. Enajst športnih prireditev je izšlo vse, ki sodelujejo pri pripravi prireditve do take mere, da vsak natančno pozna svoje dolžnosti. V dneh pred športno prireditvijo in na dan tekmovanja sodeluje in pomaga veliko krajanov Dupelj in sosednjih krajevnih skupnosti. Vse to delajo prostovoljno in brezplačno z željo, da bi organizacija uspela. Vsakoletno veliko sodelovanje tekačev in ugodne ocene o prireditvi iz kroga smučarskih organizacij so priznanje organizatorjem. To je le del misli dolgotrajnega predsednika organizacijskega komiteja Staneta Božiča.

V to množično športnorekreativno prireditev se že vrsto let vključujejo tudi učenci osnovnih šol z literarnimi deli in spisi na temo iz narodnoosvobodilnega boja in bojne poti Kokrškega odreda. Tudi letos je bilo tako. Najboljša dela so razglasili na slovesni seji članov častnega odbora, gostov in borcev Kokrškega odreda na dan prireditve v OS Stane Teran.

Ceprav bo številka 3.018 tekačev na smučeh letošnje 11. dupeljskega teka nezanesljiva (toliko je bilo prijavljenih tekmovalcev, vendar vsi niso štartali), lahko poročamo o ponovni rekordni udeležbi: Na 30-, 15- in 7-kilometrski progi so tekmovali rekreativci, pripadniki JLA, milice in pionirji. Tudi brez nekdanih borcev NOV ni šlo. Na startu so se znašla že znana imena borcev, ki so se potegovali za najboljše uvrstitve.

Ob koncu 11. množičnega teka na smučeh v Dupljah so podelili najboljše pokale, medalje in knjižne nagrade. Nekaj rezultatov iz vrst bor-

Start udeležencev 11. množičnega teka na 30 kilometrov v Dupljah

Najzaslužnejšim borcem so izročili medalje in knjižne nagrade

Po končani uspešni prireditvi je daleč naokrog odmevala pesem borcev Kokrškega odreda

cev – starejši borci: 1. Franc Vojvoda, 2. Janko Pristavec in 3. Janez Štefe; mlajši bor-

ci: 1. Jože Žvan, 2. Ivan Jošt in 3. Milan Pivk.

Jože Čurin

V spomin na junaka

V spomin na narodnega heroja Staneta Žagarja in soborce so minulo soboto na Srednji Dobravi pri Kropi pripravili že peti smučarski tek patrolj. Tekmovanje je potekalo pod pokroviteljstvom Iskre Otoče, pripravili pa so ga člani krajevne organizacije ZZB NOV in športnih organizacij Lipniške doline. Namen te že tradicionalne prireditve je krepitev množičnega športa, obrambe sposobnosti, obujanje spominov na NOB in prenašanje revolucionarnih izročil na mlade.

Ceprav je bila minula sobota delovna za večino delovnih organizacij, se je na startu zbralo več kot dvesto tekmovalcev in veliko gostov.

V posameznih kategorijah so bili najboljši; **moške patrolje do 45 let:** Partizan Gorje, **ženske patrolje do 45 let skupne starosti:** Športno društvo Rateče, **moške patrolje do 90 let skupne starosti:** Mojstra-

na, **moške patrolje nad 90 let:** Škofja Loka, **moške patrolje nad 150 let:** ZTKO Radovljica, **ženske patrolje do 90 let:** Iskra Otoče, **ženske patrolje nad 90 let:** Športno društvo Dobrava.

V posebni kategoriji pa

so tekle tudi patrolje, ki so jih sestavljali nekdani bori in aktivisti. Prva je bila patrolja v postavi Janko Pristavec, Franc Vojvoda

in Jože Žvan. Na drugo mesto se je uvrstila patrolja, o kateri so tekli Ivan Cerkovnik, Milan Pivk in Ivan Štular-Čiro, tretja pa je bila patrolja v postavi Matevž Kordeš, Rudi Šolar in Franc Hrovat.

Prve tri patrolje v vsaki kategoriji so prejele spominske medalje, vsi tekmovalci pa spominske

značke in biltene. Ob koncu tega prijetnega srečanja so vsi tekmovalci pohlvali progno in organizacijo.

Ciril Rozman

Iznajdljiv in neustrašen radioamater

Ivan Mihev iz Turiške vasi pri Slovenjem Gradcu je eden izmed pionirjev radiotehnike v Mislinjski dolini. Razen tega je bil velik, če že ne strasten ljubitelj jadralnega letenja. Danes ima že čez 75 let in je upokojenec, a se s svojo prvo dejavnostjo še vedno veliko ukvarja. Z njo je tudi veliko prispeval v našem narodnoosvobodilnem boju.

Njegovo radioamaterstvo se ga v predvojni čas. Že kot mladenič je rad prebiral tehnične knjige. Precej se je ukvarjal, kako usmeriti elektromagnetno delovanje in kako izdelati naprave. Znanje o tem je črpal iz tujih, zlasti pa iz nemških knjig. Tako je že leta 1922 izdelal Hartlerjev oscilator. Leta 1929 ali 1930 pa že prvi aparat za amaterske frekvence.

Najbolj delaven je bil od 1930. do 1934. leta. Pri njegovem prizadevanju so mu pomagali takrat strokovnjaki Radia Ljubljane. Posrečilo se mu je ustvariti neverjetne reči. Vzpostavil je zvezo z radioamaterji doma in po svetu. Dobival je veliko tuje, posebno nemške literature, zaradi česar je bil zelo sumljiv.

»Ponoči so me nadzorovali, kaj delam. Imel sem temnico in v njej aparature. Tako nihče ni mogel videti ali slišati, kaj delam. Aparatov za prisluškovanje ali pa za odkrivanje takrat še niso imeli. Naletel sem vedno na dobre ljudi, ki so mi pomagali. Velikokrat sem bil namreč lačen, kruh si nisem kupil samo zato, da bi si lahko kupil orodje. Leta 1935 sem izdelal prvi oddajnik, ki sem ga uporabljal še med okupacijo.«

Leta 1935 se je spoznal z jadralnim letalcem dr. Rapetom, ki ga je povabil, da bosta letela nad Ljubljano in njeno okolico. Mihev je bil navdušen. Zelo si je želel, da bi tudi sam upravljal z jadralnim letalom. Želja se mu je izpolnila.

»Leta 1938 so me povabili v Maribor na tečaj. Videli so, kako sem navdušen za jadralno letenje. Najprej smo ustanovili jadralsko-letalsko skupino, podružnico aerokluba Maribor. Pozneje pa aeroklub v Slovenjem Gradcu.« Oblastni klub Maribor je Ivana Miheva imenoval za prvega predsednika.

Kot vojak jugoslovanske armade se je v času nemške okupacije že v začetku znašel v ujetništvu. Ker se mu je zdrav-

je slabšalo, so ga izpustili iz ujetništva. Nekaj časa je bil v bolnišnici.

Zgodaj se je srečal z aktivisti OF. Večkrat je bil z organizatorji odpora: dr. Mravljakom, Čebularjem in drugimi. V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil z radijskim oddajnikom. Bilo ga je seveda strah, da ga pri tem ne bi kdo izdal, saj je ves čas že prejel v stanovanju uporabljal oddajnik. Kako previden je bil, pove tudi to, da razen žene Terezije in njegove stare mame ni vedel nihče v vasi, s čim se poslej sploh ukvarja.

Življenjska družica Terezija in zvesta sodelavka pri njegovem delu in Ivan Mihev v kuhinji v Turiški vasi

Ivan Mihev je med okupacijo ponovno začel izdelovati radijske sprejemnike, oddajnike in druge naprave. Poizkusno je začel oddajati že v letu 1941, redno pa v jeseni 1943.

Najprej sem začel s telegrafijo. Imel sem dober angleški gramofon na ročni pogon in slovenske gramofonske plošče. Posvetilo se mi je, da bi postaji pridružil modulator in da bi kdaj pa kdaj zavrteli kakšno ploščo.«

Spčetka so jih samo predvajali. Potem pa, ko se je 27. novembra 1942 poročil z ženo Terezijo (na poroko so prišli

nekateri borci 1. pohorskega bataljona. Njihov politični komisar Jože Menih-Rajko je takrat dejal: Dober večer! Slovenski fantje bi radi zapeli po domače), jo je navdušil za svoje delo in je prek oddaje pela slovenske pesmi.

Med oddajami je Ivan Mihev (takrat je to opravljala njegova žena) hodil po Slovenj Gradcu in se tako javno pokazal, da ga ne bi ljudje povezovali z oddajanjem.

»Imel sem odlično baterijski sprejemni aparat. London sem lahko dobro prenašal. Ko sem prevzel londonski signal, se je oglasila moja žena. Ljudje so precej skrivaj poslušali London, midva z ženo pa sva navadno oddajala čisto blizu.«

Ko so ga opozorili, da je sumljiv, njegova postaja proti

koncu 1944. leta ni več delovala. Tudi plošč in drugih propagandnih poročil nista več oddajala. Še vedno pa sta se oglašala s telegrafijo.

Poleg drugih ima Ivan Mihev precej zaslug, da so v Slovenj Gradcu ustanovili koroško radijsko postajo, ki je prešla v pokrajinsko ustanovo. Potem ko so ob 55-letnici Radia Ljubljane, 25-letnici Televizije Ljubljana in 20-letnici Koroškega radia Slovenj Gradec najzaslužnejšim sodelavcem podelili posebna priznanja, je bil med njimi tudi Ivan Mihev.

Drago Miklavc

Vsejugoslovanski natečaj za podelitev nagrade Četrty julij v letu 1986

Svet sklada zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Četrty julij razpisuje vsejugoslovanski natečaj za podelitev nagrade Četrty julij v letu 1986, ki jo podeljujejo vsako leto ob dnevu borca.

Nagrade podeljujejo za znanstvena in umetniška dela ter za stvaritve s tematiko narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije v književnosti (upoštevajoč tudi mladinsko in otroško literaturo), publicistiki, zgodovinski in drugih družbenih znanostih (upoštevajoč tudi učbenike), v likovni ustvarjalnosti, glasbi, scenografiji, filmu, radiu in televiziji. Na natečaj so lahko prijavljena dela, ki so bila objavljena ali končana v letu 1985.

Denarno nagrado prejme lahko posameznik ali skupina avtorjev, plaketo pa znanstvena oziroma strokovna institucija,

druženopolitična organizacija, družbena organizacija, organizacija združenega dela, združenje ali društvo.

Predlog za podelitev te nagrade lahko dajo občani, organizacije združenega dela, znanstvene institucije in ustanove, družbenopolitične organizacije, družbene organizacije in združenja.

Predloge za nagrade je treba sporočiti z obrazložitvami. Dela s področja književnosti, publicistike in zgodovinskih ved je potrebno poslati v treh izvodih.

Predloge bodo sprejemali do 1. marca 1986. leta

Predloge pošljite na naslov: Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije – za Svet fondar »Četrty jul«, Beograd, Bulevar Lenjina br. 6

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35